

Waarom die gade, want de dierde des Vorst
trakteerde onder anderen gade tot de
hooftzaak voor de satisfactie van
mij en is daar op niet verandering
van troep met de gade te dragen te
de tabel des gade op by speek te
gelat:

Gin ook perloony binny gertans
ouder soek der gade tot die gade
tafel Wildy bebruy de welter naar
ouder soek ook die toegeelat, welter
int gade van die dierde by te
vinden

Lantrest Proom. overgetoude gellende missive
van sijn eigen gade dat sijn soen de gade
van gade wel gertint wat is attestat
toegertans is overgetoude.

op die 27 Febr
is geadelt van de visitatie onder soek
off mitte apparenter van van enige
Lantrest Proom. overgetoude gellende missive
om te beproef met soe danig als de
ouder is bebruy van.

Na gertans sijn dat in bedieninge des
L. Dvontmantes gertans perloony soen
oorzaak sijn list vinding gade sijn gade
ontgoring van des gade tabel wort noodig
gertans op sijn te hertans en van gade sijn
te worden van gade abertans sijn om soe
danig gertans in toekomende voor toekomende
sal sijn gertans acte na de
proeft gertans op die 3 Febr wort
gepubliceeret

G. DIEPENBEEK AENVANCK VAN DEN KERKENDIENST
TOT WERKENDAM

Kerckenraet gehouden den 18 december anno 1652

1. Den kerckenraet vint goet de beroepinge en confirmatie van haeren onlangs beroepen en bevestichen herder Guilielunius Diepenbeeck te boeck te stellen welckers bevestiginge van D. Elisao Spiliardo predicant tot Rijswijck geschiet is den 1 december deses lopende sjaers st..... derende de herder in de plaetse D. **Johannes** Vrechemij beroepen tot Aernhem.

Renvooi

De acte van beroepinge is verd.....ert bij de classis en is oijt nae een lantelijck .....houden bij de classis van Gorinchem te voorschijn gekomen

2. Men heeft begonnen te spreken van de visitatie dewijl den tijt van het **heijlig** avontmael was aenstaende, en is toegestaen op **versoek** des predikants dat elcks ouderling een dach den predikant in de besoeckinge soude **vergeselschappen** om te beter door de langsame besoeckinge tot kennisse van de ledematen te komen wellik is toegestaen en geschiet, over alsoo eenige onlust tusschen eenige broeders was ontstaen, sijn voor de visite geaccordeert en **versoent**.

Den 22 decembris anno 1652

Nae aenroepinge van Godes **heijligen** naem sijn dese naevolgende saecken behandelt.

1. Cornelia Vervoorn komende van Geertruijdenberch tot Werckendam woonactich, **versoekt** dat sijn mochte tot de tafel des heeren voor ditmael sonder attestatie, die sijn uijt oorsaeke van qwade bestellinge off affwesen der predikanten niet tijdelijck hadde bekomen, toegelaten te werden, 't welck haer is toegestaen mits dat sijn in toekomende de attestatie sal uijtbrengen.

2. Sal oock de broederlijcks **vermaninge** onder de leden des kerckenraets telckens acht dagen ofte weijnige dage voor de bedieninge des **heijligen** avontmaels geschieden.

3. Aengaende de catechesatie is geresolveert dat de selve sal gesieden op twee **verscheijden** tijden nae gelegenheit der persoonen, aen ouders en meer volwassen nae de predikatie in de gerieff kamer uijt den Heijdelberschen catechismo in de weeke op den predikdach als het 2de geluijt sal een wijle tijts gedaen sijn aen de jonge kinderen die schoolgaen, de welke eerst van den schoolmeester daer toe sullen worden geprepareert, daer toe gebruijckende den catechismus van der Goes off wech nae den hemel.

4. Is openinge gedaen van de visitatie en **vertoogt** dat weijnich onvrede onder de gemeente is bevonden, maer dat diegene die onlust hadden sijn **versoent**.
En de kerckelijcke **vermaningen** gedaen sijnde onder de kerckenraet is een eenparig en wedersijts lieffde en bevrediging bevonden.

Den 24 decembris

1. Nae gewoonlijcke ondersoeckinge sijn tot ledematen tot de tafel verschenen toegelaten Arien Jansen van den Heuvel van Dussen, Ariaentien Theunis de huijsvrouw van den backer, Margrita . . . . de huijsvrouwe van Cornelis Theunissen Croon, Janneken Pieters, vrou van Bastiaen Jansen de Greeff, Pieter Joppen, Hendericksken Jans de vrou van Hendrick Dircksen Febris.

2. Maria de Mar is tot de tafel des heeren toegelaten mits dat se met den eersten sal uijtbrengen attestatie van Amsterdam.

3. Met attestatie aengekomen en tot het **heijlig** avontmael toegelaten Wouter Teunisse van Hardinsvelt Abraham Jonckweert de jonge van Breda, Johanna de Vries huijsvrouw van den predikant Guiliel Diepenbeeck van Edichem.

4. Is oock een dubbelt getal gestelt van ouderlingen uijt Werkendam en van diakonen uijt Werkendam en de Wercken waer uijt bij de gemeente op den 25 decembris sijn gestemt tot ouderlingen uijt Werkendam Crijn Woutersen (14) Pieter Dammissen (18) tot diakon uijt Werkendam Arien Barentsen (18) van Helden en uijt de Werken Johan Vervoorn (20).

Anno 1653 den 7 januarij

1. **Meester** Bastiaen Moerman aengegeven hebbende aen de kerckenraet dat hij tegen de persoon van Arien Barentsen van Helden (onlangs verkoren bij de gemeente met meerderheijt van stemmen tot diaken uijt Werckendam) iets hadde heeft daer op de kerckenraet sijnen doen aenseggen dat hij op den voornoemde tijt voor de selve soude gehoort worden, de welcke op de eerste vitatie weijgerde te komen, maer in de naestvolgende vergaderinge in de kercke gekomen sijnde terwijl men de andere leden des kerckenraet hadde doen ontbieden om een volkomen college te hebben.

Is onder tusschen **meester** Bastiaen voornoemt gekomen in de gerieff kamer willende eenige stucken overlezen en alsoo heen gaen naer huijs, hebben de broeders present sijnde versocht dat hij de stuken soo lange wilde bij hem houden tot dat de andere broeders soude binnen gekomen sijn, neffens dien hem te verstaen gevende dat men sijn persoon van nooden hadde om hem te hooren heeft **meester** Bastiaen voornoemt niet willen wachten, maer is met ter haest sijn pampieren vergaderende ter kerck uijtgelopen.

De kerckenraet in meerder getal **namelijck** Teunis Cornelissen Croon ouderlingh, Wouter Bastiaenzn ouderlingh, Teunis van Doveren en Arien Jacobzn diaken neffens den predikant Isebrant Ariense en Gerrit Marcelissen van den Oever van wegen siekte niet konnende tegenwoordich sijn vergadert en collegie geformeert hebbende.

Heeft **meester** Bastiaen voormelt schriftelijck ontboden, hem te kennen gevende dat de vergaderinge nu al langh verwacht en geseten hadde om hem te hooren maer heeft gewijgert te compareren, en hoe wel hij versocht was, dat hij rescriptie willen doen off hij soude komen, heeft nochtans niet gewilt.

2. En alsoo de kerckenraet voorsach en genoehsaam verstont, wat de meininge was van **meester** Bastiaen Moerman, en dat hij iets ageren soude tegen de diaken voornoemt ende noch indachtich was dat voor desen diergelijcks met den selven was voorgevallen, oock tegens de selve persoon, en meermaels tegen den diaken voornoemt iets gehaedt hadde op andersijts als hij soude het diakenamt bedienen, heeft goet gevonden dese # acten dien aengaende uijt het kerckenboeck op te lesen, en dat gedaen sijnde en tegen den naesten dach wederom ..... re bestemt hebbende om kerckenraet te houden, is men voor dit mael gescheijden, nae dat men noch een tijtlanck op **meester** Bastiaen hadde uijtgewacht

#

Anno 1641 Cat. 35 april 14 en 36 den 5 mejj / 37 den 12 majj, den 4 junij Cat. 37 den 14 julij
Anno 1645 den 2 april art. 2

Den 12 januarij

1653

Arien Barentsen van Helden heeft voorgesteld en versocht bij de kerckenraet, dat de gemeente even voor de bevestiginge mochte werden bekent gemaect publijke affkondinge dat bij inspraeck gedaen van **meester** Bastiaen Moerman tegens sijn persoon onwettelijck is en dat tegens hem bij de kerckenraet niet met fundament en bewijs is voortgebracht, waer op de broederen dese nae volgende acte te publiceren goet gevonden hebben in sulck forma als volgt, dewijl tegens de broederen noch de een noch d'ander die tot ouderlingh en diakenen uijt Werckendam ende de Wercken verkooren sijn en tot 3 mael nu haer proclamatie gehadt hebben en de gemeente sijn voorgesteld niet wettelicks bij de kerckenraet is voorgekomen noch te bewesen waarom sij niet soude bevesticht worden, sullen wij met de inseginge der broeders voormelt elck ten haere diensten voortgaen en sijn daer aen de broeders ouderlingen en diakonen **voornoemt** gene **verhinderung**e voorgekomen sij men elck om halve dienst bevesticht en de affgaende broeders voor hare getrouwe diensten bedanckt.

Guilielmus Diepenbeeck
poloci

't merck van Teunis

Cornelis Croon

't merck van Teunis

Ariensen van Doeveren

Gerardt van den Oever

Adriaen Jacobs, diaken

Op den 19 januarij hebben gedaen haere rekeninge de diakonen Gerrit Marcelissen van den Oever ende Teunis Arienzn van Doveren en is den ontfanck van den eerst genoemde diaken de somma van 1253 – 9 – 12 – .

Waer tegen den uijtgift bedraecht ter somma van 1091 – 0 – 0 –

Den uijtgift alsoo tegens den ontfanck **vereffent** sijnde komt meer ontfangen als uijtgegeven ter somme van een hondert twee en 't sesstich gulden negen stuijvers twaelff penningen, welcke penningen sullen worden uijtgereijckt aen Arien Jacobsen dienende diakon boeckhouder aldus geslooten op dato bovengemelt.

Guilielmus Diepenbeeck

pastor **Ecclesiastich**

't hantmerck van Teunis Corneliszn Croon

Adriaen Jacobzn van **den** Heuvel

't hantmerck van Teunis Ariensen van Doveren diaken

Adriaen Jacobz van den Heuvel diaken

Jan Vervoorn

Arien Baerentzn van Helden diaken

Kerckenraet gehouden den 5 februarij

Heeft den Scholtis van Werckendam bekent gemaect aen de vergaderinge dat die van de Wercken den dienst des schoolmeester Gerrit van Houweningen hadden opgesegt en om dat **verscheyden** klachten dagelix gehoort wierden dat de kinderen in de schoole niets aenleerden, hebben de selve goet gevonden met de kerckenraet dit en communicatie te leggen versoeckende de scholtis dat de kerckenraet gelieffde te letten ende te deliberen wat men in desen soude doen om daer nae wederom met de wett over dese saecke te spreken is oversulx bij den kerckenraet ondersocht en omgevraecht hoe in desen sij te procederen, en is goet gevonden dat men voet sal houden namelijk dat nademael dit voorstel van de remotie en ontsegginge des schoolmeester van sijnen dienst eerst uijt de wet komt, men eerst de selve sal hooren en uijt haer **vernemen**

1. off de schoolmeester wel kan ontsett en geremoveert worden

2. offer bij de wet oock sijn verhoogt en gebleken soo danige gewichtige redenen en oorsaecke dat nae haer oordeel die schoolmeester voornoemt wel behooren van sijn dienst ontslagen te werden, en ten

3. dat nae openinge van de selve wij als dan oock sullen bekent maken wat in de vergaderinge des kerckenraet over die saecke is gehandelt.

De resolutie en besluit des kerckenraet is dese **namelijck** dat sij alle wel de selve klachten van de ingesetene en ouders der kinderen soo in Werckendam als in de Wercken meermaels en veeltijts hebben gehoort **ende** oock bevonden, en wel gesien hebben oock selve van den eersten dat de schoolmeester voornoemt sulke bequame gaven niet en hadde als wel in een schoolmeester vereijst wert, en dat oock de selve daerom niet langer als voor een jaer was aengenomen en dat de kerckenraet oock **verwacht** hadde dat hij voornoemde met meerder neersticheijt en ijver sijn dienst in 't onderwijzen der kinderen als andersints soude aengeleijt hebben, 't welck nae dien het nae meerder ondersoekingen alsoo sal sijn bevonden, dat de kerckenraet tot ontlastinge van haere conscientie besluit te sullen doen moetenstemmen tot **veranderinge** van een schoolmeester.

Den 15 februarij

Is goet gevonden op **versoek** van de scholtis 't samen met den anderen soo de wet als de kerck te spreken in het 't richthuijs tegen den 17 martij toekomende.

Den 17 martij

In 't richthuijs is beslooten bij die van de gerechte den schoolmeester Gerrit van Houweningen sijn dienst op te seggen gelijk oock geschiet is naevolgens de acte daer van bij die van de gerechten als oock bij de kerckenraet onderteekent aldus lujdende.

Op den 17 februarij **anno** 1653 sijn **vergadert** geweest in het rechthuis den **edele** scholtis van der Sluis en schepenen van Werckendam mitsgaders beijde de kerkmeesters waer bij sich **vervoegt** heeft de predikant en kerckenraet om acht te nemen op den schooldienst en nae dien de **vergaderinge** 't samentlijck **verstaen** hadde dat het hoognoodich was op reformatie of **verbeteringe** van de schoole en schooldienst te dencken en meer als tijt was om redres van dien te besorgen te meer alsoo die van de Wercken alreeds met kennisse van den kerckenraet en van de wett tot Werckendam den schoolmeester Gerrit van Houweningen sijn dienst hadde opge-segt heeft de wett met meerderheijt van stemmen nae **verscheijden** debatten en communicatie van de geheele **vergaderinge** besloten als volgt **namelijck** dat geen beter middel is om de **vervallene** staet van de schoole te herstellen ende andere swaricheden die noch soude komen onstaen voor te komen dan dat men conform die van de Wercken den tegenwoordigen schoolmeester van sijnen dienst poogde te licentieren ende dat men arbeijde een bequaem leermeester met goede qualiteijten voorsien ende die meestich waer in sijn plaetse te brengen, met welke resolutie de kerkmeesters haer hebben geconformeert, en heeft oock de **edele** kerckenraet daerop breeder **verhoogt** dat sij op dit punt rijpelijck in haere **vergaderinge** gelett hebben ende om gewichtige redenen tot deselve conclusie getreden en **verklaerden** oock de selve in desen met de wett geheelijck toe te stemmen, waer op dan eijndelijck de **edele** **vergaderinge** 't samentlijck en eenparelijck voorgoet gevonden heeft desen eendrachtige resolutie terstont in haere tegenwoordighheijt den schoolmeester voornoemt ontboden sijnde aen te seggen als geschiet is.

Onder stont:

Geteeckent bij de **vergaderinge** den 1 martij **anno** 1653

D. Van der Sluijs secretaris
Gijsbert Claessen Lou
Corst Jacobsen van den Heuvel
Teunis Janzn Schildt
Arien Jansen Cloots
Willem Jansen Koijman
schepenen van Werckendam

Alsoo eenige arme **luijden** van buijten haer komen indringen en woonstede huren en die dan sijn tot beswaringe van de diakonije en tot laste van het dorp heeft de kerckenraet aengehouden bij die van de gerechten dat een acte mochte gemaect en gerenoveert, 't welck is aengenomen en gedaen.

Den 30 martij

1653

Alsoo men siet dat dagelicks meer confusie onstaet in 't schoolhouden en ongeregeltheit onder de kinderen en dat 3 andere bijscholen werden gehouden, en dat oock het meer ten deel van de kinderen de ordinare dorpschoole verlaten en seer kleijn getal van 13-14-20 kinderen aldaer maer ten school komen daer 40-43-44 bij Cornelis Kant en 15-16 noch op andere plaetsen en noch anders bij andere schoolgaen, is verstaen dat men soude **vervolgen** de resolutie genomen bij de wett en kerckenraet op den 17 februarij laetst leden, in 't werk te stellen, tot dien eijnde sal Arien Barentzn diaken aen die van de gerechten (alsoo sijnen daer bij te doen heeft) voordragen dese resolutie op, dato voorgeschreven bij de kerckenraet genomen, en sal oock sijn en uijt last der kerckenraets aenhouden, dat de wett **voornoemt** gelieve met de selve toe te stemmen, om eenige schoolmeesters met den eersten te hooren, en sal Arien Barentsen van de antwoorde en 't bericht der wett aen den kerckenraet rapport doen in de naeste bijeenkomste.

Den 2 april

Heeft Arien Barentsen aen de kerckenraet gerapporteert dat de wet toestemt om met den eersten schoolmeester te hooren

Den 11 april

1. Nae dien rapport gedaen is van de visitatie gedaen neffens de predikant van de ouderlingen Teunis Kroon en Pieter Dammissen.

Sijn **vertoont** attestatie van Cornelia Vervoorn en Roelant Carpentier met sijn huijsvrouwe Adriana Geraerts komende uijt Brasil sijnde de attestatie gegeven van Franciscus Plante predikant tot Strijen waerop sij sijn toegelaten tot de tafel des heeren en noopende de huijsvrouw van de scholtus D. Sluijs de welcke beloofte hadde attestatie te sullen uijtbrengen, heeft door belett niet gekomen, en alsoo de selve **versoekt** noch maels te mogen communiceren sonder attestatie mits dat se met den eersten de selve behandigen 't welck noch voor dit mael is toegestaen.

2. Bij desen is mede **vertoogt** dat de scheringe en ongeregeltheit in 't school houden noch meer begint toe te nemen en dat in 't huijs van Cornelis Kant getelt sijn over de 50 kinderen die daer te school gesonden werden van de ouders item dat bij een ander Mechteltie school gesonden worden 13 a 14 daer maer 20 off 21 kleijne kinderen sijn bevonden in ordinare school welcke ontsteltenisse hoochelijck bij de vergaedinge opnieuw in bedenckinge is genomen, alsoo sij hier meerder swaericheijt in gesien hebben.

3. Beatrix van Houweningen aengesproken sijnde om het avontmael des heeren te genieten, heeft **vertoogt** dat se op dit mael nieten konde aen de tafel des heeren komen, en alsoo de **edele** broeders visitatoren geen wettige rede uijt haer konden **vernemen** heeft men haer ontboden om de selve voor de **edele** broeders der kerckenraet te openen, maer heeft haer op dat mael geexcuseert om te compareeren waer op evenwel de broeders visitateuren hebben geopent de reden van haer doen geallegeert **namelijck** dat se haer gemoet niet konden overwinnen om ten avontmael te gaen om dat sij en haer soone van eenige persoonen qualijck waren nae gesproken en geblameert off in hare eere getast en de kerckeraet **verstaen** dat deselve niet genoegsaem is, even dat de selve naemaels van soo danige lichtveerdige absentie sal gehouden sijn rekenschap te geven.

4. Sijn oock opgelesen de acte gehandelt van het laetste avontmael tot op desen tijt.

5. De broederlijcke **vermaninge** is gedaen en is op ditmael niets bevonden tegen ijmant van den **vergaderinge**.

6. Sijn den 12 april nae voorgaende beproevinge opgenomen tot ledemaeten Hendrik Dircksen Febris en Gerrit Ariensen Stam.

Den 15 april

1653

Sekere acte is overgelevert aen de **vergaderinge** van den Scholtis om geregistreert en in 't kerckenboek ingetekent te werden aldus luidende.

Hoewel het beroep slaende op den **eerwaarde** Ds. Guiliel Diepenbeeck van date den 4 october deses jaers 16 twee en vijftich nieten is geschiet met soo danige goede correspondentie als **vereijst** wort volgens het 4^e en 5^e **artikel** van de kerckenvordering in de **nationale** sijnode tot Dordrecht gearresteert en daer uijt quastie ontstaen was, soo is nochtans dat de ambachtsheer gelett op het teratijts **versoek** bij de kerckenraet gedaen ten eijnde hij het voorschreven abuijs voor dese tijt over het hoofd soude willen sien en die niet tegenstaende sijn consent soude willen gedragen tot beoordeling van het voorschreven beroep belovende dat het selve geschieden en wesen sal onverkort den ambachtsheer in recht hem in 't **verkiezen** van een kerckendienaer, soo volgens het 4^e en 5^e **artikel** van de voorgeschreven kerckenordering als andersints competerende en dat de kerckenraet in toekomende in 't **verkiezen** van een kerckendienaer haer punctuelijck sullen regulieren soo in 't point van de goede correspondentie met haer overheijt als andersints volgens de voorschreven kerckenordeninge, en op dese belofte en toesegginge soo hebbe ick Jan Oem van Wijngaerden ambachtsheer van Werckendam 't voorschreven beroep geaprobeert en daer in bewillicht op ernstich **versoek** van de voorschreven kerckenraet, die desen getekent, en in 't kerckenboek te doen tekenen off te registreren belooft hebben. Actum den 16 october 16 twee en vijftich.

Onder stont:

Wouter Bastiaensen, als ouderlingh	Het hantmerkt van Teunis Croon, ouderlingh
Isebrant Ariensen de Vries	Het hantmerkt van Teunis van Doveren, diaken
Geraert van den Oever, diaken	Adriaen Jacobsen van den Heuvel, diaken
Jan Vervoorn, out diaken	Dirck Jansen Gelder, out ouderlingh
Adriaen van Helden, out diaken	

Leger stont:

Nae gedaene collatie is dese bij mij **secretaris** van Werckendam bevonden te accorderen.

Is goet gevonden tot verhoedinge van alle abuijsen niet alleen, niemael oock weeringe van eenige indracht die onder den naem van correspondentie in toekomende in de kerckelijcke macht (kerckeordre der kerckenraet toekomende en haer van Godt gegeven) in 't verkiesen van een dienaer, soude mogen voorvallen, de verklaringen hier bij te voegen over den 4^e artikel sijnde national gedaen bij eenige gelexut uijt den synode, national bijzonderlijck over die woorden [niet sonder goede correspondentie met den christelijcke overheijden plaetse respectievelijck] hier boven oock in de acte geallegeert, de verklaringe over de selve woorden luyt aldus:

De correspondentie met de christelijcke overicheijt in 't verkiesen van de dienaren des woorts bestaet in drie dingen 1. in de bekentmakinge van de noot der kercke aen de overheijt en 't versoek van consent bij de selve om nae een bequaem persoon uijt te sien 2. soo de kerckenraet het oogh heeft op personen sal sij die bekent maecken aen de overheijt en vernemen off sij tegen de selve iet hebben en soo niet, voortvaren tot de verkiesinge en daer nae van de selve approbatie versoeken 3. als daer geaven sijn te hooren off bestendingen te doen tot voltrekkinge van de beroepinge, sal de overheijt haere gedeputeerde voegen tot de gedeputeerde der kercke soo het haer edele gelieft.

Gearresteert bij den synodum nationaal anno 1619 en onderteeckent bij	
Bogermannum.	Diddezinum.
Triglandium.	Udemans.

Alsoo den scholtus D. Sluijs vertreckt nae den Hage is beraemt een missive te senden aen de ambachtsheer inhoudende niet alleen een historie van de procedure over het redres van de schoole en den schooldienst, maer oock een versoeck dat sijn edele gelieffde te approberen de resolutie dien aengaende bij de kerckenraet en wet eenpaerlijck genomen en met eenen conform sijne wet consent te gedragen tot het verhooren van andere schoolmeesters etc. 't Welck missive nae dien sij was voorgelesen, onderteeckent en affgesonden is.

Den 23 april

1653

De kerckenraet sijnde in haer hoope bedroogen en geen wederschrijven noch van den edele ambachtsheer die ernstelijck was aengeschreven, noch van den scholtis, die beloofd hadde in de tijt van 3 a 4 dagen nae paeschen den kerckenraet bescheijt van alles, bijzonderlijck consent van den ambachtsheer te sullen laeten toekomen, is genootsaeckt geweest (alsoo dagelick meer en meer confusie komt en de schooldienst in 't verval komt) te treden tot voortganck van de aengevangen saecke namelijk dat de edele broeders Pieter Damiszn ouderlingh en Arien van Helden diaken sullen gaen bij die van den gerechte om van haer edele schriftelijck consent te versoeken met onderteeckening haeren naemen dat sij mede stemmen om met den eersten schoolmeester te verhooren en haer edele voornoemde medegegeven worden schriftelijcke acte der resolutie des kerckenraet.

Den 27 aprilis

hebben de edele broeders gedeputeerde om de wet te spreken ingebracht en gerapporteert de onderteeckeninge van de acte dat sij compenteeren en accorderen tot het verhooren van schoolmeesters, de acte luydt aldus:

Wij onderschreeve schepenen van Werckendam, gesien hebbende de resolutie des kerckenraets, consenteeren en gedragen ons tot het versoeck van haer edele en betuijgen dat het nodig is dat het redres van den schooldienst werde beoordeelt en tot dien eijnde de eersten dach voor den laetsten schoolmeesters werden verhoort.

Actum desen 25 april anno 1653

En ware onderteeckent
Gijsbert Claesen Lou
Corst Jacobsen van den Heuvel
Willem Jansen Koijman
Arien Jansen Cloots
Teunis Jansen Schildt

Daerop is beraemt dat sekere schoolmeesters tegen aenstaende saterdach sijnde 3 majj ten 1 uur nae de middach sullen verhoort worden in 't bijwesen van den gerechten van Werckendam en de Wercken, waer bij oock gevoegt is dat binnen den tijt van viertien dagen en niet langer den schoolmeesters die noch mochten te verhooren sijn, sullen ondersocht off geexamineert worden.

Sijn vertrocken met attestatie Abraham Zenten ende Anneken Jans sijn huidvrouw nae Bleskensgraef Tomas Buerman nae 's Gravenhage Cornelia Rietvelt ende Geertuijt Rietvelt nae Schoonhoven.

Den 30 aprilis

1653

Peter Damissen ouderlingh en Arien van Helden diaken sullen de wet voorstellen dat het noodich is dat de schoolmeester Gerrit van Houweningen van haer **luijden** aengesegt werde, alsoo den tijt van sijn dienst ten eijnde gelooopen is, dat hij met den eersten gelieve hem selven van een andere wooninge te voorsien, op dat sijn verblijven aldaer in 't schoolhuijs den schoolmeesteren de welcke anders wel sullen opstaen, niet aenstoolijck en sijn, welcke geexaminieren van haer verrichte last ende naeste vergaderinge sullen rapport doen van de antwoorden.

Den 1 majj

Alsoo tusschen Majj Stammen haer dochter, Cornelia Vervoorn en Geertuijt Rietvelt een openbare twist en gevecht was geschiet sijn persoonen gecompareert voor de kerckenraet en de selve verhoort sijnde is bevonden dat Majj Stammen neffens haer dochter Cornelia en Geertuijt voornoemt op den dijck sijn aengevallen en dat sijn de selve hebben geslagen en met leelijke scheltwoorden gedistaneert, en nae dien sijn Maijken Schilt bekentnisse gedaen hadde sijn met malkanderen versoent en hebben malkanderen met hantgevinge van herten vergeven.

En is de selve bestraft sijnde over de gegeven ergernisse vermaent dat sijn in toekomende haer sal hebben te vermijden van sulke schandael te geven, haer selve wel hebben te dragen en haer tonge te bewaren, dat oock de kerckenraet sal oordelen off sijn de aenstaende mael met stichtinge sal komen gaen aen de tafel des heeren, en sijn 't samentlijck vermaent, dat se den vrede gelieven met haeren naesten te onderhouden.

Alsoo bij occasie van dien contentie en twist de dochter van Majj Corsten sijnde de maegt van Johan Vervoorn in gericheijt eenige woorden gebruijckt hadde streckende tot dissamatie van sijn persoon, heeft versocht dat de maecht voornoemt voor de vergaderinge soude affgevraecht worden, wat sijn met sulcke woorden meende, heeft noch haer categorice en goet ront affgevraecht of sijn haer meester Johan Vervoorn van hoerdom off hoererij beschuldicht heeft, dan niete heeft verklaert rondelijck, dat sijn haer meester voor een eerlijck man hielt en sulke woorden van hem voornoemt off sijn persoon raeckende niet gesproken te hebben, en hem oock niet gemeent te hebben.

Den 3 majj

1653

sijn verhoort en ondersocht sekere schoolmeesters van den kerckenraet in 't bijwesen van bijde de gerechten van Werckendam ende de Wercken **namenlijck** Jacob Hulssman schoolmeester aen de Dussen de welcke belast is, alsoo hij geen kerckelijcke attestatie uijtgebracht hadde de selve nu de tijt van 3 a 4 dagen over te senden, daer nae is verhoort Maximiliaen Hens schoolmeester van Doveren ende Brienen Robloo de welcke belooft heeft in 3 a 4 dagen sijn attestatie te sullen vertoon en is daer nae als de gaven verhoort waren van singen en lesen weder tijt beraemt **namentlijck** den 10 majj om t' samentlijck te compareren ontrent ten 5 uren 's avonts.

Den 4 majj

is verhoort een schoolmeester van Huesden Abraham Bogaert in presentie van de kerckenraet en bij den gerechticheijt van de Werckendam en de Wercken.

Op den 11 majj

is Brienen Robloo van de kerckenraet en de gerechte beroepen tot schoolmeester wel uijtwijzen van den acte daer van sijnde, welcke oock van den scholtes daer van de blijktt uijt laste en autorizatie van den ambachtsheer is geaprobeert op den 24 majj volgende.

Op den 11 junij

nae dat Gerrit van Houweningen sijn schooldienst hadde affgelegt ende 't gerichte van Werckendam bedanckt heeft en nu alsoo een geruijmen tijt dienst en de schoole en kercke hadde onderlaten nae sijn cassatie, heeft de selve op den 11 junij wederom onderstaen den dienst in de kercke aengevangen bujten kennissen van de gericht en kerckenraet, Niet tegenstaende de selve oock op die tijt voor het lesen en singen uijt name des kerckenraets door Arien Jacobsen en Arien van Helden diakonen daer van was affgemaent en te vooren gewaerschouwt was dat hij geen in..... sonder segenen van de kerckelijcke ordre en geen oproermaken soude, volgens het getuijgenisse Ds. Velthusen predikant toen der tijt tot Werckendam in absentie Ds. Diepenbeeck en nae uijtwijzen van de acte daer van sijnde onderteeckent van drie leeden des kerckenraets die daar present waeren.

Den 15 junij

des morgens voor de predikatie is ontboden Gerrit van Houweningen laetst gewesen schoolmeester en is den selven voorgedragen sijn begaene foute op den 11 junij en hem affgevraegt uijt wiens last hij dat gedaen en hem selven in den dienst wederom ingedrongen hadde seijde dat hij het hadde gedaen uijt last van de vrouwe van Werckendam ende versocht sijnde de hij de kerckenraet daer van wilde geven schriftelijcke acte aengesien hij geen acte van autorizatie hadde.

Heeft die overgelevert en onderteeckent, en is hij vermaent, nae dien hij noch continueren wilde om den dienst publijk te doen, dat hij haer selve soude wachten en van sijn voornemen op te houden ten waren men anders met hem handelen soude.

Welcke daer op uijtgegaen is en dit met de vrouwe van Werckendam doen all in de kercke zijnde gecommuniceert hebbende is de vrouwe voornoemt selffs de vergaderinge des kerckenraet binnen getreden heeft den predikant ende de kerckenraet wel fierlijck dezen bestraffen dat de selve op den dach des heeren, gelijk sij seijde op welken men sich geheellijck en heijlige dingen behoorde besich te houden, kerckelijcken bijeenkomst hadde doen leggen ende t' samen gekomen was, en heeft de selve aldaer beginnen te debateren de saecke van de cassatie des schoolmeester, en met veele scherpen woorden de actie des kerckenraet beginnen

te veroordelen, doch heeft de **edele** kerckenraet haer tegemoet gevoert dat haer niet toestont de **vergaderinge** des kerckenraet te **veroordeelen** # en dat sij haer met dese saeke niet hadde te bemoijen volgens de leste des apostels die wil dat de vrouwen in de gemeente swijgen sulen en alsoo sij seijde van haer man daer toe last ontfangen te hebben, **vertoogden** dat sulcks niet konde gelden dat wij in sulke met de heer selve hadde te doen en als wij eijchten acte en schrijven van soo danige ernst heeft sij dat niet konnen **vertoon**en off gewijgert, eijndelijck hebben wij haer versocht te willen ophouden en dat se stil wesen wilde geen occasie gevende van eenich oproer en ontsteltenissen in de gemeente ende indien sij niet soude afflaeten dat wij raet en remedie daer tegen soude bij de hant moeten nemen, is daer op uijt de **vergaderinge** gegaen, ende Gerrit van Houweningen weder binnen gestaen zijnde is nochmaels belast te desisteren van sijn voornemen en dat hij soude afflaeten van dienst te doen, waer op hij heeft geacquiesteert.

dat de kerckenraet soowel op den dach des heeren kerkelijcken **vergaderingen** te houden als andere dagen.

Den selven dach, de gericht in de kercke met de kerckenraet **vergadert** zijnde, is **verhoort** een schoolmeester genaemt **meester** Dirck Lambertsen van Utrecht, en is daer op de **vergaderinge** voortgegaen nae dat rapport gedaen was dat Brienen Robloo weijgerde te komen om een ander schoolmeester te **verkiesen** en is met meerderheijt van stemmen verkooren Maximiliaens Hens.

Doch alsoo dat de selve eerst wat naeder van alle qualiteijten en van sijn staet de **vergaedering** sal moeten contentement doen en in geval dese schoolmeester niet kan komen sal men sonder **vergadering** te houden voortgaan tot het beroepen van den derden **meester** Dirck Lambertsen van Utrecht boven gemelt.

Den 29 junij

1653

Is Maximiliaen Hens tot schoolmeester van Werckendam aengenomen, nae dat hij belooft hadde de conditien die hem voorgestelt werden te sullen voldoen en is daer op des selven daechs in sijn dienst ingetreden.

Den 9 julij

Noopende de acte van Beatris van Houweningen daer van in de kerckenraet gehouden den 11 april deses jaers ge.....ch gemaect wort heeft de **vergaderinge** hier van memorie behouden om op haer te letten alsoo sij t sedert het laetste avontmael noch verder afgeweken is en soo verre komen te **vervallen** dat sij met haer zoon t'eenmael 't gehoor des goddelijcken woort **verlaeten** heeft.

Maximiliaen Hens en sijn huisvrouw Agmeta Batalire sijn met attestatie van Doveren aengekomen.

Den 11 julij

Lijsbet Gerit Jansens huisvrouw pretendeerd een schult van een rijxdaelder die hare soude competeren van Crijn Woutersen en te vrede sijnde dat sij van de pretensie soude remuntieren ingeval Crijn Woutersen, die **verklaerde** dat hij Lijsbet **voornoemt** in liquidati den rijxdaelder gekort hadde.

Heeft Crijn Woutersen **voornoemt** voor de **vergaderinge** des kerckenraet **verklaert**, dat Lijsbet den rijxdaelder in de rekeninge heeft afgekort en dat sij voldaan is.

Den scholtis van der Sluijs eijtschte van Pieter Joppen 45 stuijvers van wegen verpondinge, welck gelt Peter Joppen seijt gegeven te hebben, welke naedien hij voor de kerckenraet verklaringe gedaen hadde nae conscientie dat hij voornoemde gelt hadde gegeven, is de scholtis daer mede te vrede geweest en de saek daermede affgedaen.

Gerart van den Oever heeft geklaect over Aentien de huisvrouw van Cornelis Isbrantsen die hem publijkelijk op de straet soude gedissoneert hebben mits hij het dorp met overdadige verpleginge en onkosten gedaen soude beswaert hebben, Aentien voor den kerckenraet geroepen sijnde heeft het ontkent hoewel men twee getuijgen gehoord hadde die staende wilden houden dat gehoord te hebben, alsoo sij evenwel sterkelijck dat ontkende heeft men haer gemaent tot bedenkingen van haer selven en schulbekentnisse mitsgaeders eerbiedicheijt tegen den kerckenraet en welspreken van haeren naesten, sij persisterende en nochmaels ontkenkende tot beswaringe van den Oever iets gesegt te hebben, haer daer op affgevraegt sijnde off sij niet dat off diergelijcks van den Oever en sijn vrouw wiste off konde seggen antwoorden meer waerop sij beijden te vreden sijn geweest, ende de kerckenraet heeft het daer bij gelaten.

De broederlijcke vermaninge tusschen de leden des kerckenraet is gedaen, in 't bijzonder aen die te vermanen was.

Den 12 julij
is met attestatie aengekomen van Waelrede en Naerden Frans Gijsbert.

1653

Sijn aengenomen, op voorgaende beproevinge en ondersoekinge Jan van Limborgh Florisken Ariens, Ariaentien, Jasper, Jan Dircksen en Lijntien Aerts sijn huijsvrouw Maria Robrechts, Majken Claessen, Maria Craijvangers.

Juffrouw Beverwijck de huijsvrouw van Johan van Beverwijck en Dorethea van Beverwijck ledematen der gemeente tot Dordrecht versocht hebbende om alhier op ditmael het heijlig avontmael des heeren te genieten

Sijn voor dese reijsen toegelaten sonder attestatie mits dat se in toekomende soo hij hier wederom wilden communicereen sullen nae ordere der kercken, attestatie van hare kercken uijtbrengen

Cornelis Gijsbert de Bruijn is ontboden voor de vergaderinge en gecensureert dat hij in de pinxtdagen voor eenich collegie van jongesellen een jongedamen gespeelt hadde, waarvan hij hem selven te sullen onthouden bij de aenneminge beloofte hadde nae uijtwijnsinge van de acte daer van sijnde, heeft de selve op de vermaninge beloofte sich daer nae te sullen schicken en hem wachten dat in toekomende geen klachten over hem komen.

Sal voortaan van de ouderlingen gade geslagen worden op de tijt der bedieningen des heijligen avontmaels wat voor persoonen sich daer vervoegen om alsoo te beter te weten wie aen de tafel des heeren gaen en wie affblijven, om daer nae daer op te ondersoeken en reden hadden absentie te eijtschen.

Den 26 septembris
Heijlten Ariensen is met attestatie van Leerdam tot ons gekomen.

De broederlijcke vermaninge is geschiet en is vrede bevonden tusschen de broeders.

Aamen Barenden sijnde in twist met Dirksken Cornelis en sich selven ontreckende voor dit mael van des heeren avontmael heeft den kerckenraet goet gevonden haer te vermanen dat se haer met haer partijs mederaet een sachtmoedich dragen, ten eijnde sij niemant ergernisse geven

Nies Floren heeft voorgedragen hoe haar peert van den hengst van Jan Vervooren beschadicht is alsoo dat haer peerts been is gebroken Jan Vervoorn daer op gehoord sijnde en hem voorgesteld zijnde of hij niet verstaen kan om persoon voornoemt met een pennick tot satisfactie en reparatie van gedane schade te contenteren.

Heeft met eenige redenen geopert dat hij daer van niet gehouden en heeft de kerckenraet daer bij gelaeten, als een saecke quit sijnde die gantsh politijck en seer disputabel is laeten berusten.

Den 22 novembris

1653

Maijke Robrechts is ontboden en haer voorgedragen datter gerucht gaet dat sij haer soon de welke van buijten voor haer daer gekomen was, niet hadde willen kennen en haer oock spijsse geweijdert, daer op gehoord heeft het ontkent en verhoogt dat de selve haer soon vrij ongehoorsaem en ongeregelt leefde.

Men heeft haer vermaent dat se met meerder moederlijcke affectie haer kint had behooren te ondergaen en de wech te stieren en dat se sulx wilde doen in toekomende daer toe .....cacahe krijgende

Den 23 november

Gijsbertie Willems ofte huijsvrouw van Jan Willemzn en Margriet Pieters hebbende onlust gehadt en openbaerlijck ge.... en heftich malkanderen op de straet met scheltwoorden inge..... sijn voor de kerckenraet wederom geaccordeert en sijn vermaent over haer gegeven ergernisse en gewaerschout in toekomende haer daer van te vermijde 't welck sij wederzijts belooft hebben.

Alsoo Maij Teunis met oploopenheijt in de schoole sich tegens den schoolmeester gestelt had over dat haer kint was aengetekent en gestraft, is daer over van de vergaderinge des kerckenraet van haer onbehoorlijcke maniere van doen ondericht en gemaent sich in toekomende daar van te onthouden, en gecontenteert door belofte dat men den meester soude bevelen goede orden te stellen op de aentekening der kinderen.

Maijken Hermans sal oock in 't bijzonder in haer huijs vermaent worden dat sij haer soonskint, niet onttreke van de catechizatie

Den 14 december

Alsoo in langen tijt de diakonije niet geprofiteert heeft van de patienten die bij Beatris van Houweningen te meesteren komen, gelijk de armen voor desen wel hebben genoten. Is geoordeelt dat het niet alleen billick maer oock noodich is de patienten selve aen te spreken op dien tijt als de eerstemael een gebedt voor haer gedaen wort tot succes van de genesing, dat sij gelieven den armen gedencken.

Antonis Croon ouderlingh is absent geweest van de vergaderinge sal rekenschap van sijn absentie geven.

Den 23 december

1653

Tusschen Maijken Corsten **Verdoorn** en Maijken Cornelis geresen sijnde eenige onlust die wat verre was ingewortelt is een middel van accommodatie beraemt en sijn soo verre gebracht dat se in de tegenwoordicheijt van de kerckenraet sijn versoent en hebben malkanderen alles hartelijck **vergeven**.

Doch soo personen voorn**oemt** in toekomende de sake wederom soude opgraven sullen een sware kerckelijcke censis off straffe onderworpen sijn.

Maijken Hermans is **vermaent** en heeft beloofd het kint te sullen brengen tot de onderwijsinge van het geloof en de godtsalicheijt, gelijk het alreeds heeft begonnen.

Jenneken Pieters hebbende aengevangen eenige kijvingen tegen Hendricksken Jacobs over geringen saecken heeft leetwesen betoont en beloofd in toekomende haer daer van te willen wachten.

De broederlijck **vermaninge** is wederom gedaen **ende** is op ditmael niet voorgekomen.

Alsoo Marten Ariense de Bijde een litmaet van de gemeente hem selven dicwils in den dronck heeft komen te **vergeten** oock soo verre dat hij nu en dan ergernisse heeft gegeven aen de swacke heeft het de kerckenraet goet gedacht sijn en te doen citeren en voor de kerckenraet **verschenen** sijnde is hem sijn s..... tegemoet gevoert waer van hij schultbekentnisse gegeven heeft en beloofd van sich in toekomende daer van te mijden.

De kerckenraet echter niet wetende off hij sonder aenstoot te geven wel soude komen voor ditmael wel aen de tafel des heeren toegelaeten worden, heeft voor ditmael tot sijn behoudnisse en **versterkinge** hem toegestaen doch dat men opentlijck in den gebede nae de predikatie sijnen sal gedenken sonder sijnen naeme te noemen voor een broeder die voorbedinge der gemeente begeert tegen sijn besoeckingen dat de heere hem wil stercken om sijn quade lusten te overwinnen en dat hij sijn voornemen in het onderbrengen van sijn weesch mach bekomen

24 December

Gerrit van Houweningen **versoeckende** wederom te communiceren, nae dat hij een tijtlanck om eenige onlust uijt swaekheijt sich geabsenteert hadde, is van de kerckenraet wederom toegelaeten nae dat hij binnen gestaen en de kerckenraet satisfactie gedaen en om **vergevinge** en oversien sijner fouten begeert hadde en voorts met haer be.....cht was

Men heeft gedacht op **verkiesinge** van een ouderling uijt de Wercken en een diaken uijt Werckendam is daer op een dobbel getal genoemt namelijk uijt de Wercken tot ouderlingen Regnier **Vervooren** Scholtis Claes Ariensen Potter, tot diaken uijt Werckendam Floris Jacobsen de Vries en Jan Ariensen Koijman waer uijt op den 25^e bij de gemeente **verkoren** sijn Regnier **Vervoorn** tot ouderlingh uijt de Wercken en Floris Jacobus de Vries tot diaken uijt Werckendam

25 December

Dirck Arienzn Schilt hem selvende **verloopen** hebbende in den dranck is van broederen des kerckenraets **vermaent**.

En berou getoont met belofte van beterschap gedaen hebbende, is hij voor dit mael tot de tafel des heeren toegelaeten en is hem aengeseijt dat men in toekomend opsicht op hem sal hebben.

Beatris van Houweningen den 24^e geviteert zijnde om voor de kerckenraet te komen heeft haer geexcuseert hebbende dat sij swack was heeft de kerckenraet (bemerckende en verstaen hebbende uijt de schoolmeester die haer geviteert hadde dat het een bedacht vont was om haer te ontrecken en niet de onderwerpene schuldige gehoorsaemheijt) haer wederom gedacht een naeste dach **namentlijck** den 27^e tegen welcken tijt sij belooffde te sullen verschijnen indien sij sterck waer en konde komen, doch is niet gecompareert, ende met een haer geabsenteert van het avontmael des heren.

De kerckenraet bemerckende haer halstaricheijt en onwillicheijt heeft beraemt om haer alle uijtvluichten te benemen de naeste reijse haer te attaqeren als zij sal te kercke gekomen om als dan haers fouten die verscheijden zijn haer voor te stellen en daer over te censurieren en aengesien sij, soo het schijnt, door geen ondermiddelaer gewonnen worden.

renvooi

De fouten sijn dese navolgende

- 1 Oproer te maecken inde gemeente
- 2 De kerckenraet en haeren dorps naesten te lasteren
- 3 Lichtveerdich het **heilig** avontmael te verlaeten

ANNO 1654

Op den 4 januarij is Beatris van Houweningen geviteert en **versocht** nochmaels door den schoolmeester nae de predikatie binnen te staen, maer heeft den kerckenraet tot antwoord laeten toekomen dat se bij de kerckenraet niet hadde te doen en dat de selve # van het avontmael des heeren hadde afgehouden.

niet ....out was nae .....

Waerop de broeders verstaen hebben dat men haer tot overvloet nochmael sal dagen en haer drie **verscheijden** tijden stellen om te compareren **namentlijck** tegen den 8^e, 11^e voor off nae dienen dach off 15^e tegen welcke een van die tijden sij niet sal gekomen sijn dat de kerckenraet alsdan een scherpe en harder procedure tot haer ..... om haeren contraminie en ongehoorsaemheijt sal moeten bij de hant nemen.

Den 8^e januarij

Beatris van Houweningen is gecompareert en is haer voorgedragen waerom sij geciteert sijnde tot **verscheijden** reijse onwillich is geweest heeft tot antwoord gegeven dat se uijt swackheijt niet hadde kunnen compareren.

Waer van de kerckenraet beter wetenschap heeft en dat se wel gewent hadde om aen de tafel des heeren te gaen, doch hebben de broeders haer toegelaten mits conditie dat se haer wilde **verklaren** en de kerckenraet contenteren op dese twee punten **namentlijck** off se schult heeft aen calimiteiten en oproer off se niet heeft eenige broeders achter rugge gelastert en off se niet secht het volck aff te leijden dat se de schattinge niet soude betalen gelet over de onkosten **verpleegkint** beroep van de predikant soo se geen schult heeft dat se het **verklaren** en soo se schult heeft dat se het bekennen en daer van aylaeten maer heeft niet gewilt, daerop sijnde de kerckenraet verstaen heeft dat se gehouden is tegen aenstaende donderdach haer selve daer op te **verklaren** 't welck sij beloofft heeft.

Oock heeft de kerckenraet voorgenomen kenschap en naeder getuijgenisse in te brengen en sich wat wijders daer op te informeren.

Den 11 januarij

1654

Beatris van Houweningen versocht hebbende dat se op desen dach mochte voor de kerckenraet komen, is haer toegestaen edoch heeft niets op de vermaninge van de kerckenraet gedaen willen antwoorden voor dat se haers beschuldiginghe soude weten en tegenwoordich sijn, de kerckenraet verhoogt hebbende dat sij genoeg van haere foute geïnformeert en versekert was, en dat geen stichtinge soude geven noch stijl was, en de kerckenraet oordeelde dat se in niet gehouden te sijn.

Is sij bij haer opinie gebleven niet tegenstaende sij wel eerstelijck was versocht om sich te onderwerpen, maer noch weigerich sijnde nae dat haer tijt was gegeven van te bedenken, heeft de kerckenraet haer verklaert dat sij blijft bij de voorgaende resolutie namelijk, dat sij haer sal verclaren en schultbekennen off dat anders de kerckenraet haer niet kan toelaeten tot des heeren tafel en t'sijnertijt op een scherper wijze tot haer leetwesen tegens haer sal handelen, waer mede sij voor ditmael is losgelaten.

Noopende de delicten van Beatris van Houweningen sijn de gedurige onbeschaemde lasteringen die sij sonder ophouden dagelic heeft uijtgeworpen tegens de kerckenraet en bijzonderlijck tegens den persoon van de predikant om in 't begin van den dienst sijn werk vruchteloos te maken, behalve andere scheltwoorden en vuijle leugenachtige lasteringe stroijende dat sij was gedeporteert geweest de kerckenraet gehoort hebbende het getuijgenisse van David van der Sluis scholtis in Werkendam heeft beloofd in deses de eere van de predikant jegens de leugenachtige lasteringen van Beatris te sullen maintaineren.

Alsoo veele en gewichtige saecken voorleden jaer 1653 en dit loopende jaer tot nu toe sijn gehandelt heeft de kerckenraet noodich geacht (te meer alsoo twee broeders des kerckenraets nu affgaen die voorleden jaer gedient hebben) alle de acten voormelt te confirmen en ratificeren en de waerheijt der selve te attesteren met onderteijkeninghe der naemen, gelijk wij mits desen dit confirmeren en getuijgen dat dese alsoo sijn.

Guilielmus Diepenbeek

pr. Loci

Dit merck heeft Crijn

Woutersen selff gesett

Adriaen Jacobzn, diaken

Pieter Dammis

Antonis Croon

Jan Vervoorn

mr. Adriaen van Helden diaken

Floris Jacobzn de Vries

Op den selven dito is oock gedaen de reeckeninge van de diakonen, en is den ontfanck van de selve bevonden over 't jaer 1653 te sijn ter somma van duijsent en twee en tachtentich gulden drie stuyvers en twee penningen.

En is daer tegen uijtgegeven de somma van negenhondert seven en 't seventich guldens acht stuyvers twaelf penningen.

De uijtgift doen met den ontfanck vergeleken sinde is bevonden meer ontfangen als uijtgegeven te sijn hondert vier gulden veertien stuyvers ses penningen, welke overgeschoten penningen van Arien Jacobsen sijn overgetelt en overhantreijkt aen Jan Vervoorn dienende diaken en boeckhouder aldus geslooten op data bovengemelt

Guilielmus Diepenbeek

pr. Loci

Crijn Wouterse ouderling

Jan Vervoorn

Antonis Croon, ouderlingh

mr. Adriaen van Helden, diaken

R. Vervoorn

Floris Jacobse de Vries

Den 1^e februarij

is ontboden Trijntien Ariens en ondericht off **vermaent** van wegen het openbaer straatgericht off kijvagine met Trien Deckers, welke nae dat se schultbekentnisse en leetweese gedaen en getoont hadde is **vermaent** sich te be.....digh met de persoon **voornoemt** oock sich in toekomende te wachten van ergernisse 't welck sij belooft heeft.

Maerten Ariensen is ontboden om van wegen sijn schandeleuse leven gecensureert te worden maer is niet **verschenen**, waerom hem de kerckenraet tegen den 5^e 's avonts nae de predikatie wederom geviteert onder swaerdere straffe soo hij niet komt.

Arien van Helden is affgesonden van de kerckenraet om sich te informeren tot Dordrecht van sekere armen penningen die van den armen van Werckendam van Beatris van Houweningen bij de cure van seker persoon of personen sijn bedongen (als geseijt wort) en den diakon niet worden ter hant gestelt, en verwacht de kerckenraet daer op met den eersten rapport van gedeputeerde **voornoemt**

Den 9^e februarij

goet gevonden Marten Ariensen noch respijt te geven van bedenckinge op de resolutie genomen den 1^e februarij om redenen van sijn huisvrouw geopert ende de **vergaderinge** bekent gemaect.

Beatis van Houweningen sal aengesproken worden en uijt haer vernomen door den **predikant** en 2 diaken bij het openen der bussen off onder haer geene armen penningen berusten en soo dat sij mogen werden **verhandtreijckt** aen de diakonije soo sij haer niet **verklaeren** wilde dat sustantelijck op de voorgaende vragen worde aengehouden welck rapport in de naeste **vergaderinge** sal worden ingebracht.

Van desen tijt aen sullen die te laet komen in de **vergaderinge** des kerckenraet een halff uur nae de gesette tijt betalen 3 **stuijvers** en die haer absenteren geheelijck sonder haer selve te excuseren bij den **predicant** of **vergaderinge** sonder wettelijke reden bij te brengen sal geven 6 **stuijvers** telkens.

Den 7^e martij

1654

heeft **meester** Arien van Helden **vertoogt** hoe hij tot Dordrecht sijn last **verricht** hadde, ende **vertoonde** attestatie van Catalina de Hoogh en van Leendert van Otten onderteeckent waer in sij **verklaren** dat Beatris voor 6 a 7 maenden heeft bedongen van **juffrouw** van Roosbeeck 18 **carolus gulden** voor den hujsarmen te Werckendam ende van andere patienten noch andere somme.

't Welck sij daer toe versocht zijnde assisteren wilde, nae uijtwijzen van de attestatie, daer op de **vergaderinge** noch blijft bij de resolutie genomen den 9^e **februarij** laetsleden om Beatris daer over aen te spreken.

Alsoo de kerckenraet soo oude als nieuwe van de **eedele** en **achtbare** mannen van de hove en van den hooge vierschare van Suijthollant wort gedachvaert om te verifiëren en justificeren de onkosten en deugdelijckheijt der justifatie gemaect bij de gerechte en kerckenraet heeft de **vergadering** **verstaen** dat men wel niet behoefde te compareren, maer om dat in den tijtel van de quotisatie de kerckenraet gemelt wort het gevoeglijck en dienstich sal wesen om ij-mant met instructie en schriftelijcke acte af te senden daer in **vervattende** niet alleen de visifi-

catie van dat de quotisatie niet hooger gemaect is als de kosten die verpleegt zijn maer oock dat die quitisatie is gemaect nae proportie en oock dat de costen die tot een hoogen somme sijn opgeklommen als voor desen nochtans noodtsakelijck en onvermijdelijck zijn nae uijtweisen van de declaratien voor gerechte gezien en geapprobeert.

En voorts dat de mannen van den hove de kerckenraet gelieve te houden buijten koste van **Beatris** ende **Cornelis** Miechielsen die buijten ordre en ontijdelijck de kerckeraet getroken hebben voor de politijcken rechter, en niet de competentie van de kerkelijck vergaderinge ende de welcke seditieus en oproerich sijn haer gelieven in orde te brengen en in te binden waer op **meester** Arien van Helden affgevaerdicht zijnde heeft een gewenscht apostile weder gebracht dat **namentlijck** **Beatris** gecondeneert is inde kosten en gehouden is haer quote te betalen.

Ende alsoo **Beatris** en **Cornelis** Miechielsen de kerckenraet bij sulcken aensienlijcken vergaderingen der hooge vierschaer van Suijthollant sonder oorsaecke hebben beschuldicht en haer van exces hebben soeken verdacht te maecken en een brantmerck te geven, is oock gegaen buijten andere.

Als oock groote seditie in onse gemeent alhier gewekt hebben en 't volck hebben affgeraden oock selfs die willich waren, dat se niet geven soude haer quote tot betaelinge van de onkosten gedaen over de beroepinge eens predikant.

Niet tegen staende dat **Beatris** voor de laetste bedieninge des avontmaels is vermaent geworden over deses oproermakinge heeft de kerckeraet verstaen met den eersten tegen dese personen insonderheijt tegen **Beatris** Gerrits die al dit werk heeft berockent te procederen in haeren ende de resolutie van den 11 januarij deses jaers.

Den 26 martij

1654

rapport gedaen dat de arbussen sijn geopent en daer in bevonden is t'samen de somme van 81 gulden 12 stuijvers . . . . . dat **Beatris** Gerrits in 't omgaan mede is aengesproken en gevraecht off bij haer niet eenich armgeld was, heeft geantwoort dat sijn het uijtgedeelt hadde.

Omgevraecht zijnde hoe men handele sal dat **Beatris** voornoemt dese bedeelinge verlaete ende arme penningen in handen der diakonen geve op dat se van haer **luijden** uijtgedeelt worde welke ampt het is.

Is goetgevonden dat men in de naeste classie sal advijs en remedie versoeken en dese naevolgende vragen voor stellen, off een particulier persoon een litmaet sijnde in geen kerkelijcke bedieninge, bedingende bij het verrichten van sijn beroepinge een somme gelts voor den hujsarmen het selve gelt mach uijtdeelen sonder kennisse der diakonen.

In dien neen, wat middel en wech men sal ingaen om die persoon daer van te doen ophouden, nae dat de selve die wils vermaent zijnde kerckelijck niet sal willen desisteren.

Alsoo **Marten** Arienzn de Bie wederom beschuldicht van wegen excessen insolentie op nieuw begaen sal tegens aenstaende kerckeraet geciteert worden om dan met hem te doen, nae dat men sal bevinden.

Den 1 april

Jacomijntien Jans heeft attestatie ingebracht van Dordrecht en is daer op toegelaeten tot een litmaet van onse gemeente.

Cornelis Gijsen voorgedragen zijnde met visitatie off hij niet had toegestaen 't versoeck van Cornelis Michielzn of van Hor..... om te onderteekenen seker acte strekende tot oproer, heeft onderricht gedaen dat hij wel is aengesocht maer niet heeft geconsenteert en gehoor-saemt.

Jan Stevense heeft bekent dat hem leet is dat hij Cornelis Michels in de selve saecke gehoor gegeven hadde.

Beatris Gerrits binnen gestaen en affgereijscht zijnde om schultbekentenisse te doen heeft seer tegen gehouden en **versocht** uijtstel van haer te **verklaren** tegen saterdach aenstaende zijnde den 4^e deses.

Gerrit van Houweningen en Cornelis Michiels Schilt bekentenisse gedaen hebbende over seeckere onverdienstlijke handelingen strekende tot beroerte van de gemeente, bijzonderlijk oock belijdende dat se misleijt waren, sijn noch nae ernstige **vermanige** tot des heeren avontmael toegelaeten.

Maerten Ariensen de Bie heeft oock met seriensen belofte bevesticht dat hij sich in toekomende van alle schandalen sijns wandel sal wachten en sich wat meer inbinden dat hij door den drank niet **verleijdt** worden, waerom hij oock avontmael sal ontfangen.

Den 4 april

1654

Elisabeth **Vervoorn** en Cornelia van Rietvelt **versocht** hebbende dat voor ditmael sonder attestatie mochten het avontmael des heeren hier tot Werckendam genieten, alsoo sij bij incident hier gekomen waren, heeft men het voor dese reijs toegelaten.

De saecke van Beatris Gerrits weduwe wijlen **Johannes** van Houweningen is nae dat se schultbekentenisse gedaen hadde over onordentelijke handelingen en hevicheijt waer van in de voorgaende acte (namelijck in de handeling van den 11 januarij 1654 bijzonderlijk en voorts etc.) soo verre medegeleijt en affgedaen dat se wederom tot de tafel des heeren is toegelaten.

Nae dien sij de kerckenraet voldaan en beloofd hadde te sullen soeken al 't geene tot vrede en ruste van dese gemeente sal strecken en heeft daer op de hant gegeven.

Sijn op ditmael 7 litmaeten op nieuw aengekomen welckers naemen achter in 't register te vinden zijn op den 1^e april.

Den 12 april

Nae des armen nu ten vollen **versekert** is uijt de gelooff weerdigs beschreven attestatie als oock uijt de vrijwillige bekentenisse voor 3 leden des kerckenraet gedaen van ..... selffs de macht van de armepenningen nae goet vinden te bedelen aennemende, heeft de kerckenraet bij den 2^e **artikel** van den 26^e maert voorleden noch dit daer toe gedaen dat twee diakons en **ouderlingen** Johan **Vervoorn** en Arien van Helden haer sullen **vervoegen** tegen de 13^e of 14^e Aprilis tot den **edele** classie van Gorinchem om advijs en remedie bij de selve te **versoeken** op 't geene in den 2^e **artikel** van den 26 maert **vervat** staet.

Den 16 majj

Den kerckenraet te vooren gekomen en behandicht zijnde seecker geschrift bevatende een klacht van Arien van Helden over Bastiaen van de Heuvel noopende eenige steeck en schimpwoorden die de eer en goede naem van Arien van Helden **voernoemt** scheenen te raecken.

Heeft de kerckenraet het schrift geexamineert en ingesien, en siende dat het van niemant on-derteeckent was heeft Arien van Helden in wiens namen over welcken saecke het ingelevert was, binnen geroepen en gevraegt off het sijn schrift en sijn saecke was heeft geantwoort ja en heeft de kerckenraet hem voorgehouden dat hij sijn naem oock onder het selve hadde behooren te stellen en daer beneven heeft de kerckenraet voornoemt hem te verstaen gegeven dat het een duijster saecke was in 't geschrift vervatt was en van hem versocht werde, dat hij wilde verclaren wat bij die woorden te verstaen waer en gemeent wierde (dat Adriaen van Helden niet weert was dat hij sitten soude in de plaetse daer hij satt) vertoonde dat de kerckenraet dat wij 't Bastiaen wilde en behoorde te paneren.

Maer de broeders hebben verstaen dat sij sulx oordeelde voor haer onbetamelijck te sijn en dat sij gereet waren om t..... van onlust te dempen maer niet aen te blaesen maer dat sij selve tegens Bastiaen voornoemt met goet bewijs en documenten gesondeert zijnde voor de kerckenraet moesten komen en sulx aennemende is de saecke daer bij gebleven.

De kercke van Dalem heeft versocht een gifte tot den bouw van haer kercke uijt diakonen en dat wij haer bij den kerckmeester en de gerechte wilden recomanderen hebben den heeren en de gerechte van Werckendam en de Wercken met samen de kerckmeesters gesproken en t'samen desen penninck toegelegd.

n.l. tot 12 gulden welcke met den eersten aen den schout van Dalem sullen worden behandicht.

Op den 2 julij is versocht attestatie voor de edele Lambrecht Vervoorn en is beslooten dat sijn en die sal worden gegeven soo maer een acte van sijn hant sal getoont worden dat hij hem selve versoent houdt over de onlust die bekend is.

Den 4 julij

1654

rapport gedaen van visitatie neffens den predikant van Crijn Wouterzn en Peter Damisse en alsoo de vergaderinge niet compleet was van wegen nootsakelijck belett en absentie van sommige heeft men moeten reces nemen tot den naesten dach op 's morgens ten 7 ure.

Alles is geschiet de broederlijke vermaning en onderlinge beproevinge van de broeders des kerckenraet die tegenwoordich waren, en eenige personen sijn tot ledemaeten nae gewoonlijck ondersoeck aengenomen die op den 5 julij anno 1654 in 't register hier achter te vinden sijn.

Den 5 julij ten 7 uren 's morgens

Beatris Gerarts weduwe van Johannes van Houweningen en haer soon Gerart van Houweningen verschenen zijnde in de gerieffkamer sijn gevraecht of sij oock eenige klachten tegens eenige personen hadden in te brengen 't sij tegen den scholtis David van de Sluijs off tegen ijmant anders.

Hebben verklaert dat sij tegens niemant iets hadden en hoewel daer een haestich woort mochte gepasseert sijn van eenige tegens haer, dat sij evenwel gerust waer gelijk oock Floris Jacobsen ende Davit van der Sluijs scholtis die oock geciteert waeren om haer gemoet over desen te sonderen belangende de scholtine Maria van der Mar huijsvrouw van den scholtis David van der Sluijs.

Hoewel sij seer klaegde over Beatris Gerrits van wegen ongelijk dat haer bedenkelijck aen deden, heeft ten laetste haer soo verre laeten disponeren, dat se belooffde haer best te sullen doen dat se haer gemoet dat seer ontstelt was konden overwinnen en sijn alsoo gescheijden.

renvooi Siet op de kant 't welck hier tusshen moet gevoegt worden.

Tusshen Bastiaen van den Heuvel en Arien van Helden eenige onlust ontstaen zijnde en partijen daer over wederzijts gehoort heeft de kerckenraet verstaen, dewijl de saecken van verschil tusshen haer niet tijdelijck genoeg aen den kerckenraet sijn aengebracht dat partijen gehouden sijn op staende voet te versoenen sonder eenige der voorgaende gepasseerde saecken te roeren en sal alleen simpelijck in 't kerckenboeck worden aengeteekent dat personen in de minne sijn geaccordeert off anders selfs haer voor ditmael onthouden moeten van des heeren tafel waer op Bastiaen van den Heuvel en Arien van Helden wederzijts leetwesen getoont en verklaert hebben van 't geene tot Dordrecht in den Doelen in presentie van Pieter Bastiaensen is geschiet en gesproken tot malkanders effront en daer op malkanderen de hant gevende sijn versoent en tot het heijlig avontmael toegelaten.

Ende alsoo daechs te vooren nae dat de visitatie al gedaen was wederop nieuwe onlust was geresen tusshen Maijken Jans ende Dircksken Hendricks huijsvrouw van Arien de tootemaeker sijn gedaegt voor de kerckenraet Maijken Jans comparerende ende schultbekentnisse doende mits belofte van beterschap is vermaent dat se haer gemoet soude beproeven Dircksken Hendricks niet gecompareert is aengeseijt dat soo sij nae het opbreken van de vergadering des kerckenraet sich niet instelde bij de predikant met hertelijck berouw van 't geen sij gedaen hadde, dat sij soude gesuspendeert sijn voor ditmael van des heeren tafel en dat men daer nae met haer soude handelen nae verdienste, maer sij foute bekennende is noch voor ditmael toegelaten.

Op desen dach is dit noch voorgevallen dat Jacomina de Witt mevrouw van Werckendam haer selven sonder attestatie te vertoon aen de predikant off kerckenraet vervoegt heeft neffens andre aen des heeren tafel niet sonder alteratie van den predikant en kerckenraet en ergernisse en ontsteltenisse van de gantshe gemeente, niet tegenstaende oock dat van de herder der gemeente albevorens het broot en wijn wierde uijtgereijckt, overluijde nae gewoonte het volck aensprack dat die haer (sonder attestatie gekomen sijnde uijt den Haege nae haer bannissement) met ordre soude vervoegen tot de tafel die genoodicht en geroepen waeren de kerckenraet heeft voor dien tijt goet gevonden haer door den predikant en 2 ouderlingen nl. Peter Damissen en Scholtis Vervoorn hier over te begroeten, haer off te eijtschen attestatie en hulde off te vraegen off sij oock 't sedert het de logement uijt de Hage aen des heeren tafel gegaen heeft, oock haer voor te houden off aen te seggen wat de ordre is in de kerck gebruijckelijck, om haer daer op gehoort hebbende weder rapport te doen aen de kerckenraet.

Den 12 julij

1654

is ingebracht en vertoogt het wedervaeren namelijck op het eerste mevrouw van Werckendam geantwoort dat se geen attestatie en hadde en op het tweede off sij oock aen des heeren tafel in eenige tijt van jaren geweest hadde, seijde wel dat se eenen ruijme tijt nl. 20 jaeren off daer omtrent ten avontmael gegaen hadde maer niet in welcke tijt haers levens vroeck off laet alsoo dat wij geen duijdelijck beschiet dien aengaende van haer konden bekomen, noopende het 3de de onderrechtige 't samen gevoecht met een vermaninge welck de andre is in onsen kercken gebruijckelijck, en hoe dat haer en haer selve genoegsaem gewaerschout zijnde voor de uijtreyckinge en bedienings des heeren avontmaels daer nae hadde behooren te voegen om geen disorde te brengen in de kercke en niemant aenstootelijck te sijn.

Heeft wijtloopich verhaelt dat sij sulx heeft gedaen in haer eenvoudicheijt en bijsonderlijck uijt oorsaecke van grooten ijver die haer heeft als gedreven aen des heeren tafel seggende daer bij dat het daerom belachelijck was dat sij daer over wierde aengesproken dat sij wens-

chte dat sij alle soo aen des **heeren** tafel geweest waeren en soo voorts, wij antwoorden dat dese onse **vermaninge** voor haere doen niet te belachen was ende dat wij dat gantsch niet wel nemen soude dat sulcke onse noodige **vermaninge** soude worden uijtgelachen, dat haeren ijver daer van sij bevromelijk sprack in dien sij dien gehadt hadde niet en was geweest aen ijver met **verstant** en nae ordre en dat sulx meer scheen een **verkeerde** ijver te wesen, dat men wel ijveren moet 't welck Paulus **vermaent**, **romeinen** 12 maer dat sij oock 1 **corrinte** 14 gebiet nae ordre te leven in de gemeente, ende heeft daer op de vrouwe **versocht** soo sij misdaen hadde dat men het soude oversien en dat wij de gemeente 't geen sij ons bericht hadde sonder bekent maecken dat sij mogelijk in toekomende haer sich niet weder soude voegen tot het **heerens** avontmael.

Nae welck rapport de kerckenraet heeft goet gedacht in 's Gravenhage te **vernemen** hoe het met de vrouwe van Werckendam 't sedert het edit 't welck tegen haer gegaen is kerckelijk gehandelt is en off sij 't sedert dien tijt aldaer off elders met attestatie wel hebben gecommuniceert.

Op dat niemant in toekomende door onbedachtsaenheijt off met voorweten iets buijten het collegie van de kerckenraet uijtdrage is beslooten dat diegeen die daer in overtreut en iets uijtbrengt swaerlijck sal worden gecensureert en gestrafft met soo danige boete als de kerckenraet sal ordoneeren sal oock dese acte alle jaer als de kerckenraet sal werden **verandert** den nieuw aengekomenen in de kerckenraet worden voorgelesen waerbij sij sullen moeten beloven dat oock desen sullen onder houden.

Den 15 julij

1654

Cornelis Michielsen van Esch en Beatris Gerarts inbrengende tegen de scholtis David van der Sluijs dat hij op den 12 julij in de kercke in presentie van eenige personen hem **Cornelis** Michielsen **voornoemt** soude hebben **verweten**, dat hij soude een dief sijn die dorps plancken uijt het richthuijs op sijn solder soude gebracht hebben, dat hij oock soude loopen en het houden met die diefachtige hoer meenende gelijk hij seijde daer door Beatris Gerarts van Houweningen, doende daer bij dat hij hem **Cornelis** Michielsen oock daer voor houden sal en dat aenstaende zondag opentlijck afflesen en heeft mede personen en partije elck bijsondre gehoort de Scholtis ontkennende dat hij Beatris genoemt hadde dat hij oock Cornelis Michielsen niet hielt voor een die onkuiselijck converseerde met soo danigen persoon maer dat hij met sulck een familiaerlijck omginck dat haer genoeg konde **verstaen** dat het maer he...cheden waeren, is beslooten dat men haer **luijden** wederzijts soude vermanen tot vrede en dewijl 't getuijgenisse dat voor **Cornelis** Michielse van Esch was om de schout te overtuijgen niet sterck genoeg was het beter was dat se de saecke lieten vallen en dat de aenklager sich met de **verklaringe** van de scholtis die te vrede houden, gelijk sij oock gedaen hebben, maer is de scholtis **vermaent** over sijn hevicheijt oploopenheijt en onstichtelijck roepen in de kercke nae de predikatie 't welck hij wel heeft opgenomen en is goet gedacht alsoo hij scholtis **voornoemt** is met sijn **vertreck** eeniche acte publijkelijk aff te lesen daer is ietwes van de injurie hem van Beatris Gerarts en **Cornelis** Michielsen aengedaen, off van de procedure van den heer off vrouwe van Werckendam tegen mijn persoon soude gemelt en oock iets noopende zijn bedieninge off cassement alles streckende tot commotie van de gemeente en oock dreijgende eenich ongeval etc.

Sal de predikant, scholtis **Vervoorn** en Arien van Helden specialijk en de anderen leden des kerckenraets bij gelegenheijt des scholtis dit affraeden en de schepenen ernstelijck **vermaenen**, dat sij sulken saecke anders niet als alle quaet en ongelick dreijgende niet willende toestaen en haer selve eerst wel voorsichtelijck beraeden.

De scholtis **versoeckende** attestatie heeft men op die tijt alsoo de **vergaderinge** was opgebrooken niet kunnen toestaen maer dit uijtgesteld tot de naeste **vergaderinge**, alsoo men achtende daer bij geen haest te wesen.

Daer op is den scholtis van der Sluijs en sijn vrouw gegoet en toegestaen.

Den 2 augusti

1654

Anneken Wouters klagende dat Lenaert Cornelissen haer hadde geinjureert mits haer publijkelijck in haer eer tastende met onbetamelijcke scheltwoorden heeft Lenaert Cornelissen bekent voor de **vergadering** des kerckenraet dat hij hem selve daer in **vergrepen** heeft, en **verklaert** dat hij Anneken **voornoemt** erkent en houdt voor een eerlijcke vrouwe, heeft oock haer selve present en in persoon tegenwoordich gebleven om **vergiffenisse** waermede sij is gecontenteert en sijn met malkanderen versoent.

En is Lenaert Cornelissen **voornoemt** serieus en scherpelijck **vermaent** tot voorsichtichijt in sijn wandel en bijzonderlijck tot vredsaeemheijt 't welck hij beloofst heeft voortaan te sullen betrachten.

Den 1 october

nae gedaene rapport van de visitatie en **vertoogh** dat onder eenige leden der gemeente groote onlust is bevonden, doch onder en tusschen somige wech genomen is nochtans 't verschil van eenige soo danigh geweest dat het buijten de kerckenraet niet heeft kunnen off moogen aff gehandelt worden, als tusschen Bastiaen Damen en sijn huijsvrou met Magaret Pieters welcke alsoo sij Bastiaen **voornoemt** en sijn huijsvrou hadde met haer onbedacht spreken willen distanceeren en bewust maken van ongerechticheijt, is haer aenge..... dat sij foute begaen heeft en soo al schoon eenige specie van onrechtveerdicheijt van haer**luijden** waer begaen 't welck niet is gebleken, sij nochtans haer**luijden** hadde behooren in 't bijzonder te **vermanen**, om dat de fout van naturen heijmelijck soude geweest zijn, daer over sij van haer mishandelinghe schult bekentenisse gedaen heeft en sijn 't samen bevredicht.

Van de kercke raet **vermaent** zijnde om in toekomende soo danige hevicheden en openbare scheltwoorden te mijden en sachtmoedich te wandelen.

Daer op is oock binnen gestaen Huijbertien Joppen en Majj Korsten **verschil** hebbende over arbeidsloon en **versocht** zijnde dat se minnelijck soude accorderen en sonder twist kijven en roepen haer dingen doen, dat se oock in gerechticheijt met malkanderen soude handelen, en op andere tijt in tijts haer **verschil**, als sij haer saecke bij haer selve niet kunnen aff doen, te kennen geven eer sij uijtbreken tot twist om alle ergerniss ge..... te schouwen, ende alsoo Huijbertie Joppen niet alleen op ditmael maer oock op andere tijden veel straetgericht gemaect heeft en dat om kleed saecken en haer tonge niet in toom houdt maer gewoon is met hevicheijt op een ijgelijck selfs los te branden en breken tot merkelijcke ontstichtinge der gemeente.

Is sij scherpelijck **vermaent** en wel eerstelijck gewaerschouwt sich in toekomende daer van te wachten en in gebreke van dien dat de kerckenraet tegens haer sal procederen tot suspensie, waer op sij schultbekentenisse doende en beteringe beloovende voor dien tijt noch is tot het **heeren** avontmael toegelaeten.

Den 3 octobris

Bastiaen van den Heuvel sijnde in **verschill** met sijn broeders selfs tot dadelijcke feijtelijckheijt in presentie van **verscheijden** persoonen was uijtgebroken en met verstaende dat dat haer **verschil** soude worden bijgelegd voor de bedieninge des **heeren** avontmaels buijten de kerckenraet sijn Bastiaen van den Heuvel en Arien Jacobsen sijn broeder ledemaeten geciteert om op den 3^e te compareren voor de kerckenraet, aldaer Arien Jacobsen wel is **verschenen** met hoo-

pe dat den vrede tusschen haer **luijder** soude werden getroffen maer Bastiaen niet tegenstaende dat hij 's avonts te voren de w..... ontfangen hadde heeft niet gelieve, sich in te stellen maer is van huijs **vertrocken** hoewel het geen nootsake was gelijk sijn en ons daechs te voren bericht hadde, de kerckeraet aenmerkende dat hij hier mede sijn broeder hinderlijck was, die tot **versoeninge** was genegen en hij de kerckelijck ordonatie met sijn doen **versmaede** heeft hem Bastiaen **voornoemt** doen aenseggen en belast dat hij sich voor ditmael van de tafel des heeren onthouden soude en dat niettemin op sijn en sal worden gelett om oock de kerckenraet hier over satisfactie te doen.

Arien Jacobsen sijn broeder heeft **verstaen** dat het niet stichtelijck sijn soude om voor dese mael sich tot het **heilig** avontmael te **vervoegen** waer mede het advijs des kerckenraets accordeerde.

Marten Ariensen de Bie voor wijnich dagen wederom met sijn continuele dronkenschap soo binnen Gorcum als oock tot Werckendam groote ergernisse gegeven hebben, heeft de kerckenraet hem, lange tijt met **verdraegsaemheijt** betracht **verwacht** hebbende voor ditmael tot haere leetwesen aff gehouden van het **heijlig** avontmael en sal opentlijck **versocht** worden voor het laatste gebedt van de predikatie dat de **vergaderinge** gelieve te gedenken in de gebede aen een broeder der gemeente welcke ons ophoudelijck in sijn dronkenschap voortgaet tot groote ergernisse van de gemeente, dat de heere gelieve sijner te ontfermen en te **verlossen** uijt den strick des duijvels in de welke hij gevangen legdt mitsgaders hem gelieve te **verstercken** door de kracht sijns geestes op dat hij sijn lusten toomen ende eijndelijcke de saeke overwinnen.

Den 5 novembris

1654

alsoo de **edele** classie van Gorinchem was toegesonden de ordonnatie van haere grooten de staten van Hollant noopende de catechisatie, dat namelijk niet alleen de predikanten in de steden maer oock ten platten lande haer meer als voor desen sullen eret.....ren en bevljigen, om des sondachs de naemiddachs predikatie geeijndicht zijnde alle de geene die tot het gehoor van Godts woort komen te catechiseren en onderrichten in de fundamentele gronden van de religie, ende dat wijders de leden des classis, nae ernstige recommandatie deses elck hadde aengenomen en beloofd in 't practiseren en betrachten van dien nae conscientie te sullen handelen in haere kercke en dat de visitatoren in de visitatie der kercken oock belast was sich van de practijcke des kercken te sullen informeren om daer van in de naeste classie rapport te doen, heeft de tegenwoordige **vergaderinge** des kerckenraets siende uijt de ordonnantie der heeren staten de serieuze begeerte der selve en uijt de resolutie des classis daer op het ernstige voornemen om de ijver en prijselijcke begeerte der gemelte heeren staten nae te komen haer selve tot dat stichtelijcke werck van de catechisatie **verbonden** hebbende overwogen op wat wijse gevoeglijck dit goede werck met achtginge in dese kercke mochte werden in treijn gebracht. Derhalven is nae rijpe celibratie goet geacht, dat de publijken catechisatie in deser voegen sal kunnen werden ingebracht, te weten dat precijs te 1 ure nae de middach nae 't voorlesen van de 10 geboden off de artikelen des geloofs met het voorsingen van een **vers** off 2. uijt eenig van de psalmen Davids nu terstont sal beginnen de predikatie uijt den catechismo de welke seer kort **verhandelt** sijnde sal men tot de catechisatie, en beijde de predikatie en catechisatie aff doen dat de gemeente precijs ten 3 ueren mach worden, en dat alles in dier voegen dat het geschiede tot de meeste stichtinge, ende mede swackheden van 't volck soo veel mogelijck te gemoet gaen, en om dit de gemeente smaekelijck te maecken en hare in dese tot gehoorsaemheijt te brengen sal men publijkelijck aenstaende sondach van den predickstoel affleesen eenen op de **vervattende** den resolutie des Suijdthollantschen sijnodi en de ordonnantie van de

heeren state bovengemelt met de resolutie der classis, bij gevoecht sijnde een ernstiche **vermaninge** aen de ouders dat se haere kinderen met een goet exempel willen voorgaen en de selve tot de catechisatie mede nemen dat se oock daer gekomen zijnde den tijt willen uijtachten ten eijnde sij door het uijtloopen uijt de kercke in dat goede werck geen **verhinderungh** toe en brengen.

Sal oock van desen dach aff te rekenen zijnde 5 novembris alle donderdach 's avonts nae de predikatie de **vergaderinge** des kerckenraet compleet moeten wesen om te **verhandelen** wat soude mogen voorgesteld worden en om te ondervragen off niemant iets hebben in te brengen en voor te stellen op welken tijt oock ieder sal affgevraegt mede off sij oock eenige onstichtinge onder de gemeente **vernomen** hebben.

Dewijl oock eenige ledemaeten der gemeente wierde beschuldicht van **verdorvenheijt** en onordentlijkheijt des levens sijnde nochtans die sonde ten meerendeel noch heijmelijck is beslooten dat men voortaan soodanige en diergelijcke personen sal bij huijs **vermaanen** en die oentlijk sondige in de consistorie

Verstaen sijnde dat de dochter van **meester** Cornelis Kant van Dordrecht swanger sijnde alhier is gekomen, en haer vrijer niet volgt om haer te trouwen, dien volgende dat de selve oock sal wesen tot laste van den diakonije sal door den **predikant** en scholtis van de Wercken de vader daer over werden aengesproken en hem voorgedragen worden, dat de kerckenraet in 't **verblijven** van sijn dochter alhier swaricheijt maect en dat hij behoort te bearbejde dat sijn dochter de vrucht brengen daer sij beswangert is off anders middelen aenwenden dat sijn dochter met het kint 's avont off morgen niet en sij tot laste van dese plaetse en van diakonije.

Den 23 decembris

1654

Arien Jacobsen van den Heuvel **versocht** hebbende om binnen te staen heeft **versocht** dat Arien Cloots ende Cornelis Cloots om te getuijgen ofte sekere grouwelijcke woorden dien Arien Jacobsen voormelt soude hebben gesproken tegen sijn broeder Bastiaen van den Heuvel hem beswaert te weten dat hij sijn selve soude hebben **vervloekt** en den duijvel lijst en 't selve gegeven soo hij sijn broeder nieten soude konde doorstooten 't welk hij voor de kerckenraet heeft ontkent en sich seer over sulke calamiteiten nae sprak van sijn broeder heeft gek..... personen **voornoemt** die present geweest waren bij 't geschil hier over ontboden en gehoort sijnde hebben ontkent en **verclaert** dat so Arien Jacobsen soo danige grouwelijcke woorden ofte diergelijcke niet hebben hooren spreken.

Waerop Ariens Jacobsen wederom binnen gestaen zijnde heeft **versocht** dat sijn broeder daer op mach werden gehoort en van sulcken calaminen werden aengesproken en **vermaent**.

De broederlijke **vermaninge** die gewoonlijk voor de bedieninge des heeren avontmael pleegen te geschieden is oock gedaen.

Alsoo het kint van de dochter van **meester** Cornelis Kant 't welck in onecht gecoomen is, met den eersten ten doop sal worden gepresenteert vindt de kerckenraet voor goet, dat men niet al te haestich sal wesen om 't selve sijn christelijcke doop te geven en dat om gewichtige redenen, maer dat men die geene die den doop **versoekt** sal voordragen dat de kerckenraet acht noodich te sijn dat de vader van het kint ontboden worde **ende** indien sulx niet geschiet, dat men sal uijtachten met den doop tot de moeder weder uijt de kraem is en het kint selve ten doop brengt met getuijgen, en in gevalle het kint mochte swack worden dat men het daen wel ten overstaen van bedaegde en stichtelijcke getuijgen te doopen.

Den 24 decembris

enige lidtmaeten sijn geexamineert die in 't register staen aengetekent, daarna is Bastiaen van den Heuvel geviteert om binnen te staen ten eijnde hij soo op de beschuldiging van sijn broeder Arien Jacobsen sich soude verantwoord en rekenschap geven als oock om de kerckenraet satisfactie te doen op de voorgaende heijle begaen, maer heeft den kerckenraet tot antwoord laeten toe komen dat hij niet soude verschijnen en dat de kerckenraet soude doen 't geen sijn goet vont is daer op goetgevonden hem Bastiaen wat tijt te geven tot bedencken en dat men met den eersten evenwel sal procederen soo behoort, om persoon voornoemt in ordre te brengen en ergernisse te weeren.

Den 10 januarij

Anno 1655

sijn afgegaen de broeders ouderlingen en diakonen die voorleden jaer 1654 hadden gedient namelijk Pieter Damissen en Crijn Woutersen ouderlingen in Werckendam ende Johan Vervoorn diaken uijt de Wercken en sijn voor haer getrouwe diensten bedanckt.

Ende sijn weder in haere plaetsen met meerderheijt der stemmen van de gemeente verkooren en op dito voorschreven bevesticht Jan Jansen van Loon, Jan Ariense de Graeff ouderlingh ende Lenaert Ariensen de Bie en Jacob Arien Huijgen diakonen.

Op den selve dito is gedaen de rekeninge van de diakonen en is den ontfanck over het jaer 1654 bevonden te sijn ter somme van achthondert eenen 't sestich gulden elff stuijvers.

En is daer tegen uijtgegeven de somma van achthondert acht en tachtentich gulden negen stuijvers en een halff.

Den uijtgift dan met den ontfanck vergeleken sijnde is bevonden en meer uijtgegeven als ontfangen sesen twintich gulden acht stuijvers acht penningen, aldus gesloten in dato als boven en bij ons onderschreven ondertekent

Guiliel Diepenbeek

't merck geteekent van

Crijn Woutersen ouderling

J. Vervoorn

Leendert de Bij

het merck van Jan Ariense de Graeff selfs gestelt

Pijeter Dammis

Meester Arien van Helden diaken

Floris Jacobse de Vries

Jacob Adriaenssen

Jan Jansen van Loon

Den 18 januarij

Sijn de bussen geopent en dese naevolgende penningen gelicht

Bij den predikant   – 0 – 16 – 0 –

Bij meester Arien   – 9 – 8 – 0 –

Bij meester Bastiaen   – 8 – 8 – 0 –

Bij Dennis   – 25 – 16 – 0 –

Bij Jan Claes Loon   – 5 – 1 – 0 –

Bij Gerrit Jansen   – 14 – 10 – 0 –

Op de Redout   – 7 – 3 – 0 –

Den 21 januarij

is de boeder drs. Amiens aengekomen zyn voorgelesen de acte van den 12 julij 1654 van het niet uijtbrengen der acte in de kerckenraet verhandelt, hebben de broeders t'samentlijck beloofd de selve met haer selve te ondernemen en sich daer nae te sullen reguleren.

Den 18 martij

1655

is der broederen aengeseijt en bekent gemaect dat de tijt was gekomen om de visite wat tijdelijck te doen alsoo **verscheijden** geschillen hier en daer geresen waren ten eijnde de selve gevoeglijck konden bijgelegt worden en sijn daer op de voorgaende acte van de bedieninge des laetsten avontmaels aff tot op desen tijt toe voorgelesen, bij welke niet alleen op Maerten Ariensen de Bie maer oock van Bastiaen van de Heuvel gewach gemaect is en voorgeslagen hoe men met haer **luijden** soude handelen noopende Maerten Ariensen de Bie, die noch continueert in sijn gewoonlijck dronckenschap en ergernisse sal met hem gehandelt worden pro re mata en soo inde naeste **vergaderinge** sal worden geadvijseert en goetgevonden Bastiaen van den Heuvel sal oock in de visitatie worden gesondeert en **vermaent** en nae bevindinge van saeken met hem worden gedaen.

De resolutie des kerckenraets is dat men de weerden dien ledenmaeten sijn den welke haers huijsen verleenen tot de gewoonlijcke en **verderffelijcke** spelen der jeugt die niet alleen in ontuchticheijt maer oock met dansen en vedelen mitsgaders onder ergelijcke manieren op sekere tijden van het jaer gepleegt worden, sal aensegge dat se haer selven wel beproeven moeten en belooven sullen dat se haer voortan tegens sulks onordentelijckheijt sullen stellen en niet sullen bewilligen om in haer huijsen sulcke ongeregeltheijt toetelaten en soo sijn sulx niet willen belooven dat de kerckenraet genootsaect sal sijn daer tegens andere remedie te gebruiken, en nae dien dit aen Denis huijsvrouw was aengeseght heeft haer selve toe aenneminge van de resolutie des kerckenraets niet kunnen **verstaen**.

Voorts is beaemt den 24 martij om wederom te **vergaderen** en personen die aen de kerckenraet te doen hadden aen te seggen dat se ten gestelde tijt en plaetse soude **verschijnen**.

Den 24 martij

Maij Teunis binnen gestaen zijnde en beschuldigende Huijbertien Joppen over eenige schelt en lasterwoorden op haer en haer kinderen gesproken heeft haer selven geexcuseert en eenige der selve ontkent welke nae dien se tot vrede en **versoeninge** waren **vermaent** en malkanderen hadde **vergeven** 't ongelijck sijn daer mede uijtgelaten.

Rapport gedaen sijnde van het wedervaeren tot Denis in 't Hoff van Hollant noopende de lichtveerdige en ontuchtige spelen die daer gepleegt worden is de **vergaderinge** gebleven bij de resolutie namelijck dat men soo danige weerden off weerden men die ledemaeten sijn en die lichtveerdige en ontuchtige **vergadering** van de jeugt aen houden die nae affradinge des kerckenraet daer van niet willen ophouden, niet lichtelijck tot des **heeren** tafel sal toelaeten off altijd ten minste in de visite haer sal voorbij gaen

De vaderlijcke **vermaninge** is gedaen die voor de bedieninge des **heeren** avontmaels gewoonlijck pleegen te geschieden.

Den 25 martij

Op de resolutie genomen tegen Maarten Ariensen de Bie op de 18 martij laetsleden heeft de kerckenraet goet gevonden, hem te ontbieden en de selve bekent te maecken, de welke binnen gestaen sijnde heeft bekent dat rechtveerdich tegen hem was gehandelt en terecht sulke sware straff hen was opgelegd, belooffde vrijwillichlijck voor de **vergaderinge** dat hij voortan hem selve t'eenen mael van alle sterck gebrande wateren soude onthouden en sijn leven beteren gevende van selff de handt aen de broeders tot een teken van oprechte meeningen de

kerckenraet **verhoopende** het beste heeft **vermaent** daer in te willen volharden en daertoe de cracht des geest toegewenst en met den gebede hem te sullen assisteren.

Aentie de huijsvrouw van Cornelis Isbrantsen en Maijken Corsten geassisteert elck met haer mannen en met Isebrant Ariensen bedongen sijnde voor de kerckenraet is besocht off men seker geschil tusschen haer luijden geresen soude konnen aff doen, de kerckenraet, nae **verhooringh** van partijen heeft het soo verre gebracht dat partijen wederzijts sijn bevredicht na dat se schult bekentenisse van haer foute gedaen hadde, doch Aentien de huijsvrouwe van Cornelis Isbrantsen en Maijken Corsten wierde in bedenckinge gegeven en tot ondersoekinge gelaten off sij aende de tafel des heeren wel soude komen gaen met een goet gemoet en sonder ergernisse te geven dewijl een geruchte van vijantlijcke handelinghe gepleegt door 't dorp gelooopen was dat al vrij wat naebij geweld quam doen wel dat soo de mannen haer selve gesart vonden sij niet soude opgehouden en **verhindert** worden van des **heeren** avontmael daer op is een proeve genomen off men haer in haer**luijders** saecke en **verschil** noopende eenige rekeninge soude komen **vergelijcken** en accorderen maer heeft niet willen vallen.

Den 27 martij

1655

Bastiaen van den Heuvel **verschenen** sijnde voor de kerckenraet is voorgesteld sijn ongehoorsaemheijt en onwillicheijt om sich te onderwerpen de kerckelijcke ordre en discipline en dat hij derhalven grootelijcke vervallen was onder de censure van de kercke doch bekennde dat hij qualijck gedaen hadde en berouw daer over toonende oock belofte doende dat hij in toekomende met meerder respect en gehoorsaemheijt hemselve den goeden raet en ordre des kerckenraets soude onderwerpen, heeft het de kerckenraet voor een satisfactie aengenomen en is daer op met **vermaninge** van sich wel en stichtelijck te dragen tot de tafel des heeren op sijn **versoek** toegelaten.

Sijn oock personen binnen gestaen en ondersocht die haer tot des heeren tafel wilden begeven de welcke nae onderzoek oock sijn toegelaten, welcke in 't register van dito deses sijn te vinden

Lambrecht **Vervoorn** over gesonden hebbende missive van sijn eijgen hant dat hij sijn soon de schout van herten wel gesint was, is attestatie toegestaen en ook gesonden.

Op den 27 junij

is gehandelt van de visitatie ondersocht off niet apparente was van eenige litmaeten aen t.....-men en tijt gestelt om te bezoeken met soo danige als de ordre en beste was.

Nae gesien sijnde dat in bedieninge des **heeren** avontmaels **verscheijden** persoonen sonder oorsaeck seer lichtveerdich haer selve hadde onthouden van des heeren tafel wort noodich geacht op sulke te letten en van haer reden te vorderen van haere absentie.

En om soo danich quart in toekomende voor te komen sal een acte nae de proeffpredikatie op den 3 julij worden gepubliceert.

Den 1 julij

in 't rapport van de visitatie is bekent gemaect dat 't huijs van Denis is voorbij gegaen en besluit de kerckenraet hier bij, nae de mael Denis en sijn vrouwe de laetste mael van des heeren tafel sijn afgebleven en niet willende luijsteren nae de goede **vermaninge** des kerckenraet dat men haer niet sal toestaen tot des heeren tafel ten sij dat sij selve dat **versoeken** en belooven te willen gehoorsamen.

Alhoewel voorgenomen was dat men Lijntie Baltis en haer dochter met Nies Floren van wegen haer lichtveerdige absentie van des heeren tafel voor de kerckenraet soude doen komen, evenwel op dit mael dat naegelaten worden.

En in plaets van dien de acte publijkelijk nae de proefpredikatie affgekondicht worden daer van enen te voren is gemelt.

Verstaen hebbende dat Maerten Ariensen sich onthout van sterken dranck en sich schickt tot maticheijt hoope gevende van beterschap sal gelegentheijt waer genomen werden om hem voort in 't goede aen te nemen ten eijnde hij met der tijt wederom tot des heeren tafel worde toegelaten.

De broederlijke vermaninge en ondersoek gedaen sijnde is bevonden dat de broeders onberispelijck waeren, daer toe voorts de heere zijn genade vermeerdere.

Den 3 julij

1655

De personen die op ditmael met attestatie aen gekomen zijn sijn te vinden achter in 't register Jenneken Kojmans haer selven ontrent het laetste avontmael niet geschicktelijck gedragen hebbende tegens Jan Ariensen.

Is daer over bestraft en schult bekennde is de onlust tusschen haer en Jan Ariensen **voor-noemt** te neder geleg

Dewijl tusschen Maijken Lenaerts met haer dochter en tusschen Anneken Wouters was geresen een groote twist de welcke tot slaen en vechten was uijt gebroken, soo nochtans dat Maijken Lenaerts niet bij dit hantdadich gevecht geweest maer aen de andre zijde Anneke Wouters, gelijk genoegh bekent, seer hart en gewellich gehandelt hadde met de dochter van Maijken Lenaerts oock soo verre dat se door slaen en stooten was in swijm geraeckt is daer over Maijken Lenaerts eerst gehoord.

Die klaegde dat niet alleen de kinderen van Anneke Wouters maer oock sij selve seer scherp en spijtige woorden tot twist streckende hadde gesproken, dat Anneken Wouters haer dochter genoemt hadde kraemvrouw van 2 dagen, met welke woorden alsoo sij de dochter van Maijken Lenaerts een brantmerkt geven en in een quaet geruchte brengen, gelijk alreede bleeck, is daer over seer qualijck vreden geweest, over welck steekwoort Anneken **voornoemt** is affgevraegt wat sij daer mede wilde seggen heeft bekent dat sij sulke woorden niet in een quade sin gesproken hadde, daer nochtans wel anders bekent was.

Maer tot voldoeninge van Maijken heeft Anneken moeten bekennen dat sij daer niet wel aen hadde gesproken en dat sij haer dochter voor soo danich niet hielt als men uijt die woorden wel soude kunnen besluyten en seijde nochmaels dat sij met die woorden haer dochter niet van quade handelingen en oneerlijcheijt betichte voorts heeft bekent voor de **vergaderinge** dat se seer qualijck gesproken en gehandelt hadde versoekende met haer **luijden** te bevredigen, waer op tot contentament van Maijken Lenaerts de vrede tusschen haer **luijder** terstont gemaect is manende de broeders des kerckenraets aen om oock de dochter en de des dochters man tot vrede te disponeren.

Belangende Anneken Wouters is opgelegd tot een amende een halve rijxdaelder voor de armen ende suspensie van het avontmael des heeren voor een tijt soo lang de kerckenraet sal oordelen noodich te sijn.

Is oock affgelesen de acte van den predickstoel noopende het affblijven van sekere personen van des heeren avontmael en de vermaninge daer voor in deser voegen.

Alsoo bevonden wort dat eenige ledematen haer nu en dan buijten noot en sonder wettelijke oorsaeck op haer eijgen selve van des heeren tafel onthouden, worden bij desen alle ledemaeten vermaent en gebede sich van sulke lichtweerdige onthoudinge te vermijden, aengesien sulke lauwicheijt en ongestadicheijt in sulken gewichtige en weerdigen werck als is het heijlig avontmael des heeren den waeren ledemaeten christi die hongeren en dorsten nae de gerechticheijt geensins en bestaemt dat sulke geen ware discipelen christi kunnen zijn die de hant aen de ploegh slaen en dan wederom terugge sien en dat de heere dreijgt dat sij de lauwe uijt sijn mont wil spouwen, 't welck aen merkende en wat aenstoot daer door aen vele gegeven wort vermanen een ijgelijck sich daer van te wachten .

Ende nae het stichtelijck exempel van de eerste kercke met een voornemen des herten te willen blijven bij de heere art. 11. 23 ende te willen volgen de in de leer der apostelen ende in de gemeenschap en brekinge des broots art. 2 vers 42 tegen welke vermaningen soo nochtans ijmant soude bastaen te doen en sich van het heijlig avontmael op sijn selve wilde onthouden sonder al bevorens sulx aen de predikant ofte leden des kerckenraet aen te geven, ten eijnde van de reden ofte oorsaeck sijns afblijvens mochte werden geoordelt.

Sal de selve in toekomende tot des heeren tafel niet werden toegelaten ten sij de selve sich eerst bij de kerckenraet aengeve en die voldoen, waer nae een ieder sich in toekomende sal hebben te reguleren.

Den 8 julij

1655

H...tee huijsvrouw van Denis in 't Hoff van Hollant versocht binnen te staen, begerende reden te weten waerom men haer en haer man in de besoeckinge der ledemaeten voor het laetste avontmael was voorbij gegaen, de kerckenraet heeft haer bericht dat sulx geschiet was om twee redenen namelijk

1. om dat sij en haer man voor de laetste mael haer selve hadde afgesloten niet alleen van de bedieningen des heeren avontmaels maer oock van het gehoor des Goddelijken woorts de raet Gods tegen haer selve versmadende en haer selven uijt overtuijginge van haere eijgen conscientien onweerdich achtende de genade, en dat noch de kerckenraet haer luijden hadde gelastet aff te blijven maer alleenlijck op haer gemoet te proeve gelegd hadde off sij wel soude komen met een goede conscientie des heeren avontmael genieten in dien sij in 't huijsen en aenhouden van sulke oneerlijke en ergelijke vergaderinge daer boven van gemelt is voortgingen.

2. Om dat de kerckenraet dat sij verstaen hadde nae volgens Gods woort, dat het niet is arbeijden dat goet is als Paulus vereijst efeziërs 4 en dat sulx niet kunnen doen sonder ergernisse te geven en haer selve deelachtich te maecken aen andre luijden soude, dat derhalve oock de kerckenraet blijft bij de voorgaende resolutie en verstaet dat sij noch meer straffweerdich sijn dewijl sij haer selve niet met schuldige onderdanicheijt willen onderwerpen de goede raet des kerckenraets, maer met wrevelicheijt en .....pencheijt haer selven afscheijden van de gemeenschap der kercke.

Schout en de gerichte van Werkendam binnen komende hebben gecommuniceert met de kerckenraet hoe men doen soude met Teunis Jansen een lidtmaet die de heere met een sombre ongerustheijt des gemoets besocht hadde alsoo dat hij voortaan niet machtich was sijn selve te regelen, hebben thans verstaen, alsoo de wet alrede sijne meubelen hadde aengetekent, dat men hem bij Willem Jacobsen in de Wercken soude van 14 dagen tot 14 dagen besteden met kennisse van Jan Ariensen die aengenomen hadde eenige penningen voor hem te verschieten.

Collecte voor de verdrevenen .....duijsen

Den 5 september is gedaen een collecte uijt last van haer grootmoogende voor de armen verdrevenen bontgenooten en huijsgenooten des gelooffs in Piedmont ende is vergadert in Werckendam de somma van – 113 – 8 – 0 –

En in de Wercken de somma – 23 – 10 – 14 –

Den 8 oktober sijn de arme bussen geopent door de predicant en Floris Jacobsen en sijn daer uijt gehaelt dese naevolgende specien

Bij den predikant	– 3 – 15 – 8 –
Bij Arien van Helden	– 22 – 0 – 8 –
Bij Elsen	– 2 – 13 – 0 –
Bij Gerart van den Oever	– 1 – 19 – 0 –
Bij Denis in 't Hoff van Hollant	– 22 – 14 – 8 –
Bij Gerrit Jansen	– 33 – 6 – 0 –
Op de Redout	– 19 – 10 – 0 –
Somma	– 115 – 18 – 8 –

Den 28 octobris

1655

Tusschen Ariaentie Kant en Dirken Sibrech geresen sijnde onlust heeft voor dien tijt niet konnen affgedaen worden, sijn vermaent dat se tusschen naeder bijeenkomste des kerckenraets malkanderen soude verstaen en den vrede naejagen.

De proclamatie van Jan Dirksen de Gelder met Neeltien Cornelis van de Dussen door Neeltien Cornelis uijt Wercken opgehouden en ingesproken sijnde heeft de kerckenraet ondersoek gedaen van partijen tot verscheijden malen en nae dat de saecke soo bevonden was dat men niet konde met de derde proclamatie voort gaen ten sij dat sij malkanderen verstonden en Neeltien Cornelis uijt de Wercken wilde affstaen, hebben selve onder malkanderen verdragen.

Jan Tijssen woonende over de haven bij Nelis en besteet voor . . . . . dewijl hij nu tot sijn jaren komt en sterck wort om sijn kost te winnen sal nae desen niet meer genieten en sal aenstaende mej anno 1656 sijn selven moeten besorgen en sijn cost moeten verdienen.

Den 25 decembris

De onlust daer van in de sessie van den 28 oktober gewach gemaect is tusschen Ariaentie Kant en Dirken Sibrecht is bijgelegt en erkenenen malkanderen voor eerlijcke vrouwen mits dat Dircken Sibrechts den armen sal gedenken.

Ende over de oneenicheijt die geresen was tot hantdadelijckheijt tusschen Reijnier Vervoorn en Johan Vervoorn is op de selve tijt oock satisfactie gedaen aen de kerckenraet en sijn nae schult bekentnisse van hare fouten en openbare versoening en bekentmakinge den selve tot des heeren tafel toegelaten.

Men heeft oock personen genomineert tot ouderlingen en diakenen in de Wercken en Werckendam Tijs Jansen van der Kam ouderlingh in Werckendam Jan Pauwelsen ouderling in de Wercken Bastiaen van den Heuvel diaken in Werckendam.

Welcke haer prokumatien gehadt hebbene sonder verhanderingen sijn den 16 januarij 1656 bevesticht ende Regnier Vervoorn schout in de Wercken ende ouderling Floris Jacobsen de Vries diakon affgaende sijn voor haere diensten bedanckt

Nies Floren haer selve sonder oorsaek nu ten tweede mael van des **heeren** avontmael onthouden hebben sal daer over ontboden en gehoord worden en indien sij geweygert satisfactie te doen in toekomende voorbij gegaen worden in de besoeking.

Dat dese in 't verlopen jaer alsoo gepasseert sijn en gedaen getuijgen wij onderschreven

Guiliel Diepenbeeck	J. Vervoorn
Jan Jansen van Loon	Leendert Ariense de Bij
Jacob Adriaense Huijgen	Jacob Adriaensen
Floris Jacobzn de Vries	

Anno 1656

Den 16 januarij

is gedaen de rekeninge van de diakone Floris Jacobsen de Vries armmeester in der tijt en is bevonden den ontfanck over 't jaer 1656 te samen ter summa van negenhondert 't wee ent seventich gulden tien stuijvers en vier penningen.

Waer tegen uijtgegeven is de somme van achthondert acht en 't negentich gulden ses stuijvers.

Soo dat den uijtgift met den ontfantk vergeleken sijnde, overschiet vier en 't seventich gulden vier stuijvers vier penningen, welcke overschoten penningen aen Lenaert Ariensen de Bij overgelevert sijn aldus gesloten in dato als boven en van ons onderteeckent

Guichiel Diepenbeeck	
J Vervoorn, ouderling	Jan Jansen van Loon, ouderling
Jacob Adriaense	Leendert Ariense de Bij
Jan Pauwelsen	Mathijs Jansen
B. van Heuvel	

De aengekomene broeders hebben oock beloofst naevolgens den artikel van 't jaer 1655 op den 21 januarij beaempt, rakende de eliminate sich daer nae te sullen gedragen.

Den 11 aprilis

Nies Floren ontboden zijnde om voor de Kerckenraet te komen heeft geweygert om reken-schap te geven van haer afblijven van des **heeren** tafel daerom oock de selve op ditmael in de besoeking sal voorbij gegaen werden.

Lijsbet Gerrit Jansen heeft haer selven in de besoeking geexcuseert dat se om gewichtige redenen die sij niet konden openbaeren voor ditmael aen des **heeren** tafel niet konde gaen, waerop niet voorders is gedaen als alleen dat daer van notitie en aentekeninge gehouden sal worden.

Marij Groddels versoekende attestatie is haer ingewillicht.

Dir's Totemaecker verdacht gehouden van seker lelijck gerucht 't welck onder 't volck was heeft haer selven voor de kerckenraet gepresenteert en geexamineert zijnde heeft men de gront van de saecke niet konnen vernemen dat sij schuldich was doch alsoo eenige schijn des quaets bleek is besloten dat men naer de informatie daer over soude nemen en dat dies voor ditmael haer selve sal onthouden van des heeren tafel 't welck sij selfs gewillichlijck heeft aengenomen.

Den 14 april

1656

is voorgedragen dat eenige litmaeten der gemeente affgebleven waren van des heeren tafel en dat bij gelegentheit van de selve reden soude geeijst worden

Den 8 junij

voorgedragen van 't houwelijck van Arienten Ariens met Huijgh Jansen en haer doopbrieff gelesen sijnde is tot het voorgaen der proclamatie en haer bevestiginge verstaen en bewillicht.

Den 24 julij

Hebben de predikant en Bastiaen van den Heuvel de bussen geopent en sijn in de selve gevonden dese naevolgende penningen

1) Bij den predikant	4 – 6 – 2
2) Bij Roedout	6 – 11 – 8
3) Bij Gerit Jansen	26 – 19 – 10
4) Bij Kommer	2 – 14 – 8
5) Bij Denijs	6 – 5 – 2
6) Bij Lapuijt	9 – 5 – 8
7) Bij van den Oever	3 – 6 – 14
8) Bij Elskén	7 – 14 – 4
9) Bij Arien van Helden	<u>29 – 13 – 6</u>
Summa	96 – 16 – 14

Den 8 julij

Ariaentie Kant twistich geweest sijnde met Lijntie Floris is ontboden voor de kerckenraet maer alsoo sij van huijs was is haer saecke aengetekent om tot sijne tijt verhandelt te werden.

Dir's Totemaekers is mede gecompareert en is geraden noch voor ditmael van de tafel des heeren haer te onthouden.

Van de persoonen die haer sonder oorsake van des heeren tafel onthouden sal in toekomende werden gesproken en hoe met haer te handelen.

Lijntie Joris versoekende advijs des kerckenraets hoe sij haer hebben te dragen in seker voorval noopende moetwillige verlatinge haers mans en off het soo gebeurde dat Marten Ariensen van haer versocht acte van account om te scheijden off sij sulx wel soude mogen toesten, verstaet de kerckenraet meer en indien hij haer moetwillich wilde verlaten, dat sij haer wijselijck hebben te gedragen om geen occasie daer toe te geven.

Den 13 augustus

1. Lijntie Joris heeft geklaegt dat Lenaert Ariensen de Bie en sijn vrou haer man op huijsen en houden en dat aldaer een gantsche tijt en aller dagen gaet eten 't welck gelegentheit geeft waer door haer man vervreemt wort van haer en dat Lenaert hem met gelt versorgt waer door hij sijn beroep verlaet en gestijfft wort in sijn ondordentlijck leven en dronkenschap.

Lenaert daer over gehoord sijnde en dat niet konnende ontkennen is vermaent in toekomende sijn broeder niet meer op te houden en met gelt te onderhouden 't welck hij heeft aengenomen en belooft hem selve daer van te wachten.

2. Een request van de wet ingelevert sijnde vervatende om te remundieren 't versuijm van den predikdienst is het selve als inquestiment en onnoodich gerequesteert en heeft de kerckenraet eenparelijck gevraegt sijnde geantwoort dat de klachte vergeeffs en onnoodich is door dien noijt eenich versuijm des kerckendiensten geschiet is, en attesteren dat desen aengaende op de dienaar niet valt te seggen, dat oock noijt klachten dien aengaende voor de kerckenraet off lieden des selfs is gehoort off gekomen, noch geen klachten van haer gedaen sijn bij de wett maer dat het alleen sijn passien en vuijle pikkeringen.

3. Beraemt in conformiteit van voorgaende acte dat op den tweeden rustdach ordinaris nae de 2de predikatie sal wesen en gehouden werden ordinaire kercken vergaderinge sonder t'samen roeping van den schoolmeester.

't Welck de broeders hebben aengenomen en haer daer toe verbonden op de boete van een schellingh voor den armen in gebreke.

4. Een lapper wonende in de kamer van Beatix geen borge gestelt hebbende als alleen voor een jaer sal in toekomende gedacht worden om borge te stellen, waerom tijdelijck 't jaer haest geeijndicht zijnde bij de wett sal aengehouden werden.

Pro memorie

N. Dit is haer gestelt om dat mogelijk door versuijm deses de diakonije wel mochte beswaert worden.

5. Men sal in toekomende gheene schriften of insinuatien en requesten off diergelijcke ontfangen buijten de vergaderinge des kerckenraets uijt handen van de wet noch oock de selve niet aennemen ten sij de selve door de schout off eenige gecommiteerde van de wett gepresenteert en voorgedragen worden aen de vergaderinge formelijck off ten vollen vergadert zijnde.

Den 27 augusti 1656

Dirs Totemaeker sal met den eersten voor de kerckenraet ontboden worden.

Den 31 augustij

Is binnengestaen Cornelis Michielsen van Nes en Lambert Dircksen Gelder schepenen van Werckendam vertoonende aen de kerckenraet seker declaratie gedaen van Geertien Teunis voor Johannes Melanen notaris publicus binnen Dordrecht in presentie van ds. Johannes Vrecken ende Justus Theophilus Copeus oock van de selve onderteekent.

Inde welk sij Geertie voornoemt getuijgt en verklaert dat sij met Hendrick Hermensen Bagerman door trouwbelofte reciprore gedaen is gecopuleert en verbonden, neffens welke declaratie schepenen voornoemt op de voorgemelte betuijginge gefondeert, oock hebben bij gevoegt en overgelevert aen ons een acte van inhibitie off interditie der proclamatie van Hendrick Hermensen en Jacomijntie Roemer woonende in Colijnsplaet.

De kerckenraet dese gelesen hebbende hebben uijt schepenen gecommiteert uijt het gericht om de proclamatie gerechtelijck te stuijten versocht te weten in wat te.....nis de saeck stont en off dit gerechte van Werkendam de macht wel hadde de inhibitie te doen om dat mogelijk de saecke was geranvoijeert en bestelt in handen van een hooger vergaderinge en van het collegie der mans mannen, daer beneven, dat mogelijk dit een nieuwe eijsch was welke te vooren noijt en was geschiet en van haer in 't voorgaende pleijdoij noijt gepretendeert.

Ende dat wij **verstaen** hadden dat haeren eijsch alleen was seecker somme geldes tot exparatie van haer kraemkosten en eere en dat alrede commissarissen off mannen tot Dordrecht daer toe waren geordoneert om bij accoort en accommodatie die sake bij te leggen, maer dat dit geensins en raechts die pretentie welke sij op nieuw gedaen hadde dat oock die saecke evenwel in terminus ble.... en wel konden affgedaen werden en niet behoeffde te blijven steken off schoon de proclamatie en trouw van Hendrick Hermensen en sijn bruijt geschiede en dat het uijtstel van het voorgemelte accoort, 't welck essentium consigij off het wesen des houwelijcks niet en raekt de proclamatie van wettelijck ondertroude personen niet en konde opgehouden worden.

En soo is 't dat schepenen **voornoemt** ons hebben versekert dat vooreerst 't geschil van Hendrick Hermensen en Geertie noijt voor 't gerichte en de vierscharen van de mans mannen gediend hadde maer alleen voor 't gerichte van Werkendam, daerbeneven dat Geertien dese pretensie nu niet alleen in dese declaratie voor persoonen boven genoemt en van ons gesien, gedaen hadde en aen het gericht van Werkendam hadde ingebracht maer dat sij sulx voor desen all gedaen hadde **versoekende** en aenhoudende nochmaels dat de interdictie en ophoudinge der proclamatie mochte geschiede waer op eijndelijck de kerckenraet siende en geassureert zijnde van de schepenen, dat geschil was tusschen personen gemelt over trouwbelofte beslooten en toegestaen heeft aenstaende dinsdach de proclamatie op te houden en op **versoek** der schepenen dese aen de kerckenraet van Colijnsplaet door missive bekent te maecken gelijk geschiet is.

Den 2 september

1656

is voorgelesen seker insinuatie door een explouten gedaen uijt name van de mans mannen bevelende aen den predikent tot Werkendam de continuatie en verder affkondinge van de andere proclamatie van persoonen **voornoemt** en is geresolveert om daer mede voort te gaen als oock geschiet.

Den 24 september

is besloten de visitatie te doen voor de bedieninge des **heeren** avontmaels op dijsendach off woensdach welke uijt de broeders ouderlingen neffens de predikant sal doen Tijs Jansen van der Kam

Den 29 september

is goet gevonden dat ledematen die sonder rechtveerdige oorsaeck lichtveerdich van des heeren tafel blijven niet wederom sullen toegelaten voor dat sij wederom bij de kerckenraet **versocht** hebben om het avontmael te genieten.

Denis in 't Hoff van Hollant belovende te sullen **verlaten** het ophouden van deselve gelagen en lichtveerdich geselschap is daer op wederom tot de tafel des heeren toegelaten.

Den 30 september

den scholtis van Houweningen voor gedragen zijnde dat hij beschuldicht was van ergerlijcke dronkenschap is daer van **vermaent** en heeft belofte gedaen in toekomende hem selve matich en stichtelijck te sullen dragen.

Alsoo Tomas Cornelissen ende Jan Jansen de Haen binnen gestaen waren over geruchte van oneennichijt hebben evenwel bevonden dat tusschen haer lieden geen **verschil** was maer dat sij tot malkanderen wel gesint waren en sijn daer op in vrede laten gaen.

Ameltis Mullers heeft een schrift ingebracht tot sluijtinge van de proclamatie van Peter Ariensen en Looijen . . . . . welke verhandeling tot de naeste week uijtgesteld is.

Lenaert Ariensen de Bie en sijn broeder Merten Ariensen met Lijntie Joris binnen gestaen en verhoort sijnde hebben t'samentlijck ingebracht wat sij te seggen hadde, Maerten Ariensen is onderricht van wegen sijn affsonderlijck leven dat hij met sijn huijsvrouw weijnich huijs-houdt, Lenaert Ariensen heeft wederom op nieuw oock voor sijn huijsvrouw verseekert dat hij in toekomende sijn broeder niet meer sal aenhouden maer hem vermanen tot huijshoude met sijn vrouw dat hij oock directelijck off in directelijck daer niets sal tegen doen en dewijl tusschen Lenaert en Lijntie Joris eenige heveige woorden waren gepasseert sijn voor de vergaderinge bewaerdicht.

Den 5 octobris

1656

Ameltie Jacobs die den 30 september voorleden was binnen geweest om de proclamatie van Pieter Ariensen te stuijten is verhoort en Pieter Ariens daer tegen hoewel Ameltie sustineerde dat Pieter Ariensen hem selve met niemant anders als met haer konde verbinden en oock met niemant anders trouwen door dien sij belofte van hem hadde en oock den bijslaep (als sij seijde) daer op was gevolgt, heeft nochtans Pieter Ariensen dat alles ontkent, de kerckenraet Pieter Ariensen soo door intetorien als oock dreijgementen en confrontatie met Ameltie scherpelijck geexamineert hebbende en heeft niets konnen vernemen uijt Pieter voornoemt, maer heeft den selve, met ernstige vermaninge tot ondersoek en quijtinge van sijn consentie, laeten gaen, en dewijl Ameltie niet alleen geen bewijs bij bracht van 't geen sij seijde maer oock versuijmt hadde, (dewijl sij in de selve plaets woonde en dicht bij de persoonen Pieter en Lovijs die t'samen in houwelijck getreden was en dienvolgende wel konde kennis hebben dat Pieter dese Lovijs versocht) in tijts voor de ondertrouw en eerste proclamatie dat aen den predikant off kerckenraet bekent te maecken ten eijnde de saecke en tijts hadde mogen ondersocht en soo moogelijck en noodsakelijck tegen gehouden werden maer het nu hadde laten verlopen tot dat de eerste proclamatie geschied was om gelijck gemeenlijck gebeurt daer mede hem Pietertie Brant mercken off te effronteren, oock noch daer beneven haer selve gelijck sij verhoogde niet eerlijck genoegh gedragen hadde in 't toestaen van den bijslaep en wat die dingen meer waren, heeft de kerckenraet alles overwogen hebbende eijndelijck Ameltie afgewesen en haer aengeseijt dat sij niet en konde verstaen dat sij Ameltie voornoemt soo danige wettige en suffisante redenen hadde ingebracht waer door de edele kerckenraet bewegen konde werden om de proclamatie, op haer versoek, op te houden, maer dat Ameltie soo sij wilde haer saecke konde aengeven bij de polijlike rechter en wat daer in gedaen soude sijn ons voor aenstaende rustdach verwittigen en daer mede is Ameltie nae een scherpe vermaninge over haere lichtweerdicheijt uijt de vergaderinge gelaten de kerckenraet resolverende met de proclamatie voort te gaen indien der geen wettelijcke interdictie en inhibitie der proclamatie van Pieter en Lovijsse in quam.

Den 15 oktober

Sijke Ariens, dewijl se niet te kercke komt en eenige onbetamelijcke woorden spreekt nopen de onderhoudt dat se heeft van de diaconije, sal voor de kerckenraet ontboden worden om haer te vermanen over hare onheijlich leven en spreken.

Adriaentie Kant heeft voorleden nachtmael niet aen de tafel geweest door dien sij noch niet versoent was met haer moeder, op welke conditie de kerckenraet haer soude toegelaten hebben.

Lenaert Ariensen de Bie verklaert voor de kerckenraet dat niet anders als uijt een misverstant met sijn huisvrouw van de tafel des heeren is affgebleven versoecken der halve op de voorgaende versoeninge geschiet aen de tafel des heeren in toekomende toegelaten te werden.

Om sekere beletselen kan de catechicatie op den stoel ofte nae de predikatie niet wel gedaen worden en sal derhalven gevoeglijcker sijn dat effen nae den segen de selve geschiede en nae dat de gemeente los gelaten is op dat het een ijgelyck vrij gelaten worde om te blijven off uijt te gaen, en tot dien eijnde sal de kerckenraet verlegt worden op donderdach den 19 october in veertien dagen te beginnen.

Den 19 december

is geschiet de broedelijck vermaningen onder de leden des kerckenraets.

Als oock mede rapport gedaen van de visitatie daer in bevonden dat sommige leden met mal-kanderen in verschil sijn die tegen den 21 sullen worden gehoord en bevredicht soo 't mogelijk is.

Daer is vermaninge gedaen dat ijgelyck oock wil bedenken op persoonen die opnieuw tot leden des kerckenraets in Werkendam ende de Werken sullen worden gekoren.

Den 21 december

1656

Ariaentie Kant is opnieuw vermaent dat se haer op ditmael sal onthouden van des heeren tafel om het ergerlijcke oneennicheijt en vechten, is daer benevens oock daer over bestraft en vermaent om haer leven te beteren, welcke vermaninge sij oock heeft aengenomen en belooft dat sij den selve sal poogen nae te komen.

Alsoo daer oock eeniche twist en misverstant was geresen tusschen meester Cornelis Kant ende Lijntie huisvrouw van Bastiaen Damen is de selve wederlegt en sijn voor de kerckenraet 't samen bevredicht.

Mechteltie van de Maes en Gijsbertie . . . . . haer moije ontboden sijn om over haer verschil gehoord te worden is Gijsbertie niet tegenwoordich geweest om haere reijse naer Dordrecht, is de saecke uijt gestelt tot de naeste vergadering.

Den 23 decembris

Dirs Totemaeckers versoekende om wederom tot des heeren tafel toegelaten worden is haer onder die conditie toegestaen, soo se voortaan beter acht neemt op haer leven en onberispelijck poogt te leven.

Anneken Claes is ondersocht in de gronden der gereformeerden religie en is soo danich bevonden dat se tot des heren tafel is toegelaten.

Mechtelt van der Maes en Gijsbertie . . . . . sijn verhoort en nae dien sij over en weder haers klachte hadde gedaen is de saeck evenwel soo bevonden dat Gijsbert niet soo schuldich bevonden.

Maer sijn bij wadersijts vermaent tot vrede welcke tusschen haer beijde eenmael gemaekt is, doch Mechtelten is niet, om wat reden het sij aen het avontmael geweest, daer van sij naemael sal rekenschap te geven hebben.

Ameltie Muller in noot zijnde en **versoekende** de hulpe der diakonije, is nae dat sij **vermaent** was over haer voorgaende stouticheijt tegen de kerckenraet, de hulpe belooft.

Dat dese in 't verloopen jaer alsoo gedaen en gepasseert sijn getuijgen wij onderschreven.

Guilill Diepenbeek predikant der plaetse

Jan Pauwelsen

Jacob Ariensen

Leendert Adriaensen de Bije

B. J. van **den** Heuvel

Jan Jansen

Leendert Andriesen de Bije

Anno 1657

Den 14 januarij

sijn bevesticht op nae den middach nae de predikatie dat de selve sonder **verhinderinge** op drie volgende rustdagen de gemeente waren voorgedragen **namenlijck** Arien Bastiaensen Kloekert ouderlingh in Werkendam in de plaetse van Jan Jansen Loon die affgaet ende Korst Damen met Claes Ariensen Potter in de plaets van Lenaert Ariensen de Bie ende Jacob Ariensen Huijgen welke affgaende broeders voor hare diensten sijn bedankt.

Op den selve dach is gedaen de rekeninge van de diakonije door Lenaert Ariensen de Bie ende **de** Jacob Ariensen over 't jaer 1656 ende bevonden den ontfanck ter summa van dertien hondert en acht en tachtentich guldens seven stuijvers 8 penningen, waer tegen uijtgegeven is dertien hondert en vijftich **gulden** seven stuijvers en acht penningen, soo dat de uijtgift **vergeleken** sijnde met den ontfanck daer overschiet acht en dertich gulden welcke overgeschooten penningen over gelevert sijn van Lenaert Ariensen, in handen van Bastiaen van den Heuvel, aldus geslooten in dato als boven en van ons onderteeckent.

Guilielnus Diepenbeek, predikant der plaetsen

Jan Pauwelsen

Jan Jansen

Marthijs Jansen

B. J van **den** Heuvel

Den 25 januarij 1657

hebben de nieuw aengekomen broeders beloofd dat se haer geern willen onderwerpen de acte die voor dese bij de kerckenraet beraemt is aengaende het uijtbrengen van eenige saecken bujten de kerckenraet als oock de acte van de boete der gene die te late komen en niet compareren.

Grietien Loon qualijck te vreden zijnde over eenige woorden die Bastiaen van den Heuvel tot haren huijse gesproken hadde, heeft daer over misnoegt zijnde sulx bekendt gemaect **versoekende** van de broederen dat hem mooge affgevraegt worden off hij nochmaels sulx staende wilde houden 't geen hij te voren geseijt hadde, doch alsoo Bastiaen seijde niets quaets daer mede voor gehadt te hebben en dat het mogelijk konde wesen dat hij noopende eenich verborgen gelt iets gesejt hadde soo heeft hij nochtans dat voor dien tijt dat laeten vallen en sijn persoonen met malkanderen bevredicht en in minne gescheijden beloovende van die saecke niet weder te sullen ophaelen daer toe sij ook vermaent sijn.

Den 11 februarij

Alsoo sekere quade geruchten gingen door het dorp van J. Vervoorn waer van de daet noch niet openbaer bekendt is sijn de broederen vermaent sich daer op te informeren en sijn gelast in toekomende hier van elk rapport te doen in de vergaderingen.

heeft de besoekinge gedaen neffens den predikant Arien Bastiaense Kloeckert ende aengaende vergaderinge dit naevolgende rapport gedaen namelijk dat seker weduwe genaemt Anneken Ariens litmaet in de gemeente van Claeswael versocht heeft om op ditmael sonder attestatie het avontmael des heeren te genieten, 't welck alsoo men goede getuijgenisse uijt eerlijcke ledematen van haer verstaen en gehoort is, haer is toegelaeten.

Voorts wort aengetekent tot memorie de schandelijke ongeregeltheijt en dertelheijt het gantsche dorp bekent van Ariaen Jaspers litmaet deser gemeente, welke niet alleen voor desen, als in voorgaende acten te sien, haer selven ergerlijck heeft gedragen, maer nu in sonderheijt terwijl se in pesthuijs geweest is van Cornelis Cornelissen Croon de jonge welke oock overleden is, sal de kerckeraet in toekomende, alsoo nu geen gelegentheijt is dewijl se noch niet klaer is in toekomende sonderligh op haer letten om haer van wegen haer fouten te censureren naer behoren.

Den 29 martij

is nae loffelijcke en oude gewoonte geschiet de broederlijke vermaninge, doch alsoo niemand voor dit mael bestraffelijck gevonden is over eenige ongeregeltheijt in leven, is Godt gedankt en gebeden om vermeerderinge sijner gaven.

Den 31 martij

Metjen de huijsvrouw van Potter haer presenterende voor de kerckenraet en verklarende dat se nu met Bastiaen Damen en sijn huijsvrouw wederom was bevredicht en haer bereijthad om het avontmael des heren te genieten is daerop weder toegelaten.

Jan Vervoorn geciteert sijnde tegen den 29 martij maer niet verschenen heeft de vergaderinge sijn edele wederom tegen den 31 martij laten citeren om voor de kerckenraet te komen op welke tijt hij ook gecompareert is ende nae dien hem was te gemoet gevoert dat het achterblijven en niet compareren op citatie een schijn van verachtinge en van contumacie geeft 't welck wij niet van hem verhoopten, heeft verklaert dat hij niet met sulke intentie maer door belett en onverwacht incident was achtergebleven.

Aengaende voorts de oorsaeck waerom de kerckenraet sijne geroepen hadde is hem verhoogt en voorgesteld dit naevolgende wijse alsoo den kerckenraet ter ooren gekomen was tot haer groot leetwesen een schandelijk en ergerlijk geruchte 't welck al over een half jaer door Werkendam en de Werken ende ook in andere nabuerige plaetsen soo was verspreijt dat men in schuijten in herbergen en op maeltijden van dit geruchte ergerlijk sprak.

Heeft men nu tegenwoordigh sijn edele sulx voorgedragen en gepoogt, sonder eerst de saecke off het quaet daer over het geruchte gekomen was te melden uijt hem selff eerst te hooren alsoo sijn consuentie van sijn sonde betwist was, hij als een lidmaet betaemt voor de vergaderinge gewillichlijck en ongeparst soude schultbekentnisse doen seggende wat hij gedaen hadde daer mede hij de kercke hadde beroert doch alsoo hij achtende dat seer inpertinent en onfatsoenlijck te sijn en vragende wat hij soude verclaren en bekennen dien aengaende, soo is nochtans nochmaels op het selve gedrongenen en men heeft wederom instantie gedaen hem vertoonende dat die ordre en wijse al scheen sij hem vreemt, niet soo vreemt was als hij wel meende en dat wij genoechsaem wisten hoe wij behoorden te procederen, hem wederom betuijgende dat hij behoorde gewillich uijt sijn selven sijn schult voor ons te bekennen en sijn ergerlijke sonden te openbaren maer seggende dat hij dat dagelijks dede voor Godt seijde hem dat die belijdenisse sijne sonden voor Godt niet oprecht was indien hij ook voor de kerckenraet

sijn sonde, daermede hij groote ergernisse gevende hadde, niet openbaerde en bekende en dat hij niet soo lange wachten moste tot dat men die hem selve voorstelde, als sijnde van naturen bedeckt en niet notoir maer dat hij gewillich en van selffs dat schuldich waer te doen te meer alsoo wij verhoopten dat hij een gevoelige consuentie hadde, doch siende dat wij niet en vorderde, heeft de vergaderinge hem in gemeene termen beschuldicht, alsoo hij hem selve niet beschuldigen wilde, dat hij een sulke sonde had begaen daer mede hij de gemeente hadde groote ergernisse gegeven, daer van dat ook de kerkeramet soo verre kennisse hadde dat sij daer aen niet twijfelde en sij tot dien eijnde hem hier hadde geciteert om die ergernisse wech te nemen of altijt sulx te wege te brengen dat sij de gemeente wilde vertoonen en doen gevoelen dat sij geen oogenluijkers en stijvers waren van quaet, gelijk men al eenichsins hoe wel met andere woorden begonde te spreken, de gedaegde niets hier op seggende of antwoordende meer als hij te vooren gedaen hadde heeft niet willen bekennen.

En als hem gevraegt wierde off hij niet wiste dat hem een schandelick geruchte naegaet en al over lange nae gagaen heeft en dat hij bij zijn dienstmaecht soude hebben geslapen antwoorde dat hij wel wiste dat sulx van het volk geseijt wierde maer dat hij de mensen de mont niet stoppen konde dat men terstont soo alle klap van de menschen niet moste gelooven, de kerckenraet antwoorde distinctelick, dat wel waer was dat ijmant te onrecht konde werden beschuldicht en naegesproken en dat men ook niet haest beschuldiging en lasteringe den vromen naegesproken en die goet getuijgenisse van haer leven gegeven hadde, moste aennemen, maer dat hij hem hiermede niet konde behelpen naedemael daer soo danige apparente oorsaecken waren en schijn van quaet sich openbaerde, dat ons oordeel daer door wierde gebogen om te moeten dit quaet geruchte gelooven off altijt voor bewijselick aennemen.

De kerckenraet hem dan nochmaels porrende tot schultbekentnisse en van hem versoekende dat hij de vergaderinge niet langer wilde ophouden en den heere onsen Godt niet tergen en dat hij, zijn conscientie niet gewelt aen soude doen, is evenwel noch hertneckigh gebleven en heeft niet daer toe gedaen, men seijde hem dat men zijn gemoet sochte te winnen en week te maken, en dat men anders wel met een woort twee off 3 hadde komen seggen dat te seggen was, dat men daer om gelijck als bij trappen hadde opgeklommen verhoopten derhalven dat zijn gemoet immers eens soude vermorwen, doch het was te vergeeffs, wij vraegden hem voorts of hij niet wiste dat zijn oude dienstmaecht in kinderbedde gelegen hadde seijde sulx niet te weten, eijndelick gaven hem te kennen dat wij seer bedroeft waren over sijne verantwoordinge wenschten date heere zijn herte wilde veranderen en geven hem te kennen het besluit des kerckenraet, dat niet tegenstaende hij geen consessie en wilde doen van zijn sonde en dat de kerckenraet niet konde bewijsen dat hij zijn dienstmaecht hadde beslapen en dat hij vader was van het kint 't welck Jenneke . . . . . zijn dienstmaecht gehadt heeft.

Soo oordeelt de selve evenwel dat J. Vervoorn een litmaet van onse gemeente soo veel ergernisse heeft gegeven aen de gemeente dat hij hem selven schuldich gemaect heeft om van de kerckenraet gecensureert te werden, om dat behalven eenige particuliere kennisse van de sonde die de kerckenraet heeft sij weet dat J. Vervoorn dese dienstmaecht buijten tijts uijt hare huere gelaten heeft en swanger sijnde, ook sonder minste misnoegen van hem, en dat sij een wijl tijts uijt geweest sijnde ende in het kraembedde gelegen hebbende, is, nae verloop van tijt en doot van het kint weder gekomen in de Werken en niet tegenstaende dat hij dit alles heeft geweten heeft de selve wederom toegelaten 2 á 3 dagen in zijn huis te zijn sonder misnoegen gelijk elck bekent is waer door de ergernisse noch meer gestijfft is en toegenomen heeft onder de gemeente, is hem derhalven aengeseijt dat hij sich voor ditmael sal onthouden van des heeren tafel en dewijl hij niet heeft willen de minste schultbekentnisse doen, de kerckenraet in toekomende op zijn persoon sal letten en overwegen hoe te procederen.

Den 26 aprilis

1657

sijn aengekomen de **edele** broederen visitatores des rings van Heusden en Altenae, ds. Billichius, ds. . . . . Puderoijen ende ds. . . . . Hamerstede welke onder andere recommandatien en **vermaningen** die se gedaen hebben aen de kerke van Werkendam, neffens de ordinaire voorstellen en ondersoekingen, ook hebben voorgedragen dat het was besloten bij den classen op voorgaende, resolutie des sijnode elke kerke soude contribuieren eenmaels des jaers tot subsidie off hulpe van de nootlijdende persoonen en kerken aengaende de kerken des classis van Gorinchem elk 10 gulden, nae welke resolutie de **edele** broederen beloofd hebben haer te sullen conformeren of **vergelijken** met andere kerken des classis, voorts hebben de **edele** broederen visitatoren haer verblijft over de welstant deser kerke dat geen swaricheden off klagten noch van den herder noch van de ouderlingen off diakonen van ijets dat de officieren was rakende voortgekomen is en hebben met danksegginge de vergaderinge des kerckenraets verlaten.

Den 29 april

Maijken Peters woonende in de Werken heeft de kerckenraet en diakonen bedankt voor hare getrouwe voorsorge en barmherticheijt die sij tot noch toe haer in de noot bewesen hebben en aen haere kinderen, en alsoo de heere haer **luijden** tegenwoordich wat beter gesontheit verleent en hare kinderen groot beginnen te worden sal haer neerstich quijten om te sien off sij voor haer selven de kost mochte winnen.

Alleenlijk versoekende aen de kerckenraet, dat sij tegen de winter als voor desen neffens andere met turff mochte voorsien werden, 't welk haer is toegestaen.

Den 3 majj op donderdach

nae dat de broederen en leden des kerckenraet op de ordinaire tijt der bijeenkomste vergadert waren is alleen absent bevonden Arien Bastiaensen Kloekert daer op sijn nae voorgaende aenroepingen van den name Godt de acten van den 31 martij, van de 26 april en van den 29^e des selffs voorgelesen en omgevraegt sijnde off er ijmant was die iets aengemerkt hadde 't welck niet wel gestelt was hebben 't samentlijk geantwoort dat se niets hadde aengemerkt 't welck niet wel gestelt soude sijn.

Voorts is op eenige dingen gelett raekende de armen en omgevraegt zijnde off iemant van de leden iet hadde intebrenge de stichtinge deser kerke rakende is niets ingebracht zijnde de vergaderinge met danksegginge tot Godt gescheijden, met **vermaninge** om in toekomende te letten op den ordinaren tijt der bijeenkomste.

Den 5 junij

is gedaen rapport van de visitatie en welke niet anders voorgevallen is dan de twist tusschen Cornelis Michielsen van Es en de schout Houweningen om welke onlust wedersijts persoonen haer sullen onthouden van des heeren tafel niet tegenstaende den schout en sijne hujsvrouw onderricht sijn (dewijl hij schout geleden heeft van Cornelis Michielsen soone) dat soo sij een goet gemoet hadde niet van nooden waer dat sij haer selven onthielden van het avontmael, doch hebben bij haer resolutie gecontinueert

Dingetie Jans in de Werken heeft attestatie behandicht van de kerke van Sleewijk en is daer op tot des heeren tafel toegelaten.

De saeke van de lapper, waer van gehandelt in de vergaderinge gehouden den 20 augustus 1656 is voorgesteld en sal daer over den schout worden aengesproken dat hij hem niet toelaten

te wonen om dat hij geen suffisante borge gestelt en te meer sal hier op aengehouden worden dewijl sijn vouw van seer schandelijke stukken beticht is.

Antonis Croon is getoont sijn obligatie met welcke Bastiaen van den Heuvel sal liquideren ende heeft de selve het weeskint van de kuijper wederom aengenomen voor de somme van 4 gulden jaerlijx.

De huijsen en persoonen van Denis in 't Hoff van Hollant van Ariaen Jasper en Jan Vervoorn sijn ditmael voorbij gegaen om dat se tot noch toe de kerkenraet off kerke geen satisfactie gedaen hebben noch beteringe betoonen.

Om de geresen twist tusschen Arien Bastiaensen met sijn huijsvrouw Elsken ende Gijsbertien met haer Willem Jansen de Haen sijn geraden ditmael om de kerke geen ontstichtinge te geven, haer te onthouden van het **heijlig** avontmael en dewijl goede apparentie is dat in 't verschil sal kunnen gemiddelt worden, heeft de kerkenraet beloofd soo haest sijn sullen voorsien met de resolutie en sententie des hoffs dat sijn nae **vertooninge** des selfs haer best sal doen om de versoeninge en paijs tusschen haer**luijden** te maeken.

Alsoo Bastiaen Dirksen de Heer op den 24 junij voorleden nae de tweede predikatie gekomen was in de kerke daer gecatechiqueert wierde, en aldaer dronken sijnde eenige vreemde mijnen gemaect hadde ende eenige spottelijken en onheijlige woorden door sijn dronkenschap uijtgebracht hadde als men catetiqueerde van de vergevinge der sonden sijnde des selfs oorsaek uijt de 126 vrage des catech**ismus** ende nae dien geantwoort was dat wij geen vergevinge der sonde bij Godt **verkrijgen** dan ons eijgen werken off om dat wij onsen naesten **vergeven** als uijt een **verdienstelijk** werk, maer uijt louter barmharticheijt Godt en om de verdienste Jesu Chisti seijde dat het al lange geleden was dat onse lieve heer een kint was en de daer op terstont roepende, kom laet ons gaen.

Heeft de kerkeramet overwegende dat dese schandelijke daet grootelick was strekende tot onheijliginge van den name Gods en tot ergernisse van de jeugt ende andere, en dat dit niet mochte strekken tot een genant gevolgh, heeft in bedenkinge genomen off men Bastiaen **voernoemt** terstont bij den officier soude aenbrengen en beklaegen, dan off men hem voor eerst soude citeren voor de kerkenraet.

Het laetste soude eerst getenteert worden en indien hij onwillich waer dat de selve dan soude anders worden gehandelt, edoch nae twee off 3 mael te citeren is gecompareert en heeft groot leetwesen betoont en belofte gedaen dat hij hem selve in toekomende soude wachten van dronkenschap en van sulke ergerlijke en schandelijke gesprekken te plegen maer dat hij veel meer in toekomende sich soude vervoegen tot de heijlige godtsdiensten als door desen, nae dien dan de selve sijn soude was voor oogen gestelt en daer over tot beterschap vermaent en de een amende voor den armen opgelegd die hij oock vrijwillich heeft gegeven is daer mede met eerbiedicheijt uijt gegaen.

Den 7 julij

1657

Cornelis Jansen Stam is nae voorgaende belijdenis tot litmaet van onse kerke aengenomen.

Sara de kreemster woonende tegenwoordich in een van de huijskens van Beatrix van Houweningen hebbende doen sien, met onbehoorlijk en lasterlijk naeroepen van een litmaet der gemeente, hare dertelheijt, sal van desen tijt aff niet meer genieten van de diakonij te meer alsoo sijn noch van andere ontuchticheijt met bewijselijke redenen **verdacht** gehouden wert.

Den 19 augusti

1657

Sij Daghgeld en Maij Kuijpers sijn vermaendt dat sij haer stil souden dragen en met hare bueren in vrede leven, haer onthouden van langs de huijsen te loopen praeten, en haer neerstich vervoegen tot het gehoor van Gods woort, soo niet dat men scerper in toe komende op haer sal letten off haer doen aftrecken uijt de armenhuijsies ofte haer wat ontrecken van de quote die haer **luijden** uijt de armengoederen wort verhandtreijkt.

Dewijle Willem Tomassen Quantus en Arien Cornelissen met malkanderen twistich geweest waren tot slaegen sijn daer over vermaent, doch haer selven beschuldigende en beklagende elck haere foute is Willem Tomassen vermaent dat hij in toekomende sich hebben te wachten van haesticheijt en Arien Cornelissen van dronkenschap door welke voornamentlijk dese twist veroorsaekt was, en de vermaninge aengenomen hebbende sijn met malkanderen bevredicht.

Den 27 september

de ackte sijn overlesen die gepasseert zijn tusschen de voorgaende tijt des avontmaels en nu en daer in aengemerkt 't geen diende tot verhandelinge.

De attestatie van Bastiaen Hermense de Helt is den broederen verthoont en daer op tot des heeren tafel toegelaten.

Jannichien Crijnen vermaent zijnde over sekre onlust en gekijf gehad met Geert Teunis heeft daer over openinge gedaen en berouw getoont over haere haesticheijt en belooft haer selven nauw in toekomende te wachten daerop sijn toegelaten is tot het heijlig avontmael.

Den 28 september

is men geseten om aff te doen 't verschil tusschen partijen aen de eene sijde Jan Jansen de Haen en sijn huijsvrouw ende aen de ander sijde Arien Bastiaensen en sijn huijsvrouw welkers stukken van brieven wij op haer versoek hebben overlesen om te sien off wij daer uijt niet soude kunnen een accoort beraemen en partijen en haer **luijden** saeken vereenigen ende vergelijken die der halven een voor de ander nae bijsondelijk sijn gehoort, edoch alsoo ons geen andere openinge uijt de brieven en verthoogh van Jan Jansen de Haen en sijn huijsvrouw en is gebleken tot bevrijdinge van haere saecke als voor dese gehoort, hebben wij ons moeten gedragen tot de resolutie decisie en sententie van de hoge vierschare van Suijthollant van den 7 april sestienhondert drie en vijftich welke copie uijtgeschreven uijt het principael en nae het selve geauthoriseert door Johan Cop in absentie van de secretaris aen de vergaderinge verthoont is, door Arien Bastiaensen Kloekert, welke gelesen sijnde voor Jan Jansen de Haen en sijn huijsvrouw hebbende daer in niet willen gerust sijn maer hebben de selve geregistreert als niet aennemelijk, sijnde niet (gelijk sij seijde) in en van de volle vergaderinge der leden die collegie gedaen en geapprobeert, hebben nochmaels haer voorgedragen dat, soo danige exceptie en seggen meer smeekende nae passie als nae waerheijt, sij behoorden met sulken uijtspraeck te vreden te sijn off soo sij daer recht soo sij seijde noch hooger wilde versoeken sij hoewel van haere bittere onlusten eijndelijk nae eere behoorden aff te staen ende met malkanderen te versoenen, maer de huijsvrouw van Jan Jansen de Haen pertinacerende en sich niet willende verstaen tot vrede ten waer satisfactie gedaen ware aen haer persoon voor de slagen, hebben wel aen de andere sijde Arien Bastiaensen gevraegt off daer voor wat wilde toeleggen, maer heeft sulx gewijgert, waerop Jan Jansen de Haen en insonderheijt sijn huisvrouw tot geen vrede hebben willen verstaen en sijn misnoegt en met veel bittere woorden uijt de gerieftkamer gejaen.

Arien Bastiaensen evenwel die al over een vierendeel jaers (gesuspendeert was van het avontmael des heren om de ergernisse van sijn hevicheijt) niet tegenstaende dat hij door tergingen van Gijsbertie daer toe verruckt en doen al voor de vergaderinge groot leetwesen en berouw getoont hadde heeft op nieuw voor hem en sijn huijsvrouw den vrede aengeboden ook be-loofft alle middelen te willen aenwenden om daer toe te komen en nochmaels sich beklaegt tot verscheijden reijsen over het smijten van Gijsbertie doch dat hij niet langer konde van het avondmael des heren afgehouden worden om dat sijn partije onwillich was.

Heeft de vergaderinge bemerkende de onreckelijkheid en halstarricheijt van Jan Jansen sijn huijsvrouw en de gewillicheijt tot vrede bij Arien Bastiaensen en sijn berouw over het voorgaende delikt, verstaen dat men Arien Bastiaensen en sijn huijsvrouw op haer **luijders** gemoet soude laten off hij het avontmael des heeren soude genieten off niet.

En soo haer gemoet oprecht waer en met geen partijschap off vijantschap ingenomen en van herten berouw hadden over haer voorgaende gebreken, dat alsdan de vergaderinge des kerckenraets, niet tegenstaende de andere pertije obstinaet bleve, haer **luijder** voornoemt, niet en konde het avontmael des heeren weijgeren, en alsoo is daer op de vergaderinge gescheijden.

Den 29 september

1657

is gedaen de proeff predikatie van de bedieninge des **heeren** avontmaels, en alsoo op dit mael niemant op ondersoek tot des **heeren** avontmael is aegenomen is de vergaderinge gescheijden.

Den 30 september

nae de tweeden predikatie is geciteert Jan Vervoorn secretaris van de Werken en hem voor gehouden dat hij tegen ordre gewoonlijk, sich vervoegt hadde tot des **heeren** tafel en hem voorgedragen dat hij de toelatinge tot het avontmael eerst van de kerckenraet hadde behoren te versoeken, nae gewoonte dat sulks die gesuspendeert sijn die ordre moeten ingaen die sijn uijtgaen en dat sulke de vrijicheijt aen haer selve niet moeten nemen.

Heeft daer op geantwoort dat hij bekende dat het de ordre is tegen welke hij gedaen hadde, en gevraegt sijnde off hij sulx gedaen hadde uijt verachtlinge des kerckenraets, antwoorde dat hij dat niet uijt verachtlinge der kerckenraet hadde gedaen maer dat hij meende dat hij alleenlijk voor eens van des heren tafel affgehouden was en dat hij sich selve door de goede vermaninge des predikants acht dagen tevooren gedaen bevoegt gevonden hadde om het avontmael des heren niet te verschijnen 't welck alles de kerckenraet aengemerkt hebbende heeft dese foute voor ditmael over gesien daer bij volgende die vermaninge dat sijn verhoopte in toekomende niet aenstootelicks van sijn persoon te sullen horen waerop hij heeft geantwoort dat hij 't selve ook hoopte en is daer op uijtgegaen.

Jan Jansen de Haen en Gijsbertie sijn huisvrouw en hebben haer aen des heeren tafel niet laten vinden waer op in toekomende te letten.

Den 21 december

Meester Maximiliaen is aengesegt dat hij hem hebbe te wachten, dat hij niet als chirurgijn of pestmeester gaen in de pesthuijsen maer sich houde binnen sijn beroep 't Welk hij heeft aegenomen.

Margriet van der Maes lidtmaet van de gemeente is voorgedragen dat sijn niet kan toegelaten worden aen des heeren tafel in dien sijn haer huijs in toekomende de speelen tot lichteveerdich dansen toeliet waerop sijn is uijtgegaen.

Dirk Jansen is nae voorgaende proeve en ondersoek tot des heeren tafel toegelaten.

Sijn met eenparige stemmen **ver**kosen tot ouderlingen en diakenen in Werkendam ende de Wercken naevolgende persoonen welke op drie **vers**cheijden rustdagen de gemeente voorgestelt sijnde en geen inspraek geschiet sijn den 13 **januarij** 1658 bevesticht.

Adriaen van Helden
Jan Ariensen Stam
Dirk Jansen Smitt

Anno 1658

Nae dat op den 13 januarij de bevestiginge de nieuw aengenomene broederen **ver**wellekomt en de affgaende voor diensten gedankt nae dat se de acten van 't verlopen jaer 1657 met onderteekeningen namen bevesticht.

Guilielmus Diepenbeek
Jan Paulissen
Mathijs Jansen
Dit merkt heeft Arien Bastiaen met sijn hant geteekent.

Korstiaen Damen
Jacob Adriaens

Op den 13 **januarij** is ook gedaen de rekeninge van de diakonen Bastiaen van den Heuvel en Claes Ariensen Potter over 't jaer 1657 ende is bevonden den ontfank ter somme van achthon-

dert en vijff en veertich gulden vier stuijvers twaelff penningen.
Welke met den uijtgift vergeleken sijnde is bevonden overschooten hondert seven en twintich **gulden** vier stuijvers welke overgelevert sijn in handen van Korst Damen.

Aldus geslooten in de vergadering den 13 **januarij** 1658 in presentie van:

Guillielmus Diepenbeek
Jan van Pauwelsen
Ouderlingen
Jan Pauwelsen
Dit merkt heeft met sijn hant
geteekent Arien Bastiaen Kloekert.

Mathijs Jansen
Diakonen
Claes Adriaens
Korstiaen Damen

Den 3 februarij

voorgedragen off in geval van noot niet eenige bedelinge soude mogen geschieden aen eenige nootlijdende vrouwe op medeweten alleen van de predikant en een off 2 leden der kerkenraets buijten toestemminge van de geheele kerkenraet is geantwoort jae dat in geval van noodt be-

hoorlijk is.
Meester Maximiliaen Hens schoolmeester **vers**oeke continuatie van dienst is toegestaen mits hij sich hebbe te quijte in sijn dienst als voor desen en dat hij sich tijtelijk op de bestemde uren in school verwoege.

Den 15 april

Crijntie Cornelis woonende in Janne Neslant heeft aen de kerkenraet attestatie uijtgebracht waer op sij is toegelaten tot des heren tafel.

Sekere persoonen van Dordrecht **vers**oekende om het avontmael des heeren de aenstaende tijt mede hier in dese plaetse te mogen genieten sijn toegelaten alsoo de kerkeramet niet twijfelt van haer **luijden** eerlijke wandel.

De omvfrage is gedaen noopende het leven ende de wandel van de broederen der kerkenraets ende hebben de **edele** broeders op dit mael niets ingebracht 't geen tot **vermaningen** soude mogen dienen van ijmant, wenschende voorts t'samentlijk Gods genade en meerder segen tot onstaffelijke wandeling elk in sijn beroep.

Jacomina de Witt mevrouw van Werkendam huisvrouw van de **edele** heer president heer tot Werckendam versoekende selve eerstelijk om tot des heeren tafel toegelaten te worden, is haer sulx toegestaen nae dat de kerkenraet voor haer in desen met **dominee** Tegmeio predikant in de Hage en door hem met eenige sijner collegen desen aengaende gecommuniceert hadde, en nae dat mevrouw voornoemt aen den herder dese plaetse ..... sijndrij satisfactie en belijdenisse gedaen hadde.

Dirck Jansen den Jongen is vermaent geworden over eenige lossicheijt die hij tot Gorcum in den dronk soude hebben begaen, maer eenige dingen ontkennende ende nochtans eenige swackheijt desen aengaende bekennde met belofte van beterschap is de **vergaderinge** nae **vermaninge** aen hem, voor dit mael gecontenteert geweest en heeft hem toegelaten om het avontmael te genieten.

Maj Teunis is ook onderricht geworden van wegen haere ongerusticheijt en vermaent tot vrede met haere nabueren, en alsoo sij onwillichlijk de **vermaninge** aennaem is sij daer over wat harder en scherper vermaent tot onderwerpinge en gehoorsaemheijt, en dewijl se weijnich dagen te vooren in harde en vinnige contentie geweest was tegen **verscheijden** van hare bueren ook tot openbaer en schandelijk straetgericht is sij **vermaent** om haer selve op ditmael van des heren tafel te onthouden.

Alsoo niet alleen over lange een quaet gerucht gegaen is van Gerrit van Houweningen jegenwoordich schout en secretaris deser plaetse, ende in dese visite eenige ledemaeten ons serieuslijk hebben erinnert dat de kerkenraet op sijn persoon wel hadde te letten, op dat geen confusie en ontstichtinge desen aengaende op desen tijt onder de gemeente inbrake soo heeft de kerkenraet rijpelijk alles wat tot stichtinge en ruste deser gemeente mogte gereijken, overwogen en goet gedacht Bastiaen van den Heuvel een laetst affgegane diaken desen aengaende te spreken.

De welke in de laetste visitatie voor het avontmael voor kerstijt voornemens was geweest soo hem de korte tijt niet belett hadde tegen den schout Houweningen iets in te brengen en naemaels de herder der plaetse en noch een lit des kerkenraets heeft aengedient dat hij tegen de schout voornoemt iets hadde, hij dan gecompareert sijnde heeft **vertoont** 2 copien waer van het eene geauthentizeert was, welkers principale ware berustende in de Hage, behelsende attestatie en acten met confirmatie van ede bevesticht tegen malkanderen strijdich, vint de kerkenraet voor goet, te meer alsoo sijn **edele** hier over gescholden en gelastert en om eenige andere bekende en gewoonlijke sonder hem selve hier op te horen.

Den 18 april

1658

Hermen Sibrechtsen en Gerard van Houweningen scholtis tot tweemaal geinviteert sijnde en onwillich om te compareeren genoechaem continuerende.

Heeft de **edele** kerkenraet **verstaen** dat men op de voorgemelde ledemaet sal omtrent de bedieningen des avontmaels soo se in 't gehoor waren om te **verhoeden** door waerschouwingen dat sij niet onderstaen tot confusie en disordre van de gemeente aen de tafel des heeren te naderen.

Metien Jans ende Cornelis Willemsen sijn nae gewoonlijk ondersoek tot de tafel des heeren toegelaten, nae belofte van sich de kerkelijke discipline te onderwerpen.

Den 4 julij

1658

gesproken hebbende bij 't overlesen van den acte op den 18 april deses jaers noopende Hermen Sibrechtsen en schout Houweningen verstaet de kerkenraet dat voorgemelte personen sullen van des heeren tafel affgehouden worden tot dat se de kerkeramet voldoen en haer selve gehoor sullen toonen.

Den 11 julij

Maij Teunis en haer man zijnde voor desen in twist geweest en volgens voorgaende resolutie aff gehouden van des heeren tafel, op dat sij nae desen en andere niet op haer eijgen oordeel toegelaeten tot het avontmael, sal acht genomen worden dat in toekomende geen personen die gesuspendeert worden wederom worden toegelaeten ten sij de selve haer eerst voor de kerkenraet stellen en de selve satisfactie doen.

Den 13 julij

de schout Gerard van Houweningen aengetoont hebbende het voorstel dat de beschuldigingen waerom hij niet was verschenen op de laatste vitatie in april heeft sich geexcuseert dat hij niet had kunnen om dat de baljou sijn arbeijt van doen had off dienst, 't welk aengenomen, met sekere exceptie en naerder onderricht, heeft aen hem voorgedragen dat hij sich selve noch even seer hadde verlopen in dronkenschap en groote ergernisse gevende, dit heeft hij soeken te excuseren maer overtuigt sijnde en overwonnen van sijn gemoet is hij still geweest heeft schult bekentnisse gedaen, soo veel men bemerken konde met leetwesen van sijn quaet en belofte van beterschap te sullen serieus doen daer op heeft men hem vertoogt dat hij even wel niet konde tot des heeren tafel toegelaten worden op ditmael, maer dat hij naemaels soude weder worden aengenomen soo hij sich in toekomende wel droege en voornemelijk sich van den drank onthielt.

Daernaes sijn Pieter Joppen en Arien Cornelissen elk bijsonder ingestaen en elk klagende dat se verongelijkt waren door scheltwoorden heeft men haer **luijden** seer serieus voorgedragen dat se 't samen onverschietlijk en onstichtelijk handelden dat se oorsaek waren van groote aenstoot in de gemeente, en en ingesonderheijt Arien Cornelissen bestraft van wegen sijn haesticheijt en sijn hertelijk onderricht en vermaent dat se wel soude toesien in toekomende haer te wachten van een ergerlijk leven insonderheijt van dronkenschap, sijn t'samen verdragen en voor ditmael in dien sij belofte deden van beterschap tot des heren tafel noch toegelaten.

Soo is gehandelt met Huijbertie Joppen om dat se openbaer met ve.....menten woorden hadde een schandelijk strate gericht gemaect, is sij daerop doorgenomen en gehoord wat leetwesen dat sij hadde van haer foute 't welck sij te kenen gegeven heeft met een schultbekentnisse te doen voor de vergaderinge, de kerkeramet in bedenkinge nemende off men haer sal tot des heeren tafel toelaeten, staet het voor ditmael noch toe soo sij belooft in toekomende te wachten van sulke openbare schandelijke en ergerlijke kijvagie, maer dreijgt haer soo se de minste excess in dese wederom komt te begaen dat sij met een hoge censure sal gestraft te worden.

Hermen Sibrechtsen binnen komende die voor desen in april ook was ontboden verontschuldiche sich met soo danig reden die wat schijns had, maer wierde wel vermaent dat hij schan-

delijk leefde en sich nu en dan in dronkenschap quam te verlopen, hij bekende sijne sonde met berouw, soo dat het de kerckenraet aen nam maer konde echter niet verstaen hem tot des tafel des heren toe te laten sal op hem in toekomende gelett worden en soo hij sich wel draegt de naeste reijse weder worden toegelaten.

Wouter Teunissen die sich aengegeven had en versoeck gedaen dat hij mede was genegen het broot des heeren te gaen eten, is oock nae dat hij was ondersocht in leven en leere tot een litmaet aengenomen.

Den 29 september

1658

de acten en affhandelingen van den tijt des voorleden avontmaels tot nu sijn gelesen doch is aengemerkt dat Gerrit van Houweningen, Huijbertse Foppen en Hermen Sibrechtsen in toekomende soude weder tot het avontmael toegelaten worden op verbeteringe, van welke bij de broeders is ondersocht en bevonden dat Gerrit van Houweningen sedert dat hij sijn schout en secretaris ampt verlaten heeft soo gewoonlijk niet dronken is gesien als voordesen, van Huijbertie is niets vernomen, en Hermen Sibrechtsen soude sich gebetert hebben, waerop in visitatie naerder sal gelett worden.

De saecke van Maij Teunis en haer man wordt noch bevonden in de selve staet en sullen de kerckenraet noch voldoen.

De beurte om de visite op desen tijt te doen komt toe Jan Aeriaensen Stam.

Claes Adriaensen Potter sal reden geven van sijn aff wesen en de boete.

Attestatie versocht sijnde voor Tabetha Diepenbeek is verwillicht.

Van Maij Kuijpers, die in de vergaderinge binnen gestaen was, en haer wedervaren tot Tilborgh verhaelt hadde sal gehandelt worden in de naeste off andere volgende vergaderinge.

Alsoo nu en dan maer, off selden de vergaderingen der kerckenraet een tijt langh geweest sijn sal van desen tijt aen den artijkel datum den anno 1656 op den 15 october precijs worden naegevolgt en sal altijt complete vergaderinge des kerckenraet gehouden worden van 14 dagen tot 14 dagen sonder beijeeroepinge des schoolmeesters, den eersten aenvank sal wesen des donderdaegs op den 3 octobris daer nae den 17^e en soo voorts en sullen oock geboet worden 't sij ende ordinaire vergaderingen des kerckenraets off extra ordinare met een schellingh die sonder wettelijke en nootsake niet tegenwoordich sijn.

De gewoonlijke censure en vermaninge die gedaen wort voor elke bedieninge des avontmaels onder de leden des kerckenraet is oock geschiet en sijn de broederen in goede vrede bevonden.

Dewijl Beatris Gerarts van Os met haer soon Gerrit van Houweningen een geruijmen tijt herwaerts de vergaderinge van Werkendam hebben verlaten ende haer vervoegt hebben tot andere gemeenten op de rustdagen en voornamelijk meest tot Hardinxvelt, tot ergernisse van de gemeente alhier is voorgestelt wat in desen te doen stonde, off men in de visitatie haer **luijden** alleenlijk soude aenspreken, dan off men haer soude spreken voor de kerckenraet, heeft de vergaderinge aengemerkt hebbende dat dese haer **luijden** moetwillige absentie een publijk quaet was oock vermengt met veel veneijn en quaetspreken den dienst alhier veracht makende,

en een werk 't welk smaeckt nae factie en scheuringe beter geacht haer te citeren voor de vergaderinge des kerkenraets op donderdach toekomende sijnde de 4 october om alsdan haer **luijder** hier over te hooren, te censureren, en daer van aff te manen, en den voorts met haer **luijden** te handelen nae bevindinge van saecken.

3de bedieninge des avontmaels in 't jaer 1658 op den 7 octobris.

Den 3 october

Beatix Gerrits is nae de bovengemelte resolutie voorgedragen haere onbehoorlijke en onstichtelijke handelinge, haer getoont sijnde dat sulcke doen steckt tot oproericheijt, van Paulus tot den Galatiërs **verboden** en onder de werken des vleesche gestelt die uijt het coninckrijk der hemelen uijtsluijten en dat die sulx doen volgens het formulier tot het avontmael niet kunnen toegelaten worden, vermaent haer de kerkeradet daer van aff te laten en niet meer sich van hare kerke aff te wenden, maer dat sij haer vervougen tot die kerke daer se een ledemaet soo lange jaren geweest is, dat se tot de selve wederkeere van de welke sij sonder oorsaeck affgeweken is, daer op sij met veele **fijandelijke** en hevige woorden seer verachtelijck des predikant heeft toegesproken, hem opgedongen uijt de kerkenraet en voorts met groote inportuniteijten verbolgenheijt uijtgevaeren onder andere smaet woorden seggende ick heb overal en in Haegh enen naem soo verbreijdt dat men daer van horen sal is daer op uijtgestaen en is weder binnen komende nochmaels vermaent sulck te willen bedenken en ophouden van soo danige ergelijke afscheuringe maer pertinacerende met groote spijticheijt is haer aengeseijt dat sij niet kan toegelaten worden tot des heeren tafel in dien sij daer in voortgaet is **versocht** van de predikant dat hij haer wilde trecken voor de classe, maer haer vertoogt sijnde dat sulcke manieren van procederen onwettelijk is, en dat het appel toekomt de persoon die **verongelijkt** meent te wesen, heeft sij haer gelaeten dat sij appeleert haer gevraecht sijnde off men het appel soude aentekenen, heeft haer bedacht en is heen gegaen, waerop de kerkeradet goet vindt dat men haer in toekomende niet licht sal binnen laeten komen om hare groote onbeschaamtheijt.

Haer soon Gerard van Houweningen mede binnen komende, die met haer aen dese scheuringe deel hadde, meest door opreijge, is mede voorgedragen op de selve wijze dat dit werk onstichtelijk en ergerlijk waren, en serienslijk vermaent sijnde daer van te willen afflaten en sich wederkerende te willen vervoegen tot sijn kerke, heeft de vermaninge aengenomen en naedien hij bekent hadde voor de vergaderingh dat hij qwalijck had gedaen, en begeerde dat hij mochte tot des heeren avontmael werden zouden toegelaeten, belovende sich in toekomende wel te sullen dragen en altijt tot het gehoor van Gods woort in de gemeente tot Werkendam sich te sullen vervoegen.

Heeft de kerkenraet hem **vertoogt** dat men, sedert dat hij om sijn dronkenschap laetst van des heeren tafel affgehouden was, op sijn leven gelett hadde, ende dat de **edele** broederen 't sacramentelijk, omgevraegt sijnde, goet getuijgenisse van sijnen haden ingebracht, des halven de kerkeradet op voorgaende conditien en besloten van in maticheijt en gehoorsaemheijt te continueren hem tot het **heijlig** avontmael toelaet.

Hermaen Sibrechtsen is voorgedragen dat de kerkenraet nu ook op sijn beterschap, die bekent geworden is, hem toelaet tot het avontmael soo hij dat versoeckt, hij heeft het **versocht** beblooft te continueren in goede daden en maticheijt, en is wel gemoet geweest dat het hem toegestaen wierde.

Maij Teunis die ontboden was om gehoord te worden over haere saecke is niet verschenen, en sal op haer gelet worden.

Pieter Joppen sal over eenige ongeregeltheit in 't bijzonder aengesproken worden.

Lijsbeth Vervoorn hier be...eert sijnde, als ook een jonge **damen** genaemt Emerentia Ariens van Besoijen, dienstmaegt bij **dominee** Guldemont **predikant** tot Monster, met noch een dochter van Campen . . . . . sijn voor ditmael op haer **versoeck** toegelaten met ons te communiceren.

Den . . . octobris 1658
navolgende personen sijn op ondersoek tot den heeren tafel op ditmael toegelaten Laurens Schuijtenmaecker met sijn huisvrouw
Marten Wouters
Abigail Diepenbeeck.

Pieter Dammissen, door ijmant bericht zijnde dat Philips Bellart soude gesegt hebben dat sijn gewicht niet swaer genoeg was off dat hij leder wegende 't welck hij van Gorcum gekregen hadde gesegt soude hebben, dat hij tot c....n sijn gewicht beter hadde als bij Peter Dammissen, heeft Philips **voornoemt** voor de kerkeramet rondelijk **verklaert** dat sulx niet waer is en dat hij noch de eene noch d'andere woorden oijt heeft gesproken 't welck hij met soodanige woorden heeft ge.....sieert, dat Pieter Dammissen daer in te vreden is geweest en de kerkenraet mede oordeelde dat de bevestiginge van Philips behoorde aengenomen te worden ook te meer dewijl Pieter Dammissen geen suffisant bewijs en getuijgenisse tegen hem hadde ingebracht daer op ook met wedersijts hantgevinge de vrede getroffen is en 't verschil neergelegt.

En sijn de acten des lopende jaer daerop onderteekent om redenen.
Guijlielmus Diepenbeeck, pastor Korstiaen Damen, diaken
Adriaen van Helden, ouderlingh Claes Adriaensen, diaken
't merkt van Ariensen Stam, 't merkt van Jan Dirksen Smit,
ouderlingh gestelt diaken gestelt

Den 17 oktober
is de vergaderinge compleet geweest uijtgenomen Jan Ariensen Stam die hem selve te vooren om nootsakelijke redenen geexcuseert hadde.

Dewijl voorleden rustdach tusschen beide predikaties Arien Cornelissen iets hadde laten uijt-roepen heeft Arien Bastiaensen ouderlingh aengenomen hem daer van te **vermanen** en sal daer van rapport doen 't welk geschiet is namelijk dat Arien Cornelissen hem selve heeft ge-exquiseert dat hij niet hadde last gegeven maer dat de jongens op de straet dat in sijn naem gedaen hadden, dat hij ook in toekomende dat verhoeden soude.

Den 31 octobris
is de vergaderinge compleet geweest en is niemant uijtgebleven doch is niets voorgesteld off voorgekomen.

Den 28 november
sijn voorgelesen de brieven van de **edele** kerkenraet van Tilborgh en van de **heer** drossaert en regeerders der selve plaetse die op de brieff laetst gesonden aen de **edele** kerkenraet aengaende Maeij Cuijpers hebben geantwoort dat se tot noch toe niet konnen beaemen alles doorsocht hebbende ook selffs het papen off doopboek berustende tot Arienskerk onder Antwerpen, bij de paepsche priesters aldaer, schrijven dat haer naem op het doopboek daer niet wort gevon-

den wort en dien volgende meenen dat se behooren ontlastet te wesen van Maij Kuijpers, doch advijsert de kerkenraet daer op dat een brieff sal worden gerescribeert en wederlegt haer **luijder** argumenten die los sijn, met versoek aen het gerichte van Werkendam dat haer **edele** ook het selve gelieven 't samen met ons te doen 't welck versocht sijnde is toegestaen en ook gedaen.

Versocht zijnde van de predikant der plaetse attestatie voor sijn dochter Abrigail wonende tot Amsterdam is toegestaen, dat men haer als een litt van dese kerke geweest sijnde, attestatie sal toezenden.

4de bedieninge des avontmaels des jaers 1658.

Den 23 decembris

Maij Teunis sal in de visitatie aengemaent worden dat se met haer man haer versoene met haer partij, off dat se in toekomende van de tafel des heren niet alleen gehouden maer ook voorbij gegaen worden.

Arien Bastiaensen sal de visitatie ditmael doen neffens de predikant der plaetse.

Arien Bastiaensen heeft sich ook van wegen sijn huijsvrouw mederaet en redelijk laeten vinden en belooft dat hij soo veel mogelijk in de saeke met Jan Jansen sal bij leggen.

Den 26 decembris

nae aenroepinge van Gods **heijligen** naem is ingelevert en gelesen een attestatie van Hilleken Ariens van Haegoort komende van Meeuwen tot dese gemeente welke op de selve is aengenomen.

Pieter Ariensen en Neeltie Cornelis hebben elk bijsonder bij de kerkenraet versocht dat se tot het **heijlig** avontmael toegelaeten mochten werden, sij beijden aengesproken sijnde over haer voorgaende ergerlijk leven hebben daer over berouw betoont en beterschap belooft, doch meent de kerkenraet haer versoek en antwoord daer op in bedenkingh tot de naeste saterdach op welke sij weder verschijnen sullen om dan bericht te ontfangen.

Juffrouw Maria Beverwijk, Johanna Rietvelt, twee dochters van Anneken Schevenhuijsen met Trijntie van Helden hebben haer aengegeven om te mogen ondersocht worden in leere en leven om voorts tot des heeren tafel te worden toegelaten, en nae dien geen swaricheijt over haer leven voor gekomen is, sullen sij aenstaende saterdach gehoord en ondersocht werden.

Clara Rietvelt een lit der kerke van Schoonhoven alhier van wegen de subijte doij be.....t sijnde en versoekende sonder attestatie te werden toegelaten voor dit mael tot het **heijlig** avontmael, is toegestaen.

Dewijl **Meester** Cornelis roeper deser plaetse en litmaet deser gemeente nu en dan hem selven heeft komen te vergeten in dronkenschap en gewoonte daer van begint te maeken is daer over vermaent, en hem te verstaen gegeven dat sijn sonde strekt tot ergernisse van velen en hij daer over ook bespottelijk wort heeft de vermaninge eijndelijk aengenomen belovende sich in toekomende van dronkenschap te sullen wachten, en alsoo noch eensch iets aenstootelicks gepasseert was, heeft de kerkenraet goet gedacht, op sijn selffs dat hij sich op ditmael van de tafel soude onthouden, neffens dien heeft ook de vergaderinge hem vermaent dat hij sijn huijs

op de sabbath sal suiijveren van danserijen en spelen die daer gevonden sijn en gepleegt worden, heeft sich daerop geexcuseert daer van onwetende te sijn maer verstaende en oertuijght sijnde dat de predikant der plaetse selff op de dach des heren nae de tweede predikatie de danserijen getoont en andere kennisse daer van hadde, heeft aengenomen sorge te sullen dragen dat sulx in toekomende geweert worde.

Voorts compareerde Maij Teunis, in de besoeking aengesproken, en welke de resolutie des kerkenraets was voorgedragen, haer wierde aengeseght dat Arien Flooren was aengesprooken en genegen was tot versoeninge en dat hij voor den predikant en Arien Bastiaensen genoegh te kennen gegeven hadde dat de gepasseerde toorn en twist soude vergeten, is Maijken voornoemt daer mede niet te vreden geweest gaff oock te verstaen dat se haer selven soo verre niet konde breken en vernederen om met Arien Flooren te versoenen hem den vrede aanbiedende, verstandich sijnde dat het billick was en een limaet betamelijk is daer mede bij haer niet opgedaen, haer is tot antwoord eijndelingh gegeven dat sij sonder bevredigingh het avontmael niet kan genieten en dat de vergaderinge naevolgende middelen om haer uijt dese swaricheijt te helpen bedacht hebbe, of dat se haer selven moet suiijveren voor den wereltschen rechter van de betichtinge die haer wort opgeleght, off dat se haer moet voegen bij Arien Flooren en haer selve met hem bevredige maer seggende dat het eerste niet doenlijk was en nae het andere niet luijsterde is uijtgegaen.

Daerop is men voortgegaen om een dobbel getal te stellen en uijt te brengen van ouderlingh en diakonen uijt Werkendam ende de Werken om de selve aenstaende dach des heeren de gemeente voor te dragen ten eijnde uijt de selve verkiesinge geschiede, en sijn met eenparige stemmen gestelt de naevolgende tot ouderlingen in Werkendam:

Gerard Marcelissen van den Oever, Daniel Bastiaensen, tot diakonen, Cornelis Isbrantsen en Philips Bellart

Tot diakonen inde Werken, Claes Krijnen en Hendrik Dirksen.

Hier op is de vergaderinge met danksegginge tot Godt ende in vrede en liefde gescheijden.

Op den 28 decembris

1658

is goetgevonden dat Pieter Ariensen ditmael noch soude van des heeren tafel affgehouden worden om geen oorsaeck van aenstoot aen de gemeente te geven, en naedemael hij sich onderwierp de goede raet en advijs der vergaderinge is hij vermaent sich in toekomende te bevrijden tegen de naeste bedieninge, oock sich sonder opspraeck te willen dragen, 't welk hij belooft heeft.

Neeltien Cornelis wat harder aengegaen sijnde en haer voorgedragen haer ergerlijk leven heeft daer over, soo veel men heeft konnen bemerken met tranen berouw betoont, en soude wel de vergaderinge toegelaten hebben dat se het broot des heren genoten hadde, maer om de aenstoot die daer uijt te bevresen stont heeft men haere begeerte gepresen en haer vermaent dat se haer selve eerlijk soude dragen, en onberispelijk leven en in dien sij proeven toonde van berouw en gestadige beteringe dat tegen het aenstaende avontmael sij soude toegelaten worden.

Waer op sij is gerust geweest ondertusschen sullen de broederen des kerkenraets een wakende ooge over beijde dese persoonen maer bijsonderlijk oock over Neeltien houden.

Naevolgende persoonen sijn nae voorgaende ondersoeck over de hoofstukken der christelijke leere oock op ditmael tot des heeren tafel toegelaten, namelijk juffrouw Maria Beverwijck, Johanna Rietvelt, Sijke Damen, Trijntie van Helden en Mecheltie Damen.

Den 29 decembris

sijn bij de mannen ledemaeten deser gemeente openbaerlijk bij de meeste stemmen nae de tweede predikatie en met voorgaende gebede verkoren uijt het dobbele getal te vooren bij de kerkerlaet gestelt, Gerard Marchelissen van de Oever tot ouderlingh in Werkendam Cornelis Isbrantsen de Vries tot diaken in Werkendam en Claes Crijnen tot diaken in de Werken, welke tot drie mael op bijzondere rustdagen de gemeente sullen worden voorgedragen.

Anno 1659 den 18^e januarius

De proclamatie van bovengemelte broederen en nieuw gekorene leden des kerkenraets gepasseert en sonder inspraeck gedaen sijnde is men met de bevestiginge voortgegaen, ende de selve in de vergaderinge des kerkenraets binnen gestaen en sitplaets gegeven sijnde, sijnde ook de afgaende broederen Arien Bastiaensen Kloeckert, Corst Damen en Claes Ariensen Potter voor haere diensten en arbeijdt bedankt nae dat se nae gewoonte de acten des gepasseerde jaers neffens andere broederen doen leden des kerkenraets hadden onderteekent.

Guilielmus Diepenbeeck **predikant**

Meester Adriaen van Helden, ouderlingh

't merck selffs Arien Bastiaensen oudelingh gestelt:

Korstiaen Damen, diaken

't merkt bij Jan Arienser Stam selfs gestelt:

Claes Adriaens Potter

't merkt van Jan Dirksen diaken selfs gestelt:

Op den selve dito is ook gedaen de rekeninge van de twee afgaende diakonen Korstiaen Damen en Claes Ariensen Potter over 't jaer hare bedieninge 1658 alwaer bevonden is den ontfanck ter somma van negenhondert en negen en veertich gulden welke met de uijtgift vergeleken sijnde is bevonden noch suijsver te blijven bij de diaken beurse negen en tachtentich gulden acht stuijvers elf penningen overgetelt sijn in handen van Jan Dirksen, bedeler indertijt gedaen den 19 januarij orcont onser aller onderteekeninge

Guilielmus Diepenbeeck

meester Adriaen van Helden, ouderlinck

't merkt bij Ariensen Bastiaen selffs gestelt

Korstiaen Damen, diaken.

Dit is merck bij Jan Ariensen selffs gestelt.

Claes Adriaens Potter, diaken

Dit is't merk bij Jan Dirksen diaken selffs gestelt.

Korstiaen Damen, diaken

Claes Adriaens Potter, diaken

Dit is't merk bij Jan Dirksen diaken selffs gestelt.

G.M. van den Oever

Bij mij Claes Crijnen

Cornelis Isbrantsen de Vries.

Den 23 januarij

1659

De nieuw aengekomen broeders en leden des kerkenraets hebben geen dessiculteijt off swaricheijt gemaect den act van den 12 julij des jaers 1654 nopende de pand van eluminatie sich te onderwerpen.

Op den 26 februarij

Sijn van Jan Dirksen, Cornelis Isbrantsen en Claes Crijnen diakenen in tegenwoordicheijt van de predikant de bussen geopent in welke bevonden sijn de volgende penningen.

Bij de predikant	8 – 18 – 0
In de drie Swaenties	7 – 15 – 0
Bij Arien Bastiaensen	4 – 16 – 0
Bij Gerard van den Oever	8 – 15 – 0
Bij . . . . . Louw	4 – 14 – 0
In 't hof van Hollant	23 – 15 – 0
Bij Commer in Altena	42 – 4 – 0
Bij Arien Krijnen	3 – 16 – 0
Op de Redout	7 – 8 – 0
Bij Gerrit Jansen	<u>45 – 3 – 0</u>
Summa totaal	157 – 3 – 0

Eerste bedieninge des heeren avontmael deses jaers.

Den 6 april

De visite sal gedaen worden van Meester Arien van Helden.

Sal op ditmael in de visite een proeve genomen worden om Arien Bastiaensen en Gijsbertus in haer verschil te vereenigen.

Amie Veties sal over haer slappe kerkgank aengesproken worden, als ook Maij Korsten over haer verschil en onrust.

Alsoo daer eenige onlust op het hooghuijs tusschen Maria Beverwijck en haer moijs was geset sijn bevredicht en is ook juffrouw Beverwijck tot vrede vermaent.

Maria van Duijn van Dordrecht versocht sonder attestatie voor ditmael hier aen de tafel des heren te gaen en is haer ingewillicht op de ingebrachte reden.

Arien Bastiaensen en Jan Jansen de Haen met huer vrouwen sijn geaccordeert en bevredicht.

Maij Teunis verstaet niet tot accordt sal dienvolgende de voorgaende resolutie genomen kracht hebben en in stant blijven.

Meester Willem van Beverwijck met sijn huijsvrouw versoekende hier te communiceren sonder attestatie is aengegeven de resolutie des kerkeruets in desen namelijk dat haer edele haer soude voorsien van attestatie als noch tijt is en dat daer op haer edele sullen werden toegelaten.

Huijbertie Joppen en Meester Cornelis sal worden aengesegt, alsoo sij contumaceren en sal stevich toonen, dat sij haer van het avontmael op dit mael sullen onthouden en dat met de eerste gelegenheijt op hare persoonen sal gelett worden om haer over desen wrevelicheijt te straffen.

Pieter Ariensen, Neeltien Cornelis en Michiel Beijters sijn ondersocht, ende op tot de commune toegelaten ten en is bijzonderlijk Neeltien Cornelis tot eenen stichtelijke wandel vermaent.

‘t Verschil tussen Jan Stevensen en Cornelis Isbrantsen met hare huijsvrouwen is soo verre bij provisie bijgeleijt, dat sij wedersijts malkanderen de verongelijkingen hebben vergeven en voorts belooft alles te sullen bijbrengen wat bij de eerste gelegentheijt tot volkomen en finale vrede sluijtingen sal mogen dienen.

Den 13 majj

1659

Meester Cornelis van wegen sijn weijgeringe vermaent sijnde en voorgedragen dat het een sonde tegen de christelijke ootmoedicheijt strijdich sijn selve te ontrekken de citatie en discipline des kerkenraets heeft daer over schult bekent, ook belooft sich voortaan in toekomstende te sullen bevljigte tot meerder gehoorsaemheijt en maticheijt.

Huijbertie Foppen tot de derde reijse gedaegt sijnde heeft tot antwoordt gegeven niet te sullen verschijnen waer over de vergaderinge voorts sich sal hebben te beraden.

Is voorgelesen een brief geschreven van **dominee** Arnoldus van Elten **predikant** Woudrichem vervattende seker bericht aengaende ‘t geene sij **edele** voorgedragen en bekent gemaect hebben aen sijn kerkenraet t.w. hoe Beatris van Houweningen en hare dochter de kerkenraet hadden bedrogen met voorwendinge van eenige nootsakelijkheid versoekende het avontmael des heeren voor haer moeder in die plaetse dat haer ook wierde geconsenteert edoch dat de gantsche kerkenraet daer over bericht sijnde daer nae ‘t samentlijk tegens haer **luijden** hebbe protesteert niet wetende van haere suspensie tot Werkendam.

Beloovende niet alleen haer daer over ‘t sijnertijt te sullen censureren, maer ook in toekomstende op sulke die haer sullen soeken te bedriegen te willen letten, dese brieff sal bewaert worden en sal bij gelegentheijt aen dese stouticheijt van de Beatris die noch soo in haere verkeertheijt voortgaet werden gedacht.

Voorts heeft nu ook gedient de sake van Jan Stevense en Cornelis Isbrantsen ende seker different ‘t welk sij met malkanderen hadde over ‘t bewoonen van een achterkamer die Jan Stevensen seijde tot sijn gebruijck voor sijn en sijn vrouws leven uijtbedongen te hebben als hij sijn huijs aen Cornelis Isbrantsen **verkocht** hadde, van welke Cornelis Isbrantsen mede het gebruijck sustineerde te moeten hebben, uijt welke quastie alsoo groot verschil en onvrede was geresen dewijl niets daarvan bij geschrift was gepasseert, hebben sij partijen een proeve genomen om het selve soo mogelijk door directie des kerkenraets aff te doen en is de handeling des selfs in deser voegen bij de hant genomen.

Jan Stevensen en Cornelis Isbrantsen sijn beijde bijzonder aff gevraegt off sij selve niet bedacht hadde op eenich expediens en werk waer door sij souden mogen uijt sulke moijelijken onruste geraeken, waer op Jan Stevensen eerst dit naevolgende bericht gedaen heeft, dat al hoewel hij met ‘t verkoopen van sijn huijs wel expresselijk bedongen hadde dat hij het venster aen de straet tot **verkoop**ing van fruijt en moes als ook sekeren halven affhanck tot sijn gerieff, de halve kelder neffens de kelderkamer geheel mede bedongen hadde, dat hij evenwel om vrede sich soude tegenwoordich laten genoeggen indien hij onbetwist de bedongene kelderkamer mochte gebruijken en een gedeelte van het achterhuijs, hier op Cornelis Isbrantsen ook gehoort sijnde meende dat het soude een middel sijn om uijt dese onvrede te geraeken in dien Jan Stevensen mochte delegeren en in een huerhuijs gaen wonen ‘t welk huergelt **Cornelis** Isbrantsen jaerlijx tot 24 gulden beloofde te betalen.

Maer alsoo Jan Stevensen om redenen niet en konde verstaen tot verplaetsinge, heeft de kerckenraet selfs eenige middelen bedacht.

1. Dat men Jan Stevensen soude soeken en bewilligen tot het hueren van een huijs en dat tot jaerlijksche betalinge van die huere Cornelis Isbrantsen met een vast en bondich hantschrijft, tot versekeringe en bewaringe van Jan Stevensen soude werden verbonden.

2. Soude haer **luijden** voorgesteld worden de uijtkoop dat Cornelis Isbrantsen Jan Stevensen met een penninck mochte uijtkooppen soo hij daer toe verstaen wilde.

3. Dat Cornelis Isbrantsen Jan Stevensen de kamer weder wilde inruijmen tot sijn gebruik, doch alsoo de twee voorgaende voorstellen ter wedersijde niet sijn aengenomen en swaericheijt daer in gemaect wierde van partijen, heeft men gedrongen op het laetste, waer op der halve naer den ondersoek gedaen is, Cornelis Isbrantsen willende staen houden met sijn effhuijs vertoon ende dat het huijs sijne was en dien volgende dat hij recht hadde tot de kamer, maer wierde bericht dat de inhoudt des erffbrieffs alleenlijk spreekt en siet op het recht des eigendoms maer dat hij door overgifte en bedingh in de coop van het huijs kan inleven van Jan Stevensen en sijn huijsvrouw, bij accoort verstemmen sijn van de usus frustus en gebruik niet tegenstaende dat hij competentie en recht heeft in eigendom en tot gront gevraegt zijnde daer op, of niet eenich ander bewijs had waermede hij conde doceren dat hij neffens Jan Stevensen de kamer mede mochte gebruiken.

Antwoorde geen te hebben, maer dat hij bij Jan Stevensen genoeg te kort quam, die borge voor hem was en ook voor hem soude moeten betalen en dat derhalven genoeg overgegeven hadde, doch alsoo dit geen reden off bewijs was en ook uijt oorsaek van schade een overgifte en accoort niet kan worden vernieticht, niemant ook sijns selfs rechten sijn kan, en dit een ander questie is, niet behorende tot dese saeke, is noch gevraegt off hij dan sustimeerde dat Jan Stevensen de kamer neffens de achterkeuken en een gedeelte van 't achterhuijs voor sijn en sijns vrouwe leven niet hadde bedongen bekende dat sij de achter keuken en een gedeelte van 't achterhuijs wel bedongen hadde maer alleen het mede gebruik van de achterkamer neffens hem, waer tegens Jan Stevensen sustineert en staende hielt dat hij wel expresselijk het heele en alleene gebruik van de achterkamer had besproken.

Heeft daerop:

1) ingebracht sekere certificatie van Bastiaentie . . . . . met solemnele ede bevesticht dat sij de huijsvrouw van Cornelis Isbrantsen verscheidene mael selfs heeft horen bekennen dat Jan Stevensen neffens voorgaende gementioneerde gedeelte sijns huijs ook het gebruik van de kamer alleen toequam.

2) Heeft ook verklaert gewillich te sijn om ter gelegener tijt en plaetse daer het behoort sijn eet te sullen doen dat het alsoo sij.

Voorts Cornelis Isbrantsen zijnde affgevraegt off hij soo vrijmoedich als Jan Stevensen presenteert om daer het behoort sijn eet te doen dat hij de kamer mede moet hebben bij de leenen hem toeblijven van Jan Stevensen in sijn huijs, als zijnde het eenige en beste middel om een eijnde te maecken van verschil geresen uijt oorsaek van ongeschreven contract en handelinghe, heeft daer op geen sekere antwoordt gegeven en niet al te gewillich sijn selve daer toe be-toont.

Daerop is sijn edele aengesegt de gevoelen des kerckenraets over 't gepasseerde en dat voorgekomen is te weten dat de kerckenraet in vresen des heren en nae consentie dese saeke heb-bende overwogen niet anders en can sien als dat Jan Stevensen tot bewijs en voordeel van sijn saeke en verklaringe meer hebbe toe gebracht en derhalven die selve meer tot sijn voordeel legt, dat Cornelis Isbrantsen daerom ook wat behoorde toe te geven en sijn selve in desen wat rekkelijker te toonen, en wort hem tijt vergunt om tegen aenstaende rustdach naemiddach, nae de caetechazatie sich te bedenken en over dese antwoordt te laeten toekomen, en sich wat gevoeglijker stellen tot accommodatie.

Den 18 majj (dese saeke behoort tot den 22 majj)

1659

nae dat op goetvinden twee broeders ouderlingen Meester Arien van Helden en Jan Ariense Stam affgesonden waren bij Huijbertie Foppen, waer boven inde handelingen en vergaderingen van de 6 april en is Majj gesproken, om haer te raden tot gehoorsaemheijt en onderwerpinge van de kerkelijke dischipline heeft se bewillicht en binnen gekomen sijnde is vermaent en eerstelijck bestraft over hare halstarricheijt heeft haer vernedert, schultbekentenisse gedaen van die sonde met belofte dat se in toekomende met meerder respect en eerbiedicheijt en gehoorsaemheijt haer selve souden buijgen en stelle onder de salutare en heijlsame vermaninge raet en oversicht der kerkeruets ook met eenen sich verbindende tot betrachtunge van de plicht des vredes in toekomende sullende soeken te vermijden alle krakeele, 't sal evenwel staen in 't goet vinden van de kerkenraet off sij sal in toekomende worden toegelaten tot des heren tafel.

Jan Stevensen en Cornelis Isbrantsen sijn wederom gehoort en heeft men betracht en goet geacht elk bijsonder twee nae volgende vragen voor te stellen, om alsoo hier mede een eijnde van dit verschil te maeken en dese verdrietige en moijelijke onlust aff te snijden te meer om dat aen de zijde noch van de eene noch van de ander bijsonderlijk van Cornelis Isbrantsen niet wierden geavanceert.

1) Off partijen beijde haer selven wilden submitteeren de uijtspraken en het onpartijdich oordeel des kerkenraets.

2) Off dat elk de eene off de ander op eene solemnele en consientiense eet gedaen voor de rechte sich wilde vernoegt houden en daer mede het geschil eijndige, alsoo het schande en groote ergernisse is lange in sulken brant van gedurig en sulken onversoenlijken en harde twist te leven.

Jan Stevensen eerst binnen komende heeft sich selven beradende met sijn huijsvrouw, beijde toegestaen en soo sijn partije t'een off t'ander wil hij dat ook sal involgen.

Aengaende Cornelis Isbrantsen heeft voor eerst op desen twee vragen en voorstellen groote swaricheijt gemaect, doch eijndelijk vermaent sijnde dat hij hem selve soude naerder bedenken en met Godt en sijn conscientie wilde beraden, heeft sijn uijtstel genomen om te antwoorden op naevolgende donderdach, sijnde hemelvaertsdach nae de predikatie.

Den 22 majj

De saeke van Huijbertien Foppen

Cornelis Isbrantsen gevraegt sijnde hoe dat hij hem selve beraden hadde en wat hij op die twee bovengestelde vragen antwoorden verklaerde dat hij met sijn huijsvrouw soo verre was overkomen en besproken dat hij Jan Stevensen de kamer geheel soude inruijmen tot sijn gebruik indien hij sijnen eet solemnelijk soude doen dat hij in de koop van 't huijs de achterkamer tot gebruik voor hem selven en sijn huijsvrouw alle haer leven en soo lange sij daer wonen, hadde besproken, maer echter konde hij dat nu niet toestaen om dat gelijk hij seijde, Majj Korsten sijn huijsvrouw hadde uijtgelachen en met eenige hatelijke en verwijtende woorden getercht hadde.

De kerkeruets siende dat dit een grendel was om de deure van vrede die geopent scheen weder te sluijten heeft goetgevonden Majj Corsten hier over selve te hooren, en scherpeijck aff gevraegt sijnde heeft sij met beklagh rondelijck verklaert dat se niet een woort tegen Ariaentie de huijsvrouw van Cornelis Isbrantsen heeft gesproken, wel min dat se haer soude hebben uijtgelachen.

Eijndelijk Ariaentie selffs binnen geroepen sijnde en met Maij Corsten geconfronteert zijnde heeft de vergaderinge gaentsch niet connen vernemen dat Maij Korsten soude schult hebben en besorgt sijnde dat wegens de groote hevicheijt van Ariaentie eenige twist off feijtelijkheijt mochte ontstaen hebben groot misnoegen gehad over sulke haesticheijt ook haer **versonden** en uijt doen gaen, ende nae dien dat hiermede de saecke noch blijft in de selve staet en in terminus als boven **verstaet** de kerkenraet dat Cornelis Isbrantsen manquerende in te brengen beter bewijs tot verifiatie van sijn seggen en in desen deele minder als Jan Stevensen aen te nemen.

Sal gehouden sijn sich gevoeglijker aen te stellen tot bevredigingen ook Jan Stevensen meer en beter contentament te doen op de eene off se d'andre wijze ook door het eene off het andere middel sich selve te purgeren en wech te nemen alle bedenkinge en schijn van **verongelijkinge** tuschen dit en het aenstaende avontmael en in cas van weijgeringe off gebrek in desen dat de kerkenraet, om de opspraek en ergernisse die daer over komt tot de gemeente, niet sal konnen **verstaen** dat hij met sijn huijsvrouw het avontmael des heren sal komen genieten.

Nae dese is de vergaderinge met danksegginge en gebet tot Godt gescheijden.

Den 22 junij

1659

sijnde de ordinaire dach en tijt van kerkenvergaderinge is niet voorgekomen of besogineert alls alleen dat in de eenige van de naeststaende vergaderingen sal acht genomen werden op de schooldienst.

Den 23 junij

Gerard van den Oever, sal in plaats van Stam de bezoeken helpen doen.

Alsoo goet gevonden was dat in dese visitatie soude ondersocht bij sekere persoonen op het leven van Neeltien Cornelis die meenden te weten iets dat de gemelte persoon soude in opspraek gebracht hebben en tot haere infamie soude strekken soo is nochtans bevonden dat alles maer loopende geruchten sijn en praeterijen sonder bewijs.

De broederlijke **vermaninge** is ook gedaen nae gewoonte.

Huijbertie Foppen is in de besoekeinge aen gesproken en nae ernstige **vermaninge** tot een goet leven en vrede tot de tafel des heren genoodicht en weder toegelaten.

Meester Cornelis sal, alsoo hij noch continueert in sijn lossicheijt en dronkenschap weder **vermaent** worden.

Cornelis Isbrantsen is gevraegt off hij volgens de resolutie des kerkenraets gepoogt hadde met Jan Stevensen te bevredigen en hem contentement te doen maer heeft daerop geantwoort dat hij niet gesint was Jan Stevensen eenich contentement te doen, maer hem is daer op tot tweemaal voorgelesen de resolutie en 't slott der acten in de voorgaende vargaderingen noopende sijn saken gestelt, in welke gemelt wort dat sijn **edele** bij manquement van satisfactie met sijn huijsvrouw niet kan gegeven worden des heren broot en wijn waerbij de saeke voor die tijt is gebleven.

De kerke van de Lier die eenige penningen versocht door een brieff tot den bouw van hare kerke sal door den **predikant** geantwoort worden in de naeste sijnode tot Gouda, dat ons **ver-**

mogen ontbreekt van wegen:

1. de voorgaende strengen winter die de beurse dun gemaekt heeft.

2. van wegen reparatie van onse kerke die vermits 't water heeft moeten gehoogt en nieuw gevloert worden.

Aengaende de verjaegde nootlijdende kerke van Lezna in Polen voor welke de visitatores gesproken hebben, sal den **predikant** tot den synoden gaende mede geven worden tien gulden tot solaes van de selve.

Den 28 junij

1659

sijn de acte gelesen en is niets voor gekomen als dat **Meester** Arien selve attestatie versocht heeft voor sijn dochter Stijntie Ariens welk haer is toegestaen.

Meester Cornelis is op belofte van beterschap en ernstige begeerte toe gelaten tot des heeren tafel.

Den 24 julij

van den **predikant** vertoont quitantie onderteekent van J. Messu **predikant** tot Gorinchem van wegen 10 gulden ontfangen voor de leden van Lezna in Poolen.

Den 3 augusti

Alsoo Gerard van Houweningen met sijn huijsvrouw huer selven hebben laetst geabsenteet van des heren tafel sal naemaels in de visite daer op gelett werden.

Den 7 augusti

is de verhandelinghe der saeken die dienen souden uijtgesteld tot den 10 naestvolgende om redenen met waerschouwingen dat die absent is de boete drie dobbel sal betalen.

Den 10 augusti

Op desen tijt is geresolveert dat men de saecke van **Meester** Maximiliaen noch een week off twee sal in surseanse of opschortinghe houden om reden.

Den 24 september

is rapport van de vissitatie gedaen neffens de herder met Jan Ariensen Stam die op dit mael mede de besoekinghe gedaen heeft.

Ook is de broederlijke vermaninge voorgesteld en omgevraegt sijnde off ijmant kennis hadde dat een lit van de kerkenraet sich onstichtelijk droegh in leere off leven, is niet bevonden.

Den 25^e september

is een proeve genomen om, Jan Stevensen en Cornelis Isbrantsen met malkanderen te bevredigen een voorslach gedaen aen Jan Stevensen de welke van hem niet is aengenomen soo dat de hope van versoeninghe vruchteloos is verdwenen.

Teunis Jansen Schilt en sijn huijsvrouw ontboden sijnde om haere saeke in de kerkeramet te stichten, sijn niet gecompareert

Is door de herder de plaetse bekent gemaect hoe een predikant staende in Vrieslant bij Leeuwaerden met name de Bruijn een neef van Beatrix van Houweningen hadde versocht uijt name van sijn moije **voornoemt** dat de kerkenraet om haer swaeckheijts halven gelieff te comen aen haer huijs om aldaer te horen haer **versoek ende** aen de kerkenraet te geven satisfactie, heeft de kerke selve wel kennende haere vermetelheijt en wijse van doen niet kunnen haer versoek inwilligen alsoo eenige der **vergaderinge** wel seker wisten dat sij noch sterk genoeg was om tot de selve te **verschijnen** en dat geen preijkel in 't vertoon was gelegen heeft, maer om haer wat te gemoet te komen goetgevonden dat twee leden der kerkenraets namelijk Gerard van den Oever en Jan Ariens Stam souden gesonden worden om haer aen te seggen dat se schriftelijk soude inleveren 't geene sij te seggen hadde doch hebben de affgesondene tot die saeke geen duidelijck en klaer bericht van consent is desen uijt haer komen verstaen en oock geen schrift gebleken, blijvende alles in voorgaende staet.

Nae dat al een geruijmen tijt een quaet geruchte van **meester Maximiliaen** Hens door dese plaetse en daer buijten heeft beginnen te loopen 't welk bij vele als voor warachtich wierde aengenomen **vermits** eenige notoire en bekende familiariteijt des **meester voornoemt** met een oneerlijke en befaemde vrouwe Pietertie Jans heeft de kerkenraet ondersoek gedaen wat van de saeke was, en sich eerst geïnformeert ter plaetse daer sij iets vernemen konde desen aengaende, heeft daerop noodich geacht voorts sijn persoon selve te hooren op eenige interrogatorien uijt gedane informatie op pampier gestelt (welke bijsonder bij de kerkelijke schriften sullen worden bewaert) heeft de kerkenraet niet wel **vernemen** kunnen dat hij **Meester Maximiliaen** eenige dadelijke ontuchticheijt met haer gepleegt hebbe maer wel dat hij te veel familiariteijt met sulken vrouwe gehad hebbe soo binnen als buijten dorps uijt welke als een schijn van quaet hij alle dese quade geruchten selff verwekt hadde, om welker wille als ook om eenige andere onstichtelijke dingen naerder in de acte van interrogatoir geexpresseert de kerkenraet oordeelt dat **meester Maximiliaen** op ditmael sich behoort van de tafel des heren te onthouden, en niet sijn leven sich soo te dragen dat hij soodanige gegeven ergernisse wederom betere, daerop de broeders sullen letten.

Den 27 september

is Teunis Jansen Schilt met sijn huijsvrouw nae dat se **verklaert** hadde alle haet en bitterheijt te sullen affleggen, toegelaten aen de tafel des heren.

Dewijl ook tusschen Jan Jansen Kremer en Bastiaen de Greef **verschil** en haestige bejegeninge uijt oorsaeck van een dootsckleet was geresen en licht meerder **verwijderinge** der gemoederen soude ontstaen sijn, sijn voor de **vergaderingen** geviteert en aldaer versoent met conditie dat Jan Jansen Kremer aen Bastiaen sijn aenpart voor de huer des kleets **voornoemt** sal betalen, sijn geaccordeert en vermaent in toekomende sich van sulke hevicheijt te wachten.

Den 19 december

De saeke van Beatrix van Houweningen blijft noch in de voorgaende staet, als in de acte van den 25 september 1659.

De beurte van te visiteren off de noodiginge te doen ten avontmael komt toe Adriaen van Hel-den.

Anne Veties is in de besoekinge vermaent van hare slappe kerkgank en twist met de nabueren.

Men heeft een proeve gedaen om Jan Stevensen en sijn huijsvrouw met Cornelis Isbrantsen en sijn huijsvrouw in de saeke van haer **luijden** verschil overeen te brengen en is soo verre afgedaen dat partijen wedersijts nu verstaen hebben om malkanderen met vrede te bejegenen en hebben beloofd dat sij daer toe sullen arbeijden om om in toekomende alle occesie van onlust te vermijden verclarende Cornelis Isbrantsen dat hij met een goede en oprechte consistenten met Jan Stevensen handelt en dat hij daer op het **heeren** avontmael ook sal ontfangen, waerin Jan Stevensen ook verklaert heeft voor de vergaderinge des kerkenraets sijn genoegen te hebben en daermee te vrede te sijn behoudens dat hij bij de wereltsche vierschaar sal mogen sijn recht verwoorden.

Meester Maximiliaen Hens is voorgedragen sijn ongehoorsaenheijt gaende tegen het verbodt des kerkenraets ten huijse van Pietertien Jans een beruchte hoere doch alsoo sedert de laetste ontseggung des avontmaels niet ergerlicken behalve 't gene voorsegt, was voorgekomen van sijn persoon, laet de kerkenraet hem toe weder tot de heren tafel met bedingh dat hij sal be-looven sich ten eenemaal en altijd te onthouden van huijren tegenwoordicheijt van Pietertien voornoemt.

En in cas van weijgeringe dat hij namaels sal worden gesuspendeert van 't avontmael en kerckdienst, doch heeft meester Maximiliaen beloofd te sullen gehoorsamen.

Jenneken Koijmans met seker vrouwpersoon in twist geraekt sijnde heeft haer leetwesen getoont op de vermaninge des kerkenraets, betuijgt met de selve persoon weder bevredicht te sijn, en beloofd in toekomende tegens sulke overval van hevicheijt te sullen waken.

Dirkje Hubrechts is ook over seker ergerlicke werk bij de kerkenraet bestraft en vermaent sich in toekomende, beter te conporteren is evenwel dewijl se haere schult bekende, leetwesen toonde beteringe belooffde is sij noch tot des heren tafel toegelaten.

De keus is ook gedaen van nieuwe ouderlingen en diakenen van elx een dobbel getael ouderlingen in Werkendam Pieter Dammissen en Daniel Bastiaensen in de Werken Arien Schaets en Teunis van Doveren tot diaken in Werkendam Philips Bellaert en Teunis Jansen Pauwen.

Den 25 december

Ernst Hallinger en Maijken Cornelis sijn huijsvrouw hebben attestatie vertoont van Gorinchem versoekende tot des heren tafel toegelaten te worden 't welk haer **luijden** is toegelaten, nae dat sij **luijden** te vooren om reden tot een onberispelijk leven vermaent waeren.

Clara Rietvelt is op attestatie vertoont van de kerkenraet van Schoonhoven ook tot het avontmael hier toegelaten.

Maijken Lamberts huijsvrouw van Adriaen van de Stael is mede voor een lit deser gemeente aengenomen op attestatie des kerkenraets van Almkerk.

Anno 1660 den 8 januarij

Compareerde schout Regnier Vervoorn klagende over Tijs van der Kam, dat hij van hem voor een leugenaer was uijtgeroepen op de straet, Tijs van der Kam hier over gehoord sijnde ont-kende dat hij hem een leugenaer hadde genoemt maer alleen dat hij geseijdt hadde dat de schout voornoemt leugens aengebracht hadde bij den Baljou doch de vergaderinge verstaende dat de schout niet anders had aengebracht als in beeedigde certificatie vervat en dat sijn **edele** daer in niets heeft misdaen sijn ampt sulx mede brengende heeft Tijs van der Kam affgevraegt

off hij de schout hield voor een leugenaer in die saeke, heeft bericht neen maer heeft op vermaninge des kerkeruets de saeke laten vallen, leet wesen betoont en is met de scholtis die sich ook geseggelijk toonde versoent.

Den 11 januarij

1660

sijn nieuw verkoren leden des kerkenraets nae dat sij drie sondaegsche proclamatie sonder inspraeck gehadt hadde bevesticht namelijk, Pieter Damissen, ouderlingh in Werkendam, Teunis van Doveren, ouderlingh in de Werken, ende Teunis Jansen Pauwen, diaken te Werkendam, welke in de vergaderinge des kerkenraet binnen gestaen en sitplaetse gegeven sijnde sijn ook de affgaende broederen Adriaen van Helden, ouderlingh Jan Ariensen Stam, ouderlingh en Jan Dirksen Smitt voor hare getrouwe diensten en arbeit bedankt als sij nae gewoonte de acte des gepasseerde jaers neffens andere broederen doen leden der kerkenraets hadden onderteekent

Cuilielmus Diepenbeeck, pastor

Meester Arien van Helden, ouderlingh

't merkt gestelt bij Jan Ariensen Stam

G.M. van den Oever, ouderlingh

Jan Dirksen Smit heeft dit merkt gestelt

Cornelis Isbrantsen de Vries, diaken

Bij mij Claes Crijnen.

Is ook gedaen de rekeninge van de diakonen die voorleden jaer tot nu gedient hebben Jan Dirksen Smit en Claes Krijnen ende is bevonden den ontfanck over 't jaer sestienhondert negen en vijffich ter somme van negenhondert en tien gulden en 1 stuijver welke met uijtgate vergeleken sijnde is bevonden suijsver te blijven in de diaken beurse vier en 't negentich gulden en tien stuijvers van wegen Jan Dirksen rekeninge ende van Claes Crijnen rekeninge seven en twintich gulden tien stuijvers summa totalis hondert tweeentwintich gulden en vijff stuijvers welke penningen in handen van Cornelis Isbrantsen aenstaende uijdeeler sijnde overgetelt alsoo gedaen en onderteekent op den 11 januarij 1660.

Cuilielmus Diepenbeeck, pastor

Meester Arien van Helden, ouderlingh

't merk gestelt bij Jan Ariensen Stam

Cornelis Isbrantsen de Vries

't merk gestelt bij Jan Ariensen Stam

G. M. van den Oever, ouderlingh

't merk gestelt bij Teunis van Doveren.

Bij mij Teunis Jansen Pauwen

Op de selve tijt hebben de nieuw aengekomen broeders geen swaericheit gemaekt haer selven te gedragen nae de acte welke over de eleminatie van uijtbrenginge uijt de kerkenraet gestelt is den 12 julij 1654.

Den 15 januarij

Maria van Beverwijck is toegestaen attestatie vertrekkende naer Dordrecht.

Gerard van den Oever en Pieter Bamissen ouderlingen hebben rapport gadaen van haer wervaren en hebben bericht gedaen dat het kint van Neeltien Ariens noch redelijk gesont was, heeft de kerkenraet daer op geresolveert het kint soo langhe ongedoopt te laeten tot dat de moeder 't selve voor de stoele brengt als voor desen noch geschiet is en sal men in toekomen-

de de selve voor houden ten ware de kinderen geheel krank waren, daer van bij de ouderlingen sal vernomen worden, en soo dat men ook dit kint sal doopen ten overstaen van vroomer getuijgen.

Den 12 februarij

1660

Meester Maximiliaen Hens versocht hebbende, nae tuijd van acte sijnen aenneminghe, prolongatie off verlenginghe van sijn dienst, heeft de vergaderinghe de antwoorde daer op uijtgesteld om reden tot dat sij over dese met schout en gerechte van Werkendam ende de Werken sal gecommuniceert hebben, en alsoo de edele scholtis binnenkomende op den 8 deser versocht dat men een dach soude stellen om desen aengaende met malkanderen te spreken is daer toe gestelt den 13 's avonts in de kerckenkamer te vergaderen, en nae dat de vergaderinghe de oude leden des kerckenraets laetst aff gegaen sijnde tot haer geroepen hadde haer **luijden** advijsen in desen mede te hooren is de resolutie des kerckenraets dese geweest namenlijk dat men de volgende daechs soude voor de gerechten de meeninghe der vergaderinghe voordragen van desen inhoud, dat het gevoelen is des kerckenraets dat meester Maximiliaen uijt oorsaecke van de continueerende off noch blijvende geruchten van ergernisse behoort een tijt lang **namenlijk** tot paesschen beproeft te werden eer men antwoord geeft op sijn versoeck om te sien off er noch eenich bewijs mochte te voorschijn komen en dat men hem in bedenkinge sal geven off het niet best en dienstichste voor hem waer dat hij sich ondertusschen gink voorsien op een ander, dat hij nu noch met attestatie soude konnen vertrekken maer indien er iets meer uijtbreken mochte tot sijn beswaerringh dat hij niet te helpen waer dit is den dach daer aen de gerechten t'samentlijk met de kerkeramet vergadert sijnde voorgedragen en is dese voorslach van de gerechte eenpaerlijk voor goet gekeurt en daerop Meester Maximiliaen aengesegt en bekent gemaect.

Den 21 martij

na gewoonte is gedaen de broederlijke vermaninghe die voor de bedieninghe des avontmaels gebruyklijk is.

Ook sal de visitatie neffens de herder gedaen worden van Gerard van den Oever.

Pieter Ariensen, kleermaker en Dirksken Totemakers vrouwe sal aengesegt worden dat se haer op ditmael onthouden sullen van de tafel des heren om dat er wederom schandelijke opspraak en gerucht van onkuijsheijt van haer **luijden** gaet daer van ook de vergaderinghe, hoewel geen klaer bewijs hebbende, nochtans uijt voorgaende exempelen versekert is.

Sijken Daggelt sal ook vermaent worden van wegen haere goddeloos spreken en aengesegt worden soo se haer tot de kerk niet verenigt en de vermaninghe die aen haer gedaen wort veracht haer gifte die se ontfankt van de diakonije sal worden ingehouden.

Sijn noch eenige andere persoonen aengetekent die ook in de visite soo van onlust en twist als ook van andere ergernisse gegeven, sullen worden vermaent.

Den 25 martij

in 't rapport van de visitatie is bekent gemaect dat Dirckien huijsvrouw van den totenmaeker aengenomen heeft haer selven op goet vinden des kerckenraets te absenteren voor dit mael van des heren tafel, maer dat Pieter Ariensen daer in swaricheijt gemaect heeft daer op nochtans de kerckenraet persisteert bij haer voorgaende resolutie.

Ook hebben Claes Huijbertsen en sijn huijsvrouw aengenomen haer selven te absenteren om gegeven ergernisse.

Pieter Ariensen die sijn verantwoordinge doen soude voor de vergaderinge des kerkenraets is niet verschenen.

Den 27 martij

Geertien Ariens gekomen van Almkerk sal voor ditmael worden toegelaten tot het avontmael mits dat sij met den eersten attestatie uijtbrengt, gelijk sij gedaen heeft op den . . . . . voor avontmael.

Naevolgende persoonen sijn op onderzoek en belijdenisse haere gelooffs tot de tafel des heeren toegelaten Jan Jacobsen van den Heuvel Willemken Ariens van Helden, Maijken Aerts, Heijltien Aerts, Geertien Teunis, Stijntie Isbrants de Vries.

Pieter Ariensen klermaeker verschenen sijnde voor de vergaderinge heeft hem selven willen suijveren van quade gerucht doch doen wel onderworpen de raet des kerkenraets en daer op belooft sich voor dit mael nae het goetvinden des selffs te gedragen en van des heren tafel te onthouden.

Margriet van der Maes klagende over verwijt en beschuldiginghe sonder oorsaeck gedaen van Maij Stammen en voortgekomen van Neeltien Cornelis is die geciteert maer sich excuserende om te compareren heeft de vergaderinge het onderzoek deses, al soo 't van kleijn gewicht is, tot nae de bedieninge des avontmaels uijtgesteld de vergaderinge is met dankseggingh tot Godt geschijden.

Nae dat de tijt was verlopen die tot beproevinge beijde van de kerkenraet en gerechte voor Meester Maximiliaen gestelt was, is sedert sijn laetste versoeck gedaen niet meer te voorschijn gekomen, heeft derhalven de kerkenraet 't samentlijk de wet sijnde toegestaen om een jaer in sijn dienst gecontinueert te worden nae dat hij eerst belofte gedaen hadde sich in toekomstende wel te sullen dragen en op sijn ampt met alle neersticheijt en trouwicheijt te sullen letten met eenen ook de schoolordre bij de edele classie van Gorichem gestelt gelesen en onderteekent hebbende.

2de avontmael deses jaers 1660

Den 20 junij

Pieter Damissen moet volgens sijn beurte mede de visitatie doen.

Dirs Totemaekers en Pieter Ariensen sullen in de visitatie dese mael noch voorbij gegaen worden.

Met Claes Huijbertsen en sijn huijsvrouw sal men handelen nae bevondinge van saeken en om dat se bijzonderlijk Claes Huijbertsen berouw hadde van sijn begane sonde sijn op haer versoeck toegelaten tot het heijlig avontmael.

De broederlijke vermaninge is ook geschiet volgens gewoonte.

Neeltien Krijnen en Metien Jans Schouten sijn beijden, op haer begeerte attestatie toegestaen om die te vertonen aen de kerkenraet van Dordrecht daer heen sijn vertrokken sijn.

Den 23 juni

1660

Hermen Sibrechtsen is nochmaels vermaent dat hij sich soude wachten van dronken drinken off dat op hij sal gesencureert worden heeft de vermaninge aen genomen en belooft dat hij sich soude beteren.

Huijbertie Foppen is mede verhoort en heeft met berouw, nae ernstige vermaninge hare foute bekent, belofte gedaen van beterschap maer om geen ergernisse te geven sal sij haer absenteren moeten voor dese reijse van 't avontmael.

Dirksken Sibrechts die ontboden was is vermaent over haer brandewijn tappen en gelagen setten op den sabbath heeft haer geexcuseert en belooft in toekomende niet meer te sullen doen, en haer selven te sullen onopsprekelijk dragen, heeft haer ook beklaegd over Neeltie Cornelis dat se haer dochter verleijt hadde en dat sij oorsaeck was geweest dat haer dochter met haer op een plaets buijten Gorcum niet al te eerlijk, vernacht hadde.

Neeltie Cornelis was ook binnen geweest, en is over haer quaet comportemaent geexamineert en over haer lichtveerdich en oneerlijk leven bestrafft en schiergelijk doorgenomen, is haer ook van wegen haer schandelijk leven het avontmael ontseijt, van welke sij haer sal onthouden tot dat de kerkenraet anders over haer sal besluijten soo se haer betert, maer soo se voortgaet in haere sonde sal met scarper censure nae bevindinge van saken tegens haer worden ge-procedeert te meer om dat se voor desen geleeft hebbende in diergelijke sonde en de toelatinge tot des heren tafel, haer selve met sterker belofte van beterschap meer als gewoonlijk hadde verbonden en nu contrarij doet en dewijl uijt Dirksken Sibrechtsen verstaen is dat se oorsaeck is van misleijdingh haeren dochteren, als wel geloofflijk, sal dit ook in memorij gehouden worden, en ondertusschen, sal men niet ophouden op haer te letten en publijkelijk bij gelegentheijt voor haer te bidden sonder expressie van haer naem.

Van Jacob Ariensen vermits hij hem selve in de visitatie hadde geexcuseert over eenige abuijs, hebben de broederen rapport gedaen maer vermits anders bevonden is en vertichtgt dat hij niet sonder schult is, sal geciteert worden om de kerkenraet contentement te geven.

Den 24 juni

Voor Noordeloos is belooft tot lossinge van een slave off gevangene bij de Turken tot Algiers - 5 - gulden

Beatrix van Houweningen die compareeren soude heeft haer geexcuseert aen onse broeder diaken, Teunis Pauwen en gesegt te sullen komen op saterdach nae de proeff predikatie in de vergaderinge des kerkenraets.

Den 26 juni

Beatrix van Houweningen is nochmaels op die bestemder tijt niet gekomen, heeft ook bij de kerckenraet haer niet nu te tweede mael laten excuseren soo dat haer saek blijft in de selve staet als van den 25 september 1659.

Nae 't avontmael heeft sij haer laten excuseren door Peter Damissen.

Pieter Joppen heeft voor de vergaderinge belooft in toekomende sonder opspraeck sich voor de gemeente te sullen dragen.

Tusschen Bastiaen de Greef en sijn huijs vrouw Jannichie Pieters met Philips Bellart en sijn huijsvrouw Jacobje Egberts is volkomen vrede gemaect in de vergaderinge des kerkenraets op dese wijze namelijk partijen hebben wedsijts hare schult bekent en over die woorden berouw gehadt die oorsaek tot twist gegeven hebben.

Daernaer hebben se malkanderen van herten het ongelijk vergeven en eijndelijk beloofd wedsijts alle hate te sullen af leggen en hatelijke woorden te werken in toekomende te sullen vermijden en daerentegen alles bij te sullen brengen dat tot onderhoudinge van vaste vrede dient en behoort.

Den 26 september

1660

Alsoo het **heijlig** avontmael des heeren nu weder op handen was is de broedelijke vermaninge gedaen en onderhouden.

De beurte om de visitatie te doen was voor Teunis van Doveren welken, om belett en ongelegentheijt Pieter Damissen heeft vervangen.

Daer sal altijd in toekomende gelett worden wat persoonen haer selven absenteren van het avontmael, om reden te vorderen van de welke sonder oorsaek haer selven ontrekken.

Den 30 september

In 't rapport van de visitatie is bekent gemaect dat Neeltie Cornelis, alsoo sij noch in haer lichtveerdich leven continueert is voor bij genaen en dat het aen Huijbertie Foppen, Dirs Toemakers en Pieter Ariensen is belast haer selven te ondersoeken of sij haer wel bereijft vinden om het **heijlig** avontmael te genieten.

Beatrix Gerrits van Houweningen is eijndelijk voor de vergaderinge des kerkenraets verschenen en is nae schultbekentnisse en vaste toesegginge van beteringe nu ten vollen met de **edele** kerkenraet versoent.

Aen Gerard van Houweningen en Nellichie Baltus is attestatie toegestaen om die te vertoonen tot Gijssse - Oudekerk waerheen sij **luijden** vertrokken sijn.

Den 2 october

Ernst Hallinge en Maijken Cornelis versoekende attestatie om die tot 's Hertogenbosch te vertoonen is haer toegestaen.

Metie Jans Schouten is weder gekomen van Dordrecht en haer weder geweyjt tot de gemeente en versocht om tot het avontmael des heren te gaen 't welk haer is toegestaen.

Teunis Cornelissen Croon en Margriet van der Maes sijn met malkanderen versoent over eenige twist woorden die onder haer geresen waeren.

Den 19 december

is gesproken van de visitatie te doen en Gerard van den Oever ouderlingh daer toe genoemt.

Ook besloten dat van sommige persoonen die haer voorleden hebben geabsenteert reekenschap sal gevordert worden van haer afblijven.

Sal ook met sommige persoonen discretelijk en voorsichtich gehandelt worden die haer aen gegeven hebben om het avontmael te genieten.

Boudewijn Boenes nieuw gekoorden secretaris heeft vertoont attestatie van de kerke tot Suijdlant en is daerop aengenomen.

Den 23 december

1660

bij het rapport van de visitatie is vertoogt dat sekere persoonen haer hadden aengegeven om het avontmael mede te genieten en die nu hier verschenen waren om in de leere ondersocht te worden **namelijk**: Cornelis Woutersen van Teteringen, en Teuntie Tuenis sijn huijsvrouw, Ameltie Jacobs, Hendriken Bastiaens, Judith Bastiaens, welke ook op haer ondersoek en nae belofte en verbintnisse van gehoorsaemheijt en christelijke wandeling tot des heren tafel sijn toegelaten.

Huijbertje Foppen die voor desen het avontmael ontseijt is van wegen haer schandelijke leven is binnen geroepen en vermaent dat se haer in toekomende sal beteren, en sonder ergernisse die sij geeft, wandelen off dat de kerkenraet neffens hare suspensie tegens haer met scherper tucht tot haer beschaminge sal procederen, waer op sij onvernoegt en sonder eerbiedicheijt is vertrokken.

Den 25 december

nae dat op den 23 december in laetste vergaderingh met eenparige stemmen een dobbel getal van ouderlingen en diakenen in Werkendam ende de Werken was verkoren, sijn de selve op dito voorschreven rustdach daer aen voormiddach de gemeente bekent gemaect **namelijk** tot ouderlingh in Werkendam Arien Korsten, en Arien Jacobsen van den Heuvel, tot diakenen in Werkendam Bastiaen de Greeff en Cornelis Willensen van den Heuvel, tot diakenen in de Wercken Wouter Teunissen van Doveren, Cornelis Jansen Stam.

Ende de gemeente off mannen litmaeten versocht sijnde dat se nae de tweede predikatie nae de middach haer wilden bijeen houden in de kerke om haer stemmen te geven en uijt het dobbel getal ouderlingen en diakenen te kiezen is hierop geschiet en sijn nae aenroeping van den name Gods verkoren tot ouderlingen in Werkendam Arien Jacobsen tot de diakonen in Werkendam Cornelis Willemsen van den Heuvel en in de Werken Cornelis Jansen Stam.

Anno 1661 den 16 januarij

sijn de nieuw gekozen leden des kerkenraets, nae dat sij op drie verscheijden rustdagen publijk voor de gemeente waren afgeroepen en geen inspraek was geschiet, bevesticht **namelijk** Arien Jacobsen van den Heuvel, ouderlingh in Werkendam, Cornelis Willemsen van den Heuvel, diaken in Werkendam, Cornelis Jansen Stam, diaken in de Werken, welke in de vergaderinge des kerkenraets sitplaetse genomen hebbende.

Sijn de afgaende broederen **namelijk** Gerard Marcelissen van den Oever, Cornelis Isbrantsen en Claes Krijnen voor hare goede en getrouwe diensten bedankt, als nae gewoonte de acte hebben onderteekent.

Guilielmus Diepenbeek, pastor

G. M. van den Oever

Pieter Dammissen, ouderlingh

Cornelis Isbrantsen de Vries

Dit merkt gestelt bij Teunis Jansen van Doveren, ouderlingh

Claes Crijnen

Tounus Jansen Pauwen, diaken.

Den selven dito is gedaen de rekeninge van de diakonen die tot noch gedient hebben te weten van Cornelis Isbrantsen, diaken in Werkendam ende Claes Krijnen in de Werken, ende is bevonden den ontfanck van den jare sestienhondert 't sestich bij desen te bedragen de somma van 1078 - gulden 16 - 2 penningen, en bij d'ander 34 - 9 - 8 -, welke met de uijtgabe vergeleken sijnde is bevonden in 't slot van rekeninge bij de beurse van de diakonije wegen Cornelis Isbrantsen over te blijven 105 - 6 - 2 - en van wegen Claes Crijnen 10 - 11 - 8 - penningen welke overgelevert sullen worden in handen van Teunis Jansen nieuwen bedeeler deses loopende jaers, aldus gedaen en getekent

Guilielmus Diepenbeeck, **predikant**
 Pieter Dammissen, ouderlingh
 G. M. van den Oever
 Cornelis Isbrantsen de Vries
 Gestelt bij Teunis Jansen van Doveren
 Klaes Crijnen, diaken
 Tonijs Janzn Pauwen, diaken

De nieuw aengekomen broederen ouderlingh en diakonen hebben heijlichlijk beloofd volgens gewoonte bij dese kerkenraet in practijk niets te sullen uijtbrengen uijt de vergaderingh van 't geen secreet moet blijven.
 Siende op de acte van den 12 julij 1654.

Den 20 februarij

1661

is de kerkenraet **verg**adert geweest om Arien Schaets en sijn huijsvrouw over haere ergerlijke oneenicheijt en huijstwist, doch sijn nu ten tweedemaal niet **versch**enen hoewel de **verg**aderinge bijnae een gantsche ure nae haer gewacht had.

Is daer op geresolveert dat men door de schoolmeester haer **luijden** sal besenden en laeten weten dat de broeders te **verge**efs soo lange gewacht hebben en dat, de **verg**aderinge des kerkenraets wederom sal wesen op den 24 's avonts nae de predikatie om over hare saeke te be-
 raetslagen.

Den 9 april

Sijn de bussen geopent door de drie regerende diakens in tegenwoordicheijt van de predikant en is bevonden in de bussen:

In't huijs van de predikant	6 - 4 - 8
Bij Arien Krijnen	19 - 4 - 8
Bij Arien Bastiaensen	2 - 4 - 0
Bij Jan Claessen Louw	6 - 3 - 0
In 't Hof van Hollant	21 - 2 - 8
Bij Kommer Teunissen in Altena	18 - 1 - 0
Bij Cornelis Goosensen	60 - 18 - 8
Op de Redout	<u>27 - 2 - 8</u>
Komt 't samen tot	161 - 0 - 8

Den 10 april

in de beurte van Teunis van Doveren ouderlingh sal P. Dammissen de visitatie selven doen en hem vervangen.

De broederlijke vermaninge is nae gewoonte gedaen, maer niets bevonden.

Arien Schaets en sijn huijsvrouw Gijsbertie Willems sullen tegen donderdach op den 14 deser voor de vergaderinge geroepen worden

De huijsvrouw van Pieter Ariensen de kleermaeker . . . . . **versoekt** het **avontmael** des heeren te genieten daerop voorgeslagen sijnde offer imant tegen haer leven hadde, is niets bevonden daerom haer het avontmael soude komen ontseijt worden, sal voorts daer nae ondersocht worden, wat kennisse dat se heeft in de gronden der religie.

Den 13 april

1661

Arien Schaets en sijn huijsvrouw sijn gecompareert en is haer **luijden** oneenicheijt voorgedragen en met eene vermaent dat se sulke huijstwist in de toekomende willen schouwen, scheenen wel eenige leetwesen te toonen bijzonderlijk Gijsbertie sijn huijsvrouw, de kerkenraet droegh haer voor dat sij stichtelijker doen souden dat se op ditmael haer noch van de tafel des heren absenteerden en met een stichtelijke en vreedsame wandel, de monden der **luijden** sochten te stoppen 't welk sij geaprobeert en toegestaan hebben.

Neeltien Cornelis **versocht** attestatie om tot Woudrichem daer se nu woonachtich is het avontmael des heeren te genieten, heeft daer op de kerkenraet haer aen gedient dat men haer wel attestatie sal geven nae waerheijt behelsende haer quaet leven en oneerlijck comportedement onder ons daer over sij ook is gesuspendeert.

Soo sij de selve begeert met versoek aen de broeders des kerkenraets aldaer dat sij in toekomende gelieven acht op haer te nemen of sij misschien haer voorgaende sondich leven mocht komen te beteren, edoch .....ren sij weijgert attestatie te hebben in sulke forma dat men haer geen andere sal geven.

Naedemael een koorden danser hier in 't dorp sich **vertoont** en alreede plaets bekomen heeft om sijn dingen in 't werk te stellen op sulken tijt als men sich tot het avontmael en tot Godtsdienst behoort te bereijden en sulke dingen de gedachten der menchen kleijn en groot **verijdelen** is goet gevonden den officier hier over aen te spreken dat sulke toneelen moge geweest worden bijzonderlijk op de predikdagen.

Sullende de predikant en twee ouderlingen Pieter Dammissen en Arien Jacobsen van den Heuvel sulx **verrichten**.

Huijbertie Foppen is ook aengesegt dat se noch voor ditmael met stichtinge het avontmael des heren niet kan genieten, doch soo sij haer draegt sonder opspraeck en haer in de kerkgank bevesticht en in andere plichten des Godtsdienst en christelijken wandelen dat se dan de naeste reijsen met behoorlijke voorbereijdinge sal weder toegelaten worden.

Den 17 april

Ernst Hallinger en sijn vrouw die den 2 october 1660 met attestatie van dese kerke waren **vertrokken** sijn hier weder neergeslagen hebben ook **versocht** om weder toegelaten te werden tot des heren tafel, maer alsoo sij geen attestatie en konnen uijtbrengen van de plaetse daer se gewoont hebben, veel ..... van de kerkenraden heeft de vergaderingen niet konnen toestaen haer **versoeck** te meer alsoo vreemde geruchten van haer gelopen hebben.

Naevolgende personen sijn nae voorgaende ondersoekinge in leven en leere tot des heren tafel toegelaten namelijk:

Lovijske Jans, Joost Cornelissen, Davina Davids

Den 2 junij

1661

sal voor de bedieningen van het avontmael op eenige persoonen gelet worden en over hare ergernisse gegeven aengesproken worden **namelijk** Peter Joppen, Arien Schaets en Gijsbertie sijn vrouw en ook Geertien Teunis.

Den 7 julij

de visitatie is gedaen met Arien Jacobsen ouderlingh en **vertoogd** dat eenige persoonen over hare slappe kerkganck sijn vermaent **voornoemt** Merchie Ariens en Anne Vetties, voorts dat de broeders het hebben gelaten aen 't gemoet van Arien Schaets en Gijsbertie Willems off se het avontmael mogt genieten off niet en sijn vermaent dat se haer selven wel souden onderzoeken.

De kerkelijke vermaninge is nae oude gewoonte gedaen er is niemant geweest die iets heeft voortgebracht.

Met attestatie sijn gekomen tot onse kerke Magdaleentie van Houweningen van Portegael, Cornelia Dirks van Dordrecht, Grietie Cornelis, jongedochter van Dordrecht.

Den 9 julij

Aechie Philipsen is ondersocht in leere en leven en tot des heeren avontmael toegelaten.

Cornelis Gielen die een tijtlanck hem selven sonder reden geabsenteert hadde van 't gehoor des woorts en genieten des avontmaels is op schultbekenissen en belofte van beterschap wederom toegelaten.

Huijbertie Foppen die ontboden was om met haer te spreken noopende het gebruijck des avontmaels is niet gecompareert.

Pieter Joppen is **vermaent** geworden over sijn ergerlijke leve soo in als buiten huijs en heeft voor de kerkenraet niet alleen bliken van berouw maer ook belofte van beterschap getoont, en belooft de kerkenraet hulpe tot vreedsaem leven met sijn vrouw.

Ernst Halliger quam binnen **versoekende** om toegelaten te werden tot des **heeren** tafel met sijn huijsvrouw.

Maer de kerkenraet blijft bij de voorige resolutie van den 17 april deses jaers en versoekt attestatie off dat sij selve sal vernemen wat van 't 't gerucht sijn en stelt het uijt tot het naeste avontmael.

Den 2 octobris

de beurte van de besoekinge te doen tegen het aenstaende avontmael komt toe Teunis van Doveren.

De kerkelijke **vermaninge** is gadaen en heeft niemant iets voortgebracht tot beswaringh.

Omgevraecht sijnde off er op iets in de besoekinge stonde te letten is voorgekomen dat Anne Vestien in de kerkganck slap is en ernstelijk **vermaent** met drijgement soo se haer niet betert men haer in toekomende sal voorbijgaen.

Dat ook Arien Schaets en sijn huijsvrouw Gijsbertie Willems van de tafel des heeren van wegen haer volhardende huijstwist die gedurich op straet komt en seer ergerlijk is sullen afgehouden worden tot dat se haer beteren.

Ernst Hallinger en sijn vrouw worden weder toegelaten tot des heeren tafel alsoo men voortaan van haer aenklachte geen vervolginge vermeent, maer sullen vermaent worden haer in toekomende sonder opspraeck te dragen.

Susanne Ariens van Gameren is met attestatie gekomen van Uijtwijck en tot des heeren tafel alhier toegelaten.

Joosje Ariens van Helden en Maria de Vries beijde litmaeten de eerste tot Dordrecht de andere tot Tiel hebben versocht sonder attestatie voor ditmael hier te communiceren 't welk haer toegestaen is, alsoo mij versekert is van haer **luijden** onopsprekelijk leven.

Alsoo eenige personen haer selve presenteren en versoeken aen de tafel des heeren te komen welk men acht noch niet genochsaem inde fondamenten der christelijke religie onderwesen te sijn of soo se mochten om beter geprepareert te worden sullen 5 off 6 weken te voren daer op seker tijt bereijst werden.

Den 8 octobris

1661

Alsoo sekere personen verwacht werden die niet compareerde is de vergaderinge voor ditmael opengebroken, uijtstellende de saeken tot op een ander tijt.

Den 6 novembris

Alsoo verstaen dat Arien Schaets voorgenomen soude hebben om sich selven van sijn huijsvrouw Gijsbertie Willems te scheijden heeft men goet gevonden hem te besenden om sulke moetwillige scheijdinge te verhoeden, sal daertoe de **predikant** met Arien Jacobsen van den Heuvel ouderlingh nae de tweede predikatie tot sijne huijse gaen om hem daer van af te raden 't welk des selven daegs geschiet is maer heeft in 't minste nae de goede raedt niet willen luijsteren.

Den 13 november

nae dat de vergaderinge des kerkenraets verstaen had Adriaen Schaets van sijn huijsvrouw was gescheijden, haer bijwonigh verlaten, sijn goet haer afgedeeld en in sijn sijgen huijs in de Wercken sich had begeven, en alles met sulken geweld dat het elk een verfoijde die het hoorde, heeft de kerkenraet, niet konnende in sulken ergerlijke daet stille staen.

Arien Schaets en Gijsbertie Willems, beijde ledematen deser gemeente, geciteert en Arien Schaets eerst binnen roepende hem voorhoudende dat hij gantsch onvoorsichtich en qualijck gedaen had dat hij soo lichtveerdich sijn egade had verlaten hem noch maels radende dat hij soude wederkeren vermits hij soo doende een openbaer overtreder was van het 7de gebodt: ghij sult niet echtbreken.

Voorts heeft de vergaderinge hem gevraegt wat reden dat hij hadde sijn huijsvrouw te verlaten, heeft daer op geantwoort, dat hij van wegen de huijstwist niet langer met haer konde leven en bijzonderlijk van wegen het geweld dat de soons van sijn vrouw hem aendeden als die noch voor weijnich dagen hem heel elendich hadden geslagen en gequetst aen sijn hant en voet en sijn rugge blauw geslagen.

Maer sijn huijsvrouw Gijsbertie hier op gehoort sijnde heeft verhaelt den oorspronck van de geheele onlusten onder andere vertoonende de groote en geduerende ongehoorsaemheijt van

haer mans dochters welke niet alleen met spijticheijt maer ook met handdadicheijt off slaen haer nu en dan sijn aangevallen, sonder dat de vader daer in 't minste tot weijzinge van sulken quaet iets heeft gedaen maer veel eer haer heeft laeten begaen en in sijn tegenwoordicheijt laten sulken overlast doen aen sijn vrouw, en aengaende beschuldiginghe haers mans, heeft daer op geantwoort, dat haer man de saeke niet nae waerheijt en als die vervolgende geschiet verhaelt en voorgesteld hadde.

Namelijck dat hij verswegen had hoe hij sonder oorsaeck haer 't samen te bedde leggende overhans verschijdemael hadde geslagen in 't aengesicht en op de borst en daer op was opgestaen halende een mes, met het welk hij haer 't selve onder de keel houdende, gedreijgt had en sich hield off hij haer wilde ombrengen, en dat sij daerover roepende soo veel geluijts gemaect had dat haer soons uijt den bedde quamen en dat Arien Schaets haer man dat vernemende haer **luijden** te gemoet ginck en daer over alsoo eenige handdadicheijt en slagen waren gedaen en gevallen wedersijts daer over sij seijde wel gebeurt mocht sijn haer man aen sijn teen geraeckt waer *etcetera* maer geensins de saeke soo waer als hij verhaelde.

Wierde daerop Arien Schaets wederom gehoort welke sich daer mede behielp dat sijn huijsvrouw eerst iets geseijd had waer door hij tot toorn waer verweckt te weten: dat sij een weijnich te vooren soude geseijt hebben dat hij haer voorman vermoort had.

Daer Gijsbertie daer op wederom gehoord sijnde protesteerde seer dat sij 't minste woort daer van niet had gesproken ook niet gedacht en dat se niet wist hoe haer man aen dese dingen quam te seggen seggende dat Godt haer sijnn oordeel wilde weijgeren soo sulx waer is, maer dat alle dese onlusten meest uijt andere dingen ontstonden en sijn oorspronck hadden.

Soo dat de vergaderinge genoeg uijt het nauw ondersoek heeft konnen vernemen dat het maer een vercieringe enge vijgeblad was waermede Arien Schaets sich heeft soeken te bedekken.

En heeft de vergaderinge geoordeelt dat hij gantsch geen reden heeft gehad om sijn huijsvrouw te verlaeten maer veel eer een groote lichtveerdicheijt ontrouwicheijt heerkomende uijt gebreck van oprechte lieffde en overloop van passien, vermaende daerop de **edele** vergaderingh hem wel ernstich dat hij sich soude bedenken en dese gegeven ergernisse op alle manieren met bewijs van meerder wijsheijt, gestadicheijt getrouwicheijt en liefde tot sijn eegade, behoorde wech te nemen.

Den 21 novembris

1661

Alsoo de tijt van de bedieninge des avontmaels voor de hant was is de besoekinghe gedaen met Teunis Ariensen van Doveren ouderlingh, in welke niet sonderlingh is voorgekomen als alleen dat Anna Veties wederom voor 't laetste vermaent is dat se haer meerder ijver en neersticheijt tot het gehoor van Gods woort soude vervoegen 't welk sij belooft heeft en sal daer op gelet worden.

De broederlijke vermaninge die gewoonlijck voor de bedieninge des **heren** avontmaels geschiet, ook gedaen met toewensschingh van Gods rijken segen en genade.

Alsoo de tijt ook naebij was van een nieuw keus te doen in de plaets van 2 ouderlingen **namelijck** Pieter Damissen saliger en Teunis Ariense van Doveren en een diaken in Werkendam, is den broederen voorgedragen dat se haer gelieven te bedenken tegens den 24^e op een dobbel getal van vroomen en getrouwen mannen die tot die bedieninge bequaem sijn.

Is ook den schoolmeester aenbevolen naevolgende persoonen tegen den 22 volgende te citeeren namelijk Huijbertie Foppen, Lijntie Joris, en Arien Schaets met sijn huijsvrouw.

Den 22 decembris

1661

Lijsbeth Jans van Corcum alhier gekoomen versoekende om ditmael sonder attestatie tot het avontmael des heeren toe gelaten te worden op belofte deselve met den eersten uijt te brengen is haer toegestaen.

Huijbertie Foppen is op haer versoek weder toegelaten tot het avontmael onder conditie van in de toekomende haer selve sonder opspraeck te sullen dragen.

Lijntie Joris heeft geklaegt dat haer man Maerten Ariensen de Bie nu geheel hem selven onnatuerlijk off onmenschelijk aenstelde niet alleen sich dagelix soo langh hij gelt hadde sich tot geduerich drinken overgevende maer dat hij ook in sijn dronkenschap haer dreijgde geweldelijk te willen handelen off de geweldige handt aen haer te willen leggen alsoo dat se daerom niet langer haer selven alleen deurvende bij hem vertrouwen heeft moeten ontwijken uijt vreesse van hem beschadicht te worden ook mede om dat hij alles wat in huijs was tot een lepelsteel vercocht, en op dat sij haer selven suiiverde van moetwillige wechloopingh en scheijdingh van haer man heeft vertoogt aen de kerkenraet sekere attestatie gerichtelijk beeedigt dat sij de boojren gedaen heeft om bij haer man te wonen soo hij naer sijn selven als een man betaemt wilde dragen maer dat hij geweygert heeft met veel onbeleeftde en schandelijke woorden sijn huijsvrouw in huijs te laeten en genoegsaem te kennen gegeven dat hij sijn huijsvrouw verstiet.

Waerop de vergaderinge wel versekert en berijt zijnde van haere droeffheijt en van het onge-regelt godloos leven haers mans en hoe onmenschelijk dat hij met haer al over vele jaren geweest en gehandelt heeft, aenneemt de klachte van Lijntie Joris en oordeelt dat sij mach tot troost van haere bedroeffde ziele het avontmael des heeren genieten niet tegenstaende sij tegenwoordich met haer man niet woont en om dat sij de oorsaek van sulke onheijl nieten is maer haer selve al veele jaren met patiense het quade leven haers mans verdragen heeft.

Arien Schaets en Gijsbertie Willems sijn binnen gestaen en alsoo Arien Schaets versoekt wederomme de bijwooningh van sijn vrouw van welk hij lichtveerdich is gescheijden, heeft de vergaderingh haer dienst daer toe gepresenteert en voorstellende dat het dienstich waer, om intoekomende nieuwe onlust te verhoeden, een ontwerp conciliatoir te maken om 't selve den 24^e deses te hooren voorlesen en alsoo de vrede te treffen hebben sij sulx toegestaen.

De attestatie van Maria de Vries en Grietien van Wetten welke noch uijtgebracht moeten worden sijn gelesen en voor goet bevonden.

Aen Neeltie Cornelis die haer nae Woudrichem getransporteert heeft bij ocase haeren houwelicks en attestatie verleent en nae waerheijt daerin vermeldt van haer lichtveerdich comportedent eer sij noch getrouwt was en haer suspensie daer op gevolgt.

Den 24 decembris

Nae voorgaende ondersoek en belijdenisse sijn naevolgende personen tot ledemaeten der gemeente op ditmael aengenomen.

1) Gijsbert Willemsen van den Heuvel.	2) Ariaentie Daniels.
3) Mechteltie Ariens.	4) Anneken Bastiaens.
5) Ariens Jansen de Greeff.	6) Lijsbeth Jonas.
7) Geertruijd Carels.	8) Cornelis Dirksen in de Werken.
9) Jacob Pietersen.	10) Joost Woutersen Verheij.
11) Daen Pietersen.	

Geertruijd Rietvelt versoekende het avontmael des heeren is op **vertooninge** van attestatie gegeven den 13 julij 1661 van **dominee** Petro Hollebeeck **predikant** der kerke tot Schoonhoven toegelaten.

Nae dien dat Arien Schaets en Gijsbertie Willems wederom binnen gekomen waren is men voort gagaen om hare beijde sekere acte van accoort voor te lesen ende is daer op de vrede tusschen haer beijde getroffen en heeft sich Ariens Schaets, nae schult bekentnisse gedaen vervoegt bij sij huijsvrouw om voortaan onverbreeckelijk de trouw te houden.

De kerkenraet edoch sullen personen ditmael haer onthouden van het avontmael maer in toekomstende soo se vreedsamelijk en stichtelijk huijshouden en haer wel comparteren tot des heeren tafel toegelaten worden.

De keuse van een dobbel getal ouderlingh en diakonen is oock geschiet en hebben de meeste stemmen gehadt Arien Corsten en Dirk Jansen Gelder tot ouderlingh in Werkendam, tot ouderlingh in de Werken Teunis Croon en Jacob Ariensen en tot diaken in Werkendam, Arien Dirksen en Maerten Woutersen uijt welke van de mannen ledemaeten op kerstdach nae middach sijn verkoren nae voorgaende gebet Arien Corsten, Teunis Croon en Maerten Woutersen.

Anno 1662. den 1 januarij

De attestatie van Lijsbet Jans gekomen van Corcum is gelesen en wettigh bevonden.

Teuntie Ariens in de Werken is vermaent over eenige ongerechtigheit die openbaer was maer met getuijgen wel niet te vollen konnen bewesen worden, sal op haer persoon en handel in toekomstende gelett worden.

Den 15 januarij

nae bevestinge van de nieuw gekoren ledemaeten des kerkenraets sijn de afgegane broederen voor hunne diensten bedankt en hebben alle de broederen de acten des voorleden jaers onder teekent:

Guilielmus Diepenbeeck.

Tonijs Janzn Pauwen, diaken.

Dit merk bij Teunis van Doveren ouderling self gestelt.

Adriaen Jacobs van **den** Heuvel ouderlijs.

Cornelis Jansen Stam dijaken.

Cornelis Willemsen, dijaken.

Den 13 en 17 januarij is gadaen de rekeningh van de diakonije namelijk van Teunis Jansen Pauwen en Cornelis Jansen Stam en is bevonden den ontfanck van dese jare 1661 te bedragen de somme van elff hondert drie gulden dertien stuijvers, welke ontfanck met de uijtgabe die bedraegt duijssent acht en 't negentich gulden drie stuijvers vergeleken sijnde is bevonden in 't slott van rekeninge bij de beurse te blijven ter somme van vijff gulden tien stuijvers welks overgelevert sijn in handen van de toekomstende bedeeler.

Aldus gedaen en getekent op 17 januarij 1662.

Guilielmus Diepenbeeck, **predikant**.

Adriaen Jacobsen van **den** Heuvel.

't merkt gestelt bij Teunis van Doveren.

Tonijs Janzn Pauwen, dijaken.
Cornelis Jansen Stam, dijaken.
Adriaen Corsten, ouderlingh.
‘t merkt van Teunis Cornelissen Croon gestelt.
‘t merkt van Maerten Woutersen selve gestelt.

Den 21 januarij

1662

sijn in mijn presentie van Cornelis Willemsen van den Heuvel, Cornelis Janse Stam en Maerten Woutersen diakens de arbussen geopent en bevonden:

In ‘t huijs van den predikant	2 – 2 – 0
In ‘t Groene cruijs	13 – 17 – 0
Bij Evert in ‘t huijs van Beatris	1 – 5 – 0
In ‘t Hoff van Hollant	20 – 11 – 0
Bij Kommer Teunissen in Altenae	14 – 12 – 8
Bij Cornelis Goosens	46 – 14 – 0
Op de Rodout	9 – 17 – 4
Bij Arien Bastiaensen en Jan Claessen Lou niets	
Summa	<hr/> 108 – 19 – 4

Den 2 februarij

Heeft **Meester** Maximiliaen versocht bij de kerkenraet

- 1) gecontinueert te werden in sijn dienst
- 2) en een bijworp voor de onderwijsinh der arme kinderen die er veel sijn.

Op het eerste antwoord hem de vergaderingh dat se noopende sijn verszoek van continuatie sal spreken met de wet, en op het 2de dat in de conditien van sijn aenneminghe bedongen, hij de arme kinderen gratis off voor ‘t geleijde tractement moet onderwijsen, echter noch om reden neemt de vergaderinge ‘t laetste in bedenkingh om ‘t sijnen tijt daer op te resolveren.

Den 9 martij

Is **Meester** Maximiliaen weder gecontinueert voor een jaer en hem tot een vereeringh gegeven 4 rijckdaelders met vermaen om sich te onthouden van het barbieren op de rustdach ‘t welk hij heeft aengenomen.

Den 12 martij

is gevraegt off ijmant iets hadde tegen Cornelis van Es en Ernst Halliger die naer Oostenden gaet waerom haer **luijden** geen attestatie soude verleent, maer hebben geantwoort niet te hebben.

Den 6 april

is gesproken van het avontmael en de visitatie waer toe Arien Jacobsen van den Heuvel de **predikant** sal vergeselschappen en toegevoegt worden.

Is nae de staet de kerke gevraegt en bevonden dat sommige ledemaeten slap waren in ‘t gehoor als Anna Veties, andere ergerlijck leefde in huijshouinge en dat Teuntie Ariens in de Werken aengaende haer laetste vergrijpinge diende aengesproken.

Arien Schaets en Gijsbertie Willems, alsoo men nu van haer huijstwist niet meer hoort en vreedelijk leven sullen tot continuatie van vrede aengemaent worden en soo se haer selven bereijdt vinden wederom tot des heren tafel worden gelaten.

De broederlijke vermaninge is ook gedaen, doch op ditmael niets bevonden en Godt gebeden dat hij voorts de herten der gemeente ende broederen met sijn geest wil aendoen.

Op ditmael is nae voorgaende ondersoeking tot des heere avontmael toegekomen Joost Paulissen en met attestatie van Meeuwen, Lucia Sacharias van Hardinxvelt, Marichien Huiberts.

Den 10 maj

1662

Sijn de bussen geopent van de ouderlingen en diakenen om de noot der armen en is 't samen daer uijt gehaelt ter somme van – 47 – 19 –

Den 8 junij

is geresolveert met communicatie van de wet dat, vermits Godt de heere dese plaetse met peste heeft gelieven te bezoeken, de ordinaire prediktijt in de weke sal gehouden worden voor een ure en tijt van verootmoedige om Godts aengesicht te zoeken de gebede en texsten daer nae geschikt sijnde, 't welke ook van de predikstoel gepubliceert is.

Den 25 junij

men heeft gesproken van de visitatie voor 't avontmael tegen den 2 julij te houden daer toe sal Arien Korsten neffens de **predikant** ditmael een beurte hebben.

In de besoeking sal Anna Veties gehoord worden over haer absentie van 't avontmael en slappen kerkganck en soo se niets bij brengt dat reeds is aengesegt wordt dat men haer in toekomstige sal voorbij gaen.

Arien Schaets en Gijsbertie sal men viteren tegen den 29^e t' avonts nae de predikatie.

De broederlijke vermaninge is gedaen doch is van de broeders niets ingebracht.

Pieter Joppen is vermaent van sijn dronkenschap en over sijn ongestuijmicheijt in den dronk en heeft beterschap beloofd.

Arien Schaets en sijn huijsvrouw sijn gesuspendeert en hebben haer selven ook de suspensie onderworpen.

Des naevolgende persoonen sijn in de gemeene grontstukken der christelijke religie ondersocht en tot de tafel des heren toegelaten namelijk:
Majke Pieters, Pietertie Jans, Neeltie Tomas, Sijke Jans.

En met attestatie van Noordeloos Barbara Cornelis.

Den 17 september

is gesproken van de ledemaeten te bezoeken tegen den tijt des avontmaels 't welk sal gehouden en uijtgedeelt worden den 24 dito in welk Teunis Croon ouderlingh in sijn beurte de **predikant** sal assisteren.

Ondersocht sijnde bij de vergaderinge offer ook eenige ergernisse onder de ledemaeten waren gegeven daer op te letten stonde en waer over personen dienden aengesproken, heeft niemant bekent gemaect andere als die voor desen voor de kerkenraet en aenhangh gemaect waren aengaende nieuwe ledematen, waren noch geene bekent.

Is ondersocht offer bij de broederen des kerkenraets noopende leere off leven oock iets ontstelt waer, doch heeft niemand iets ingebracht.

Den 21 dito

1662

is rapport en verhael gedaen van 't geene in de besoeking is voorgekomen namelijk dat men gesproken hebbende met Gijsbertie Willems, uijt haer verstaen heeft datter tegenwoordich grote hope waer tusschen haer en haer man en huijsgesin om vreedsaemlijck te leven, gelijk men ook niet vermeent eenige sulke openbare bejegeninge en huijstwist als voor desen. Is daerop aen haer vermaen gedaen dat se soo wilden voortgaen, en soo sij haer selven vertrouwd en voornamen ongeveijnnsdelijck soo te willen volharden dat sij haer souden verwoegen bij de kerkenraet om te hooren wat de selve noopende haer personen en saecke soude oordelen.

Voorts is aengedient dat Bastiaen Hermensen en Jacob Barentsen beijde het avontmael des heeren versocht en is gevraegt offer op haer leven oock iets valt te seggen doch is niets ingebracht.

Arien Jacobsen van den Heuvel had oock wegens sijn broeder Jan Jacobsen van den Heuvel ingebracht dat Pieter Joppen niet te goeder trouw met hem handelde mits brekende en niet houdende seker coop en contract met sijn eijgen hant onderteekent en in de vergaderinge ge-toont ende gelesen waer over hij versocht Pieter Joppen voor de kerkenraet mochte gehoort en als een litmaet vermaent worden.

Doch geciteert sijnde is niet verschenen, hoewel de kerkenraet sijn persoon over andere gegeven ergernissen noch hadde te spreken, en is daer op de selve tegen den 23^e voor de tweede-mael ontboden.

Fijke Jans, Jacobje Egberts beschuldicht hebbende van achterklap en scheltwoorden sijn nae schultbekenissen met malcanderen vereenicht.

Den 23 dito

de personen die op ditmael met voorgaende onderzoekinge tot des heeren tafel sijn toegelaten sijn dese naervolgende:

Jacob Berentsen van Helden, Bastiaen Hermensen Baggerman, Dirksken Ariens, Maijken Ariens Cloots, Anneken Cornelis.

Pieter Joppen is ook vermaent en heeft sijn ere off oprecht beterschap beloofd

Wouter Ariensen en Lijntje Ariens sijn huijsvrouw sijn beijde brengende attestatie van Gijsendam, tot het **heijlig** avontmael toegelaten.

Den 24 dito

Dirk Jansen Schoenmaker al over 't jaer **vertrokken** sonder attestatie nae Zeelant en van daer nae Londen in Engeland is op dito sonder sich aen te geven of attestatie te vertoon aen de tafel des heeren gekomen, waer over hij nae de tweede predikatie geciteert is om rekenschap

te geven, en om hem voortedragen dat hij niet alleen onordentelijk daer in gedaen heeft dat hij soo los sonder attestatie is vertrokken maer ook soo slecht voor de vuijst tot de tafel des heeren is geloopt, hij sich wat willende excuseren heeft evenwel eijndelijck bekentnisse gedaen van sijn onvoorschichticheijt en begeert dat men hem weder als een lit van dese gemeente soude aentekenen 't welk hem is toegestaen.

Den 24 december

1662

De tijt des avontmaels aengekomen sijnde sal Arien Jacobsen van den Heuvel ditmael neffens de herder der plaetse de besoekinghe doen.

Mechteltie Jans is gekomen met attestatie van Gorcum en bij ons aengenomen.

Alsoo Pieter Joppen sonder ophouden sich vervoegt in de herbergen en aldaer groote ergernisse geeft besluit de vergaderingh eijndelingh hem van des heeren tafel op ditmael aff te houden.

Aengaende Arien Schaets en sijn huijsvrouw, alsoo sij tegenwoordich vreedsaemlijker leven als voordesen, oordeelt de kerkenraet dat men haer in den besoekingh sal ondervragen off se bereijdt sijn om tot des heeren tafel te komen, soo jae dat men haer soo toelaeten.

De broederlijke **vermaninge** is nae gewoonte gedaen en menchelijke swackheden die onder malkanderen mochten voorgevallen sijn onderlingh **vergeven**.

Nae voorgaende aenroepinge van Gods naem is een dobbel getal van ouderlingen en diakonen in Werkendam en de Werken verkoren en sijn met de meeste stemmen dese naevolgende uijtgesondert om de gemeente voor gestelt te worden tot ouderlingen in Werkendam Dirk Jansen Gelder en Floris Jacobsen de Vries, tot diakonen in Werkendam, Jacob Berentsen van Helden en Bastiaen Hermensen Baggerman, tot diakonen in de Werken Wouter Teunissen van Dovernen en Arien Janse de Greeff.

Den 25 december

op christdach nae de tweede predikatie met een voorgaende gebedt sijn bij de mannen lede maeten met de meeste stemmen uijt het boven gemelte dobbel getal **verkoren** tot ouderlingh in Werkendam Floris Jacobsen de Vries, tot diaken in Werkendam Jacob Barentsen van Helden tot diaken in de Werken Arien Jansen de Greeff.

Den 26 december

sijn nae de predikatie de bovengemelte broederen in de vergaderinge des kerkenraets geroepen en is haer **luijden** voorgedragen dat se tot de bedieninge van ouderlingschap en diaken-schap waren **verkoren**, die goet willichlijck elk sijn bedieninge hebben aengenomen en sullen haere naemen die 31 december sijnde de naesten rustdach de gemeente voorgesteld worden.

Den 28 decembris

is rapport en **verhael** gedaen van 't gene in besoekingh is voorgevallen bijzonderlijck is bekend gemaect het ongeregelt leven van Pieter Joppen, voor desen meermaels kerkerlijck vermaent.

Dese alsoo hij noch in sijn dronkenschap en quade huijshoudingh voortvaert, sal in de naeste vergaderinge geciteert worden om rekenschap te geven.

Hendriksken Willems **versoekende** tot des heren tafel toegelaeten te worden is de vergaderinge bijzonderlijk om reden van haer persoon ondersocht. Maer de **kerkenraet** oordeelde, aengesien sij haer selven met goet bescheijt gesuijvert heeft dat se mach ondersocht worden.

Alsoo Aentie Bastiaens en Jannichie Pieters ledemaeten op christdach over 't sitten onder de godtsdienst veel geraes en gekijffs tot ergernisse van de gemeente en belett van devotie gemaect hadde wort geoordeelt dat se daer over behooren voor de vergaderinge te komen.

Lijsbeth Pauwlussen **versoekt** op ditmael aen de tafel des heeren sonder attestatie te gaen die sij naemaels belooft uijt te brengen alsoo sij tegenwoordich van wege de vorst belet wort.

Rijckske Teunis Laekevelt **versoekt** het selve en sal attestatie **vertoonen** Lijntie Jans van Meeuwen is 't selve om de ongelegentheijt, voor ditmael oock toegestaen.

Vermits Jacob Ariensen een notoire off bekende ergernisse in sijn dronkenschap heeft gegeven sal mede voor de kerkenraet geciteert worden.

Den 29 decembris

1662

Jacob Ariensen gecompareert sijnde heeft op voorgaende **vermaningen** van de vergaderinge schult bekentnisse gedaen, seggende dat het hem leet is, en dat hij in toekomende sich sal wachten om niet tot sulken misval te komen.

Doch om geen aenstoot te geven aen de gemeente oordeelt selve dat hij sich van 't avontmael voor ditmael sal onthouden.

De questie tussen Aentie Bastiaens en Jannichie Pieters geresen, is in minne afgedaen.

Rijcksje Teunis van Lakevelt heeft attestatie uijtgebracht van de kerkenraet tot Gorinchem en is de vergaderinge voorgelesen, waerop sij ook is toegelaeten.

Den 30 decembris

sijn nae voorgaende ondersoekinge en op behoorlijke attestatie en belofte dese naevolgende personen aengenomen en tot de tafel des heeren toegelaten **namelijk**:

Hendricken Willems

Fijke Wouters

Jan Ariensen

Lijntie Jordaens

Neeltie Claes

Alsoo Pieter Joppen de **vermaninge** der kerkenraets veracht en niet gecompareert is heeft men hem doen aenseggen door de schoolmeester dat hij sich van de tafel des heeren op ditmael sal onthouden.

Alsoo Barbara Cornelis nae Noordeloos, Lucia Sacharias nae de Dussen en Metio Jan Schouten nae Dordrecht sonder attestatie sijn **vertrokken** sullen de selve net den eersten beschreven worden en attestatie te versoeken en indien sij niet komen aen de **edele** herder der gemeente bekent gemaect worden.

De acten deses jaers welk gegeijndicht, sijn van de **edele** broederen des kerkenraets ondertee-
kent.

Guilielmus Diepenbeeck, **predikant**

Adriaen Jacobzn van **den** Heuvel, als ouderling

Adriaen Corsten, ouderling

Cornelis Jansen Stam, diaken

Cornelis Willemsen, diacken

Dit merkt is bij Teunis Croon selve gestelt

Lidmatenregister van Ds. H.A. Schevenhuizen

Vrouspersonen

Anneken Jans, **vrouw** van Jan de Kremer
Lijsbeth, **vrouw** van Wouter Wouterzn
Majken Thonis, **vrouw** van Tonis Jansen Schilt, in de Werken
Lubbeken Martins, **jonge dochter** naermael **vrouw** van Jan Janzn van Loon
Sijeckjen Adriaens van Hövel, **weduwe** van **meester** Brent de Vries, **naemaels vrouw** van La....
Paulus
Leintjen Leenders, **vrouw** van Balter Hendrieks, **vertreckt naer** Giesen-Oukerk
Sijecken Claes, **vrouw**, van Adrian Adriaensen, schipper
Pleuntje Cornelis, al. Pl. Deckers, **weduwe**
Erntje Jans, **vrouw** van Adrian Franssen
Dirxken, **vrouw** van Wouter Thonisen
Lemtien Aerts, **huisvrouw** van Willem Janzn van **der** Wiel
Lijsken Bastiaens, **vrouw** van Cornelis Gijsbert, **speelman**
Majken Corsten Verdoorn, **vrouw** van Jan **Adriaenzn** Stam

De voorschreven personen, sijnde bevonden te sijn lidmaten anno 1631 sijn gestelt in sodanigen ordre als sij daemaels woonden, degene die volgen sijn naderhant aengenomen sommigen met attestatie van andere kerken, d'andere van nieuw aengenomenen. ect.

Catharina Vogelsang, **huijsvrouw** van Hermanus Schevenhuisen, **vertrokken** naer Heusden
Beatris Florisdr, **huijsvrouw** van Jan Andrieszn Schildt
Aentjen Bastiaensen, **vrouw** van Jan Pauluszn
Trijntje Corsten, **vrouw** van Jacob **Adriaenzn** van **den** Hövel
Neeltje Stoffels, dito Neel Boeren
Majken Cornelis, in 't armenhuis
Achtjen Adrians, **vrouw** van Adrian Janzn Cloots
Joffrouw Maria Vrancken, **vrouw** van Werkendam, **vertrokken naer** Vlissingen
Adriaentje, **vrouw** van Abraham Goorle
Lijsjen Jacobs, moeder van **Cornelis** de Schipper
Wouterken Canten, **vrouw** van Steven Peterzn
Hendriksken Willems, **vrouw** van Willem **Hendrickzn** de molenaar
Lijsbeth Cornelis, **vrouw** van Cornelis Cant
Maj Hermans Kieboom, **weduwe**
Daemken Bastiaens, **vrouw** van Wouter Bastiaensen
Majken, **vrouw** van Quirijn Wouterzn
Grietje, **vrouw** van Evert Willemzn, dito Grietje Buij
Bastiaentjen Wouters, **vrouw** van Dirk Janzn, **naemaels** van Peter Damiszn

Manspersonen

Jan Janzn Kremer
Wouter Wouterzn, timmerman

In de Werken

Balthar Hendricks, is vertocken naer Giesen-Oudekerk
Adrian Adriaenzn, schipper

Stoffel Peterzn
Wouter Töniszn
Gosum Janzn Schrieck, schout in **de** Wercken
Willem Janzn
Lambert Lamberts Vervoorn, wijlen schout tot Werckendam
is vertrocken naer Venetien

De voorschreven manspersonen heeft Schevenhusius in 't begin van sijnen dienst anno 1631 ende in de eerste visitatie bevonden te sijn lidmaten der gemeente, gestelt (uigtgenomen den kerkenraet) in sulcken ordre als sij te dien tijdt woonden waerbij gecomen sijn de volgende eenige weinige met attestatie, d'andere van meins naer voorgaende belijdenisse, aengenomen.

Cornelis Cornelis, oude- heer
Luirijn Wouterzn, timmerman
Jan Andrieszn Schildt, pater
Thonis Janzn Schildt, filius
Peter Joosten, is van wegen sijn contumacie en verachtinge van kerkelijke ordre ect gesuspendeert.
Jan Pauliszn
d' heer Willem Snellen, ambachtsheer tot Werckendam
Abraham Goorle, schout tot Werckendam
Cornelis Janzn Schipper
d' heer Christian Snellen, naemaels ambachtsheer
Dirck Janzn van Gelder, schipper
Adrian Berntzn de Vries, chirurgijn
Claes Adriaenzn Potter
Dirk Adriaenzn Schildt
Adrian Janzn Cloots

Namen van de communicanten in de gemeente Jesu Christi tot Werckendam, in der tijdt dat aldaer den dienst der godtlijken woordts heeft belieden **Hermanus** Ambrosij Schevenhusis. Die dic getekent sijn, sij overleden.

Manspersonen in Werckendam

Hermannus Ambrosij Schevenhusig, is vertrocken naer Heusden
Jacob Adriaenzn van den Hövel, ouderling in den jare 1631
Lambert Bastiaenzn   "   "   "   "   "
Isbrandt Adriaenzn de Vries,   diakonen   "   "   "   "
Adrian Corstaenzn   "   "   "   "   "
Jan Adriaenzn van Ghielse
Cornelis Matthijszn
Thonis Janzn van Rijswijck
Willem Adriaenzn van den Hövel
Adrian Peterzn
Daen Corsten, cleermaker
Cornelis Corsten
Peter Janzn Tans, metselaer
Jan Adriaenzn Cloots, **overleden anno 1643**
Jan Adriaenzn de Greef

Peter Damiszn, schoenmaker
Hendrik Thomaszn
Adriaen Hendrickzn de Bij
Cornelis Everden
Jan Janzn van Loon, cleermaker
Cornelis Gerritsen Cant, schoolmeester
Matthijs Janzn van **den** Camp
Cornelis Bastiaenzn van Gorcum, sloopstimmerman
Martin Jacobzn, houtebeen, vertrocken naer Creveloene
Jan Thomaszn
Bastiaen Stoffelzn
Dirck Hendricksen Tebus
Anthonis Commerzn Brievino
Wouter Bastiaenzn
Dirck Peterzn
Willem Thoniszn van **den** Hövel
Steven Peterzn, timmerman
Isaac Janzn, Engelsman
Cornelis Michielzn van Nes
Adrian Bastiaenzn Clouckert
Willem Janzn Koijsman
Bastiaen Bastiaenzn

Vrouspersonen de welke sijn litmaten der gemeente christi tot Werckendam ende in de Wercken.

In Werckendam
Leintje Greven
Neeltje Peters, **alias** Neel Boeren
Majken Jans, **vrouw** van **de** schoolmeester, vertrocken naer Leerbrouck
Neeltjen de vrouw van Cornelis Matthijszn
Anneken Adrian van den Hövel
Neeltje Dircken
leijckjen Huijgen
Majken Gosuins, **vrouw** van Cornelis Corsten
Agthje Wouters
Crietien Thomas, **vrouw** van Jan Adriaenzn Cloots
Anneken Thomas, vrou van Adrian Corsten
Neeltjen Bastiaens, **vrouw** van Jan de Greef
Tijensien Cornelis, **alias** Moertje
Beatrix Gerrits van Holthuisen, weduwe zaliger **Johannes** Houweningen
Heiltjen Jans van Houweningen
Judith, de vrouw van Adrian de Bij
Metje Pontsen, **vrouw** van Crijn Paulus in 't armenhuis
Oeijken Tomas, **vrouw** van Cornelis Everden
Oeijken Claes, **vrouw** van Cornelis Corneliszn ouden-heer
Neeltje Bastiaens, vrou van Matthijs Janzn

Jacobjen . . . . . , de vrou van **Cornelis Bastiaen** van Corcum
 Maria Claes, weduwe
 Willemtjen Jacobs, **vrouw** van Bastiaen Stoffelen
 Anna Claes, **jonge dochter** naemaels **vrouw** van Willem Hendricks
 Adriaentje Siberts, **vrouw** van Govert Peterzn
 Jenneken Adriaens, **vrouw** van Dirk Janzn van Gelder
 Grietje Stoffels, huisvrouw van **Anthonis** Comerzn Brievinck
 Bastiaentje Paulus, weduwe van Jacob de Vries
 Elsen Imbert, **vrouw** van Dirk Peterzn, naemaels van **Bastiaen** Willemzn
 Anneken Aerts, vrou van Willem van den Hövel
 Anna Peters, vrou van Isaac d'Engelsman
 Neeltje Bernden, huisvrouw van **Cornelis** Michielzn van Nes
 Sara Thomas, huisvrouw van Adrian Bastianzn
 Gouda Cornelis, huisvrouw van Willem Janzn Koiyman
 Neeltjen Thönis, weduwe
 Anneken Thönis, weduwe namaels **vrouw** van Peter Bastiaenzn
 Maijken, huisvrouw van Bastian Bastianzn - genoemd Maij Smits
 Anneken Damen, weduwe
 Maijken Corsten, **jonge dochter**
 Janneken Gerrits, huisvrouw van **Cornelis** Janzn Schipper

Manspersonen

Gerrit Gijsbertsen, smidt
 Jan Adriaenzn Stam
 Dionijs Lambertzn, cleermaker
 Thonis Corneliszn Croon
 Willem Jacobzn
 Gerridt van Houweningen, genaamt van Os
 Bastian Adriaenzn, schrijnwerker
 Reinier Vervoorn
 Jan Vervoorn
 Adrian Huijgen
 Gerrit Anthoniszn Stockman, cleermaker
 Tomas Corneliszn, **jonge gast**
 Jan Janzn de Haen
 Martin Adriaenzn de Bij
 Jan Janzn, **jonge gast** woondt in Johannes landt
 Dirck Thoniszn Wijngarden
 Floris Jacobzn de Vries

Vrouspersonen

d'Oude Neel Maij, woonende bij Claes Janzn Louw
 Geertje Cornelis, **vrouw** van Cosius Janzn Schrieck
 Grietje Stoffels, **vrouw** van Adriaen Jordens
 Metjen Andries, **vrouw** van Adriaen Claeszn Potter
 Maijken, **vrouw** van Martin Jacobzn, houtebeen
 Janneken Cornelis, **vrouw** van Stoffel Peterzn

Majken Leenardts, **vrouw** van Dirck Adriaenzn
 Lijsken Wouters, vroetvrouwe
 Eriken Goverts, **vrouw** van Dionijs Lambertzn
 Janneken Gosuims, **vrouw** van **Meester** Adriaen B. de Vries
 Maria Wouters, **vrouw** van Willem Jacobzn
 Majken Jans, **vrouw** van Thonis **Corneliszn** Croon
 Janneken Gerridts, weduwe van Bruinswijker
 Dingen Joris, **vrouw** van Peter Joosten
 Dirxken Siberts de Wilt, weduwe, vertrocken naer Geertruidenberch
 Aentjen Jans, dito Aen Celen, weduwe, ob. anno 1643
 Jenneken Aerts, **vrouw** van Lambert Bastiaens
 Engeltje Schevenhuisen, **jonge dochter**, Hermani Soror, is **vertrokken naer** Haerlem
 Jacobijntje Couten Verdoorn, vertrocken naer Woudrichem
 Teuntje Jans, **vrouw** van **Bastiaen Adriaens**, schrijnwerker
 Teuntje Bernden Opziel, **vrouw** van Daniel **Bastiaen** Kuijcken
 Neeltje Kezen, weduwe van 't Crabaetje
 Gijsbertje Willems, huisvrouw van Jan Janzn de Haen
 Grietje Joosten, huisvou van Gijsbert Claeszn de Louw
 Lijsbeth Adraenzn Molenbeeck, huisvrouw van Gerrit Janzn Ze...ker
 Anna van Houweningen **jonge dochter**, filia, Johannes **Houweningen jonge man**
 Helena Schevenhuijsen **jonge dochter** **Hermanus** filia, vertrocken naer Heusden
 Marickjen Adriaens, **vrouw** van Gerrit Aertzn Bruinswijker
 Commerken Nelsen, **vrouw** van Tonis Wouters, in 't armenhuis
 Gerritje van Rietveldt, **vrouw** van Reinier Vervoorn
 Machteltje Peters, **vrouw** van **Peter Willemzn**, molenaer, **vertroken naer** Almkerk
 Joffrouw Emerentia Borck, vrouwe van Werckendam
 Majken Jans, huisvrouw van Adriaen Huijgen
 Cathalijntjen Anthonie, **vrouw** van Gerrit Thonie Stockman
 Grietjen Adanie, **jonge dochter**, naemaels vrou van Dirck Thonis van Wijngaerden,
vertrocken naer Dordrecht

Vrouspersonen

Leintjen Joris, huisvrouw van Maerten Adraenzn de Bijde
 Anneken Joris, **vrouw** van Adriaen Jacobzn van **den** Heuvel
 Aghtjen Cornelis Kuijckens, **vrouw** van **Cornelis Adraenzn** Crancke
 Neeltje Cornelis, **vrouw** van Cornelis Janzn Cloots in **den boomgart**
 Catalijntje Abrahams Goorle, **vrouw** van Jan Stoffels
 Aentjen Dircks, **jonge dochter**, is vertroken naer Uppel
 Laurensken Siberts, **vrouw** van Lenart Thoniszn
 Anneken Cornelis, **jonge dochter**, naemaels **vrouw** van Adriaen **Willemzn** van **den Hövel**
 Geertruit Vechtenbroeck, **jonge dochter**
 Anna Jans van Gelder, **vrouw** van **Cornelis** Corneliszn Jonge- heer
 Grietje Jacobs van **den Hövel**, **vrouw** van Floris **Jacobus** de Vries
 Gerriken Jans, **vrouw** van Willem Jacobs in **de** Wercken
 Christina Adriaens, **vrouw** van Wouter Thoniszn in **de** Wercken
 Anna Jans Vetjes, **vrouw** van Adriaen Peters in de Wercken
 Anna van **der** Staaln, weduwe van capitein Brontfeildt

Maria Brontfeildt, is vertrocken naer 's Hertogenbosch
Maria Coucseron, **vrouw** van **de** vaendrich Brontfeildt is vetrocken naer Breda
Cornelia van Dashout, **vrouw** van Jan Vervoorn
Lijnsjen Foppen, **vrouw** van Jorden Adriaenzn
Maria van Rietveldt, **jonge dochter**
Josijntjen Gijsberts, **vrouw** van Cornelis Matthijszn
Christina Donckerts, **jonge dochter** van Amsterdam, ten huise van Beatrix Gerrits

Lidmatenregister van Ds. J. Vregeuius

Sijn aengenomen, belijdenis doende en belofte

Den 27 september 1643

Lijntie Wouters, huijsvrouw van Arien Dirckxzn
Ariaentje Egberts, huijsvrouw van Peter Corsten
Neeltie Claes, huijsvrouw van Jan Mattheussen
Den 3 december van hier vertrokcken naer Woercum
met attestatie Anna van Houweningen huijsvrouw van Willem Kriellaert

Den 25 december 1643

Aengenomen voor litmaet belijdenis doende
Cornelis Janzn Cloots
Aengecomen van buijten, met attestatie
Jacob Loon corporael en Margriete zijn vrouwe van
Eijndhoven
Lijsbet Corstiaens, soldaet vrou op de reduijt met attestatie
van Dordrecht, op weder vertrocken den 22 maart 1644

Den 26 martij 1644, aengenomen

Adriaen Dirckzn
Jan Stoffelen
Jan Hendrickx Vaa..oc
Hubertje Ariens
Sijke Jans

Den 3 julij 1644, aengenomen

Arien Cornelis
Anneke Wouters, huijsvrouw van Arien Cornelis
Ariaentje Cornelis, **jonge dochter** van Cornelis .....eden
Teuntje Flooren

Den 2 oktober 1644 aengenomen, belijdenis doende

Arien Joppen van Stijen
Dingetje Hendrickx
Willem Tomassen
Alsmede met attestatie van Zlijdrecht
Oechne Hendrickx

Den 25 december 1644 aengenomen na belijdenisse

Leendert Arienzn
Anneke Cornelis sijn huijsvrouw
Pleuntje Theunis
Cornelis Corneliszn Croon
Ariaentie Joris sijn huijsvrouw
Arien Jans, mandemaker
Geraert Marcelis van den Oever

Den . . . . april 1645 aengenomen

Heijltie Stoffels

Den 16 julij 1645 aengenomen

Arien Cornelis
Dijngetie Cornelis
Lijsbet Bastiaens
Lijsbet Corsten
Anneke Cornelis
Cornelis Lamberts

Den 24 september 1645

Aengecomen Dirck Hendrixs van Utrecht soldaet alhier leggende op de redout

Den 25 december 1645 aengenomen

Bastiaen Jacobse
Lijske Ariens
Arien Willemzn
Thomas Arienzn

Den 29 meert 1646 aengenomen

Evert Daenzn, **jonge man**
Theuntje Arienzn van der Stael
Anneke Ariens

Den 1 julij

Aengenomen met attestatie **versoeken**

Van Zutphen – Catharina van Steenfort

Van den Bosch – Aert Gijsbert, liggende op de Rouduijt
en sijn vrou – Claesje Willems

Van Delft – Geertruijt Pieters, **jonge dochter**

Van Almkerk – Claesje Gijsberts, dienstmaecht bij Regnier **Vervoorn**, schout

Den 21 april 1647 aengenomen

Arien Jacobzn van den Heuvel
Michiel Cornelis
Jan Janzn Theuwen uijt de Wercken
Gietje Willems
Hendrickje Jacobs

Julij den 6, 1647 aengenomen belijdenis doende
Teunis Aertzn van Doeveren en Thaentje sijn huijsvrouw
Cornelis IJsbrantzn
Cornelia Peters, Jaepien Egberts, Maijke Cornelis

Aengenomen met attestatie van Dort
Claes Pietersen Vlieger, Barbara Carelsen, huijsvrouw, weder **vertrocken** den 1 juni 1649

Met attestatie van den Berch
Grietje Ariens van der Maes

October 7 1647 aengenomen
Jelleke Barents
Aelbert Aelbertzn, Trijntie sijn vrou, **vertrocken naer** ....ien den 5 april 1652

December den 25 1647 aengenomen
Willem Dirckzn de Heer, sijn vrou Anneke
Jacob Dirckzn ende Petronella Rietvelt, **vertrocken naer** Leijde den 10 april 1652

Den 7 april 1648 aengenomen
Anneken Cornelis, Lijntie Wouters
vertrocken met attestatie Maijken Jans
als oock Arien Coppen, en Dijngetie Hendricks

Den 4 oktober 1648 aengenomen
met attestatie van Ae..... , Arien Eijgler met Petronella sijn huijsvrouw

11 december 1648
Vertrocken naer Bommel met attestatie Gerrart Marcelis van den Oever met Willemkje Jacobs sijn huijsvrouw
Aengenomen den selfden
van Giesen-Oudekerk met attestatie Abraham Zeten, Annichie Jans sijn huijsvrouw

Den 4 april 1649
Barber Cornelis **jonge dochter** van Werckendam
Met attestatie van Gorcum, Elisabet Geel.....
Met attestatie van den Berch, Machtelt Peters
Met attestatie van Herdinxvelt, Ariaentje Cornelis

Den 5 julij 1649 aengenomen
Met attestatie Judit Ariens van Leerbroek
Levina van der Sluis van Amsterdam, **vertrokken na** Amsterdam den 5 maart 1651
Vertrokken naer Sleeuwijk Willem Dirckzn, Lijsbet Corsten sijn huisvrouw

Den 10 oktober aengenomen
met attestatie van Almkerck . . . . . en Jenneken Segerts van Meeuwen
Pleuntie Hendrickx van Almkerk met attestatie
Balt Hendrickx sijn vrou van Gijssen-Oukerk
Claes Hubertzn en Belijcke Hendrix na vorige belijdenisse alhier aengenomen

15 julio 1650 aengenomen
Claes Crijen en sijn vrou Maijke Jans
David van der Sluis, schout

1^e october 1650
Neeltie Crijnen

Den 25 december 1650
Aegecomen, Ariens knecht tot den Dooreman
Geertruijt Rietvelt

Den 9 april 1651
Met attestatie van Leerdam aengekomen Teuntje Carels huisvrouw van Barent Hendrickzn
wonende op't eijnde van de Wercken
Den selfen dage IJke Lucas met attestatie van Sleeuwijk

Den 8 october
Aengecomen Adriaentje Leenderts
Met attestatie van Leijden, Sauwen Backer

Den 24 december 1651
Aengecomen met attestatie van Maestricht, Dircxken Sibert

Den eersten april 1652
Aengecomen na gedane belijdenisse, Lijntie Claes vrou van Bastiaen Daenen
Geertje Teeuwen vrou van Bastiaen Lambert

Lidmatenregister van Ds. W. Diepenbeeck

Anno 1652 Den 24 decembris
Nae voorgaende beproevinge sijn toegelaten tot des heeren tafel
Arien Jansen van den Heuvel, van de Dussen
Ariaentien Teunis de huijsvrouw van den backer
Margriet van de Maes
Janneken Pieters
Pieter Joppen
Hendricksken Jans, de huijsvrouw van Hendrick Dierksen Febris

Met attestatie aengekomen
Maria de Mar van Amsterdam
Wouter Teunissen van Hardinxvelt
Abraham Jonckweert de jonge van Breda
Johanna de Vries van Erichem

Anno 1653 den 12 april
Nae beproevinge aengenomen tot ledemaeten
Hendrick Dircksen Febris
Gerrit Ariensen Stam. Cornelia Vervoorn van Hulst
Roelant Carpentier en Adriana Geerrarts uijt Brasil

Den 12 julij

Met attestatie van Doveren aengekomen Maximiliaen Hens ende Agnieta Batalie
Frans Gijsberts van Walrede en Naerden

Nae voorgaende beproevinge sijn aengenomen tot ledemaeten:

Florisken Ariens

Ariaentien Jaspers

Jan Dircksen Smidts

Lijntie Aerts sijn huijsvrouw

Maria Robrechts, vroeuvrouw

Maijken Claes

Maria Craijvangers welke (alsoo se de remonstransche leere en kercke verlaten heeft) ondersocht sijnde suijsver en gesont is bevonden in den gelove de Nederlantsche confessie en den Heijdelbergsche categismus aennemende voor een gesont excemplaer des gelooffs en der liefde ende naedien haer contentement gedaen over seker scrupel die sij in haer gemoet hadde over de woorden uijt de 60^e vragen (ende noch steeds tot alle boosheijt geneijgt ben nochtans goet sonder eenige mijn verdienste uijt louter genade mij de etc.)

Den 26 september

Heijltien Ariens met attestatie gekomen van Leerdam

Jacomijntien Korsten van Woudrichem

Den 25 decembris

Met attestatie aengekomen van Dordrecht Jacomijntien Jans, op ondersoeking toegelaten Janneken Krijnen, Lijntien Antonis Kroon

Anno 1654 den 5 april

Jacob Ariensen

Lijsbet Jacobs Snoeck

Jan Jansen Kremer

Lenaert Cornelissen

Maijken Cornelis

Janneken Jans

Ariaentien Damen

Den 5 julij

Daniel Bastiaensen

Sijken Jans huijsvrouw van Korst Damen

Maijken Ariens

Mechtelt Gijsbertsen Louw

Den 3 octobris

Lijntien Floris Kant

Den . . . . decembris

Bastiaen Jansen de Greeff

Nellichie Baltis

Jacobie Gijsberts

Anno 1655 den 27 martij

Barent Barentsen Abseel
Lovis Lovisen
Majken Pieters

Den 5 julij

Doorgehaald drie regels

Vertrocken met attestatie naer
Geertuijdenbergh Anna van der
Staaen weduwe van capiteijn Bronfeild

Den 9 julij

Willem Dircksen en Lijsbeth Corsten
van Sleeuwijck met attestatie off kennisse
Ike Jans van Almkerk met attestatie
Annetie Bouwens van Leerdam met attestatie

Arien Hendricksen Verdoorn en
Neltien Philips sijn huijsvrouw
met attestatie van de Dussen
Teuntien

Anno 1658

Metie Jans is den 8^e met attestatie
vertrocken naer Middelburgh

FAMILIENAMEN INDEX

- Abseel
    Barent Barentsen ..... -220-
- Aert Michielzn ..... -54-
- Andel
    Lijsken Adriaans van ..... -35-
- Arlaner
    Grietjen ..... -48-
- Arleboutium
    Ds. .... -23-
- Backer
    advocaet ..... -101-
    Andries de ..... -117-
    Cornelis de ..... -110-
- Baesdorp
    van ..... -88-
- Baggerman
    Bastiaen Hermensen ... -206--207-
    Hendrick Hermensen ..... -163-
- Baltus
    Nellichie ..... -195-
- Batalire
    Agmeta ..... -140-
- Bax
    Jan ..... -104-
    Peter Janzn ..... -8-
- Beaumont
    capteijn ..... -71-
    Herbert van ..... -88-
- Becker
    Leijden Sauwen ..... -128-
- Beijters
    Michiel ..... -184-
- Belaert
    Philips ..... -128-
- Belart
    Philips ..... -179-, -181-, -195-
- Bemder
    Toentjen ..... -74-
- Berch
    Johan ..... -81-
- Bercx
    Emerentie ... -46-, -48-, -66-, -75-
    joffrouw ..... -52-
- Bestevader
    Adriaen Wouterzn ..... -25-
- Beventropiu
    Ds. .... -23-
- Beverwijck
    juffrouw Maria ..... -181-
    Maria van ..... -183-, -191-
    Meester Willem van ..... -183-
- Beverwijk
    Dorethea van ..... -141-
    Johan van ..... -141-
    Juffrouw ..... -141-
    Juffrouw Maria ..... -180-
- Bie
    Lenaert Ariensen de .. -165-, -166-
    Maarten Ariensen de . -147-, -156-
    Maerten Ariensen de -148-, -156-,
    -202-
    Merten Ariensen de ..... -165-
- Bie
    Lenaert Ariensen de ..... -162-
    Marten Ariensen de ..... -153-
- Bije
    Adriaan Hendrickzn de . -22-, -27-
    Adriaen Hendrickzn de -19-, -27-,
    -212-
    Maerten Adraenzn de ..... -214-
    Marten Ariense de .... -98-, -143-
    Martin Adriaenzn de .. -50-, -54-,
    -62-, -66-, -213-
- Billichius
    ds. .... -170-
- Billichuir
    Edmuden Ds. .... -81-
- Billichum ..... -84-
- Boeren
    Neel ..... -210-, -212-
- Bogaert
    Abraham ..... -139-
- Bogermannum ..... -137-
- Boire
    advocaat ..... -84-
- Borck
    Joffrouw Emerentia ..... -214-
- Boterpot
    Ds. .... -83-
- Boterpott ..... -84-
    Hencus Ds. .... -7-

Bouwens
 Annettie ..... -220-

Box
 Jan Hendrickx van ..... -94-

Brant
 Pietertie ..... -165-

Brecht
 Peter Damiszn van ..... -16-
 Peter Dammiszn van ..... -27-

Brendts
 Meester Adriaan ..... -20-

Brievinck
 Anthonis Comerzn ..... -213-

Brievino
 Anthonis Commerzn ..... -212-

Broeckhuijsen
 Ds. .... -119-

Bronfeild
 capiteijn ..... -220-

Bronsvelt
 capiteijn ..... -96-
 Maria ..... -96-

Brontfeildt
 capitein ..... -214-
 Maria ..... -215-

Brontfield
 Captein ..... -74-
 Lient ..... -73-, -74-
 Maria ..... -73-

Brontfeildt
 N. .... -75-

Brontsefeildt
 Maria ..... -80-

Bruijn ..... -189-
 Cornelis Gijsbert de ..... -141-

Bruinswijcker
 Aert de ..... -21-
 Gerrit Aertzn ..... -45-, -214-

Bruinswijckers
 Jenneken ..... -35-

Buerman
 Tomas ..... -138-

Buijen
 Grietje ..... -118-

Buijr
 Grietje ..... -210-

Camp
 Matthijs Janzn van de . -36-, -37-,
 -212-

Camp
 Matthijs van den ..... -27-

Cant
 Commer Gerrit ..... -61-
 Cornelis ... -48-, -84-, -91-, -92-,
 -97-, -106-, -109-, -110-, -115-,
 -210-
 Corrnelis Gerritsen ..... -212-
 Cornelis Gerritzn .. -14-, -42-, -60-

Canten
 Wouterken ..... -13-, -210-

Caperen
 Joce Ds. .... -61-

Caperus
 Ds. .... -34-

Capeu
 Ds. .... -50-

Carpentier
 Roelant ..... -135-, -218-

Carput
 heer van de ..... -99-

Celen
 Aen ..... -214-

Clevensteijn
 Aert van ..... -88-

Cloots
 Adriaen Janzn ... -11-, -51-, -64-
 Adrian Janzn ..... -210-, -211-
 Arien ..... -122-, -154-
 Arien Jansen ... -121-, -135-, -138-
 Claes Adriaenzn ..... -45-
 Cornelis ..... -154-
 Cornelis Janzn .. -51-, -93-, -214-,
 -215-, -123-
 Jan ..... -35-
 Jan Adriaenzn 17-, -36-, -211-, -212-
 Maijken Ariens ..... -206-
 Thomas Corneliszn ..... -21-

Clouckert
 Adriaan Bastiaenzn ... -54-, -212-

Connick
 Nicolaas de ..... -62-

Cop
 Johan ..... -172-

Copeus
 Justus Theophilus ..... -163-

Corcum
 Cornelis Bastiaen van ..... -213-

Corput	
heer	-105-
Corsmanao	
Ds.	-59-
Corsten	
Daen	-30-, -40-
Jacolintje	-35-
Maijken	-37-
Coucheren	
Maria	-73--75-
Coucseron	
Maria	-215-
Craijvangers	
Maria	-141-, -219-
Crancke	
Cornelis Adraenzn	-214-
Croll	
Barbara	-51-
Croon	
Antonis	-171-
Cornelis Cornelissen	-168-
Cornelis Corneliszn	-216-
Cornelis Theunissen	-131-
Jacob	-92-
Teunis	-129-
Teunis Cornelissen	-195-
Theunis	-121-
Thonis Corneliszn	-67-, -213-, -214-
Cu uxore	
Jan Pauliszn	-75-
Peter Janzn	-74-, -75-, -76-, -81-
Cuijck	
Cornelis van	-105-
Cuijpers	
Aelbert Aelbertzn	-113-
Cuperium	
Ds.	-52-
Cupero	
Ds.	-35-
Cuperum	
Ds.	-31-
Cuperus	
Ds.	-32-, -45-, -80-
Cuperus	
Joosten Ds.	-72-
Cupuur	
Joh. Ds.	-81-
Dachgelt	
Adriaen Janzn	-25-, -84-
Dachgelt	
Adries Janzn	-83-
Arien Jans	-101-
Huibertjen	-70-
Daggelt	
Arien Janzn	-100-
Sijken	-192-
Daghgeld	
Sij	-172-
Damen	
Anna	-81-
Anneken	-62-, -97-, -213-
Ariaentien	-219-
Bastiaen	-152-, -166-, -168-
Corst	-182-
Korst	-219-
Mecheltie	-181-
Sijke	-181-
Dashorst	
Cornelia van	-74-, -215-
Dassort	
Cornelia van	-80-
Decker	
Pleun	-20-
Deckers	
Pleun	-27-, -39-
Trien	-146-
Diddezinum	-137-
Diemen	
Johanna van	-81-
Diepenbeeck	
Abigail	-179-
Tabetha	-177-
Dirksen	
Andries Barentzn	-85-
Doeveren	
Theunis Aertzn van	-120-, -217-
Theunis Ariens van	-128-
Donkers	
Abraham	-102-
Christina	-102-
Doots	
Maijken	-27-, -43-
Doveren	
Wouter Teunissen van	-196-, -207-
Duijn	
Maria van	-183-
Eck	-7-, -23-
Jeneken Hendricks van	-23-

Eck
 Johanna van ..... -7-

Ehs
 Cornelis Michielzn van . -72-, -74-

Eijmberts
 Elske ..... -119-

Elten
 Arnoldus van ..... -184-

Emichoven
 Dircken van ..... -18-, -39-

Emmichoven
 Dimxken van ..... -23
 Johannes ..... -82-, -96-

Emmichovio
 Ds. .... -59-

Engelsman
 Isaac ..... -213-
 Isaac Janzn .. -19-, -27-, -52-, -54-
 Isac Killar ..... -117-

Engelsman
 Isac Hillai ..... -121-

Erckelens
 Jan ..... -109-, -110-

Es
 Cornelis Michielsen van 170-, -204--

Esch
 Cornelis Michielsen van ... -151-

Febris
 Hendrick Dircksen-131-, 136-, -218-

Gallum
 Abrahamum Ds. .... -46-

Geerlaken
 Thonis ..... -62-

Gelder
 Anna Jans van ..... -214-
 Anneken Janzn van ..... -62-
 Dirck Jansen ... -136-, -203-, -207-
 Dirck Janzn ..... -14-, -18-, -88-
 -89-, -102-, -122-
 Dirck Janzn van . -39-, -75-, -211-
 Dirk Janzn van ..... -213-
 Jan Dirksen de ..... -160-
 Lambert Dircksen ..... -163-

Genio
 Ds. .... -59-

Geniu
 Abrahamur Ds. .... -23-

Ghielse
 Jan Adriaenzn van .... -42-, -211-

Ghilse
 Jan ..... -26-

Giels
 Meester Jan van ..... -30-

Goorle
 Abraham ..... -7-, -13-, -23-, -26-
 -37-, -210-, -211-
 Catalijntje Abrahams ..... -214-
 Catelijntjen Abraham ..... -51-

Gorckum
 Cornelis Bastiaenzn van . -16-, -29-
 -35-, -212-

Gortreniu
 Ds. .... -23-

Gosiun
 Janneken ..... -20-

Graef
 Jan de ..... -94-, -117-

Greef
 Adriaanzn de ..... -56-
 Bastiaen de ..... -195-
 Bastiaen de ..... -189-
 Jan Adriaenzn ..... -77-
 Jan Adriaenzn de ..... -36-, -49-
 -62-, -211-
 Jan de ..... -212-

Greeff
 Ariens Jansen de ..... -202-
 Bastiaen de ..... -196-
 Bastiaen Jansen de ... -131-, -219-

Greven
 Leintje ..... -212-

Grietje-buir ..... -14-

Groen
 Theodorus Ds. .... -13-

Groot
 Cornelis Matheuszn de ..... -106-

Grotens
 Neel ..... -20-

Guldemont
 dominee ..... -179-

Haegoort
 Hilleken Ariens van ..... -180-

Haen
 Jan Jansen de ..... -164-, -172-
 Jan Janzn de ..... -213-, -214-

Haen
     Willem Jansen de ..... -171-
 Hagen
     Johannes van ..... -92-
 Halliger
     Ernst ..... -199-, -204-
 Halling
     dijckgraef ..... -127-
 Hallinge
     Ernst .....
 Hallinger
     Erns ..... -190-, -195-, -198-, -200-
 Heer
     Bastiaen Dirksen de ..... -171-
     Willem Dirckzn de ..... -217-
 Heiclang
     Ds. .... -66-
 Helden
     Adriaen van ..... -136-
     Arien Barentsen van .. -132-, -133-
     Arien van .... -146-, -148-, -150-
     -160-, -162-
     Jacob Berentsen van ..... -206-
     Joosje Ariens van ..... -200-
     Trijntie van ..... -180-, -181-
     Willemkens Ariens van ..... -193-
 Helt
     Bastiaen Hermense de ..... -172-
 Hens
     Maximiliaen 139-, -140-, -189-, -219-
     Maximiliaens ..... -140-
     Meester Maximiliaen ..... -174-
     -190-, -192-
 Hessels ..... -66-
 Heuvel
     Adriaan van den ..... -85-
     Adriaen Jacobzn van den ... -214-
     Arien Jacobsen ..... -152-, -155-
     Arien Jacobsen van den -154-, -206-
     Arien Jacobzn van den -119-, -125-
     -216-
     Arien Jansen van den . -131-, -218-
     Bastiaen van den .... -148-, -150-
     -152-, -154-, -155-, -156-, -157-,
     -167-, -171-, -175-
     Corst Jacobsen van den -135-, -138-
     Gijsbert Willemsen van den . -202-
     Grietjen Jacobs van den ..... -75-
     Jacob Adriaenzn van den .... -75-
     Jacob Arienzn den .... -88-, -100-
     Jan Jacobsen van den . -118-, -193-
     -206-
     Jan Thonisz n ..... -76-
     Willem ..... -100-, -115--
     Willem Thonisz n van ..... -76-
 Hoboken
     Cornelis Bastiaenz n ..... -117-
 Hoevel
     Machtelt Floris dochter van . -109-
 HOEVEMANS
     ANNA ..... -62-
 Hollebeeck
     dominee Petro ..... -203-
 Holthuisen
     Beatrix Gerrits van -14-, -62-, -212-
 Hoogh
     Catalina de ..... -146-
 Houwenigium
     Ambrosiu Ds. .... -31-
 Houweningen ..... -6-
     A. .... -96-
     Ambrosig ..... -103-
     Ambrosij ..... -90-
     Ambrosius Ds. .... -32-, -52-
     Anna van . -79-, -91-, -214-, -215-
     Anneken van ..... -45-, -62-
     Beatrix Gerarts van ..... -151-
     Beatrix van .... -89-, -119-, -136-
     -140-, -142-, -144-, -146-, -184-
     Beatrix van ... -171-, -189-, -194-
     Ds. Ambrosio ..... -112-
     Gerard van .... -176-, -188-, -195-
     Gerart van ..... -149-
     Gerridt van ..... -213-
 Houweningen
     Gerrit van . -35-, -39-, -133-, -138-
     -139-, -143-, -148-, -175-, -177-
     Heiltjen Jans van ..... -16-, -212-
     Joh. .... -45-
     Johannes 11-, -62-, -79-, -212-, -214-
     Johannes Ds. .... -14-, -31-
     Johannes Petri ..... -6-
     Johannes Petrus ..... -96-, -119-
     Johannes van ..... -148-, -149-
     Magdaleentie van ..... -199-
     schout ..... -170-
 Houweningij ..... -26-
     Johannes ..... -46-

Houweningij
 Ambrosij Ds. .... -46-
 Houweningius
 Ambrosius Ds. .... -18-, -23-
 Hövel
 .... -13-
 Adriaan Jacobz n van den .... -50-
 Adriaen Willemz n van den . -214-
 Anneken Adrian van den ... -212-
 Grietje Jacobs van den ..... -214-
 Grietjen Jacobz n van den .... -67-
 Jacob Adriaenz n van den . 11-, -29-
 -49-, -61-, -210-, -211-
 Jacob van den ..... -40-, -44-
 Sijckjen Adriaens van ..... -210-
 Willem Adriaenz n van den . -22-,
 -211-
 Willem Thomasz n van den .. -49-
 Willem Thonisz n van den -52-, -62-
 -212-
 Willem van den . -57-, -62-, -213-
 Hubrechts
 Dirkje ..... -190-
 Hulssman
 Jacob ..... -139-
 Hulst
 Cornelia Vervoorn van ..... -218-
 Hulten
 Aert Michielz n de . -11-, -21-, -65-
 Jansen
 Lijsbet Gerrit ..... -161-
 Jaques
 meester ..... -47-
 Jardijn
 Jan du ..... -112--114-
 Jomis
 Dingen ..... -22-
 Jonckholt
 procureur ..... -49-
 Jonckweert
 Abraham ..... -132-, -218-
 Kam
 Tijs van der ..... -190-
 Kant
 Adriaentie ..... -165-
 Ariaentie ..... -160-, -162-, -166-
 Cornelis . -43-, -135-, -154-, -166-
 Lijntien Floris ..... -219-
 Kieboom
 Maj Hermans ..... -14-, -210-

Killaer
 Isaac ..... -96-
 Kloeckert
 Arien Bastiaensen-170-, -172-, -182-
 Koijman
 Jan Ariensen ..... -143-
 Willem Jansen ..... -135-, -138-
 Willem Janz n-75-, -91-, -212-, -213-
 Koijmans
 Jenneken ..... -158-, -190-
 Kooijman
 Willem Janz n ..... -27-, -97-
 Kremer
 Jan de ..... -14-, -210-
 Jan Jansen ..... -189-
 Jan Janz n ..... -25-, -65-, -210-
 Jan Janz n de ..... -19-, -40-
 Kremers
 Jan ..... -116-
 Kriellaert
 Willem ..... -215-
 Kroon
 Lijntien Antonis ..... -219-
 Kuicken
 Daniel Bastiaenz n ..... -37-
 Kuijcken
 Aechtjen Cornelis ..... -50-
 Daniel Bastiaen ..... -214-
 Kuijkens
 Aghtjen Cornelis ..... -214-
 Kuijpers
 Maj ..... -172-, -177-
 Lakevelt
 Rijcksje Teunis van ..... -208-
 Lange
 Borgers de ..... -105-
 Lerbroeck
 Judite Ariens van ..... -126-
 Limborch
 Jan van ..... -41-
 Limborgh
 Jan van ..... -141-
 Loon
 Jacob ..... -96-, -215-
 Jan Claes ..... -155-
 Jan Janz n van .... -45-, -62-, -77-
 -210-, -117-, -212-
 Petrus ..... -7-

Lou	Gijsbert Claessen . . . . -135 , -138--	Montferrato	Michael . . . . . -25-
	Jan Claessen . . . . . -99-, -204-	Muijter	Jan Aertzn . . . . . -64-
Louw	. . . . . -7-	Muller	Ameltie . . . . . -165-, -167-
	Claes Janzn . . . . . -7-, -14-, -213-	Neandrum	Petrus Ds. . . . . -8-
	Gijsbert Claeszn . . . . . -77-	Nes . . . . . -29-	capitein . . . . . -50-
	Gijsbert Claeszn de . . . . . -214-	capitein Fr. van . . . . . -29-	Cornelis Michielzn van . -16-, -45-
	Jan Claessen . . . . . -197-		-46-, -163-, -212-, -213-
	Jan Corneliszn de . . . . . -23-		T. van . . . . . -42-
	Mechtelt Gijsbertsen . . . . . -219-	Ochtenbraeck	Geertruit . . . . . -54-
Maes	Boudewijn . . . . . -196-	Oever	Geraert Marcelis van den-97-, -216-
	Grietje Ariens van der -120-, -217-		Gerard van den . . . . . -183-
	Margriet van der . . . . -173-, -193-		Gerart van den . -119-, -141-, -160-
	-195-, -218-		Gerrart Marcelis van den . . . -217-
	Mechteltie van de . . . . . -166-		Gerrit Marcelis van den . . . . -127-
Maij	Neel . . . . . -213-		van den . . . . . -162-
Mar	Maria de . . . . . -132-, -218-	Opsiel	Tuentjen Brendt . . . . . -37-
	Maria van der . . . . . -149-	Opziel	Teuntje Bernden . . . . . -214-
Meeuwen	Jenneken Segerts van . . . . . -217-	Oquenda	Don . . . . . -48-
Melanen	Johannes . . . . . -163-	Orsoij	Coenraet Gerrits van . . . . . -94-
Melis	Herman . . . . . -39-	Os	Beatris Gerarts van . . . . . -177-
Messu	J. . . . . -188-		Gerrit van . . . . . -31-
Meuijter	Jan Aertzn . . . . . -64-, -68-	Otten	Leendert van . . . . . -146-
Meuter	Jan Aertsen . . . . . -53-, -70-	Piese	David du Ds. . . . . -34-
Moenc	Sisael . . . . . -70-	Pire	David du Ds. . . . . -59-
Moerman	Adriaen Willemzn . . . . . -67-	Plante	Franciscus . . . . . -135-
	Bastiaen . . . . . -116-, -124-, -133-	Polanen	Maria van . . . . . -35-
	Bastiaen Mr. . . . . . -101-, -132-	Polter	Claes Adriaenzn . . . . . -17-
	Bastiaen Willemzn . . . . . -57-, -58-	Pontsen	Mett . . . . . -29-
	-60-, -61-		
	Sebastiaen Willemzn . . . . . -63-		
Molenbeeck	Lijsbeth Adraenzn . . . . . -214-		
Molenberch	Lijsbetjen Adriaens . . . . . -45-		
Molenbercke	Lijsbeth . . . . . -52-		

Potter
 Adriaen Claeszn ..... -213-
 Claes ..... -94-
 Claes Adriaenzn ..... -75-, -211-
 Claes Ariensen ..... -143-, -182-
 Leen Adriaenzn ..... -46-
 Quantus
 Willem Tomassen ..... -172-
 Rees
 Johan de ..... -88-
 Riebeeck
 Elisabet van ..... -125-
 Rietveldt
 Gerritje van ..... -214-
 Maria van ..... -215-
 Rietvelt
 Clara ..... -180-, -190-
 Cornelia van ..... -138-, -148-
 Geertruijd ..... -203-
 Geertruijt ..... -138-, -218-
 Gerrichjen van ..... -46-
 Gertruijt ..... -126-
 Johanna ..... -180-, -181-
 Maria ..... -104-
 Maria van ..... -76-
 Petronella ..... -121-, -217-
 Rijberts
 Laurenske ..... -104-
 Rijswijk
 Theunis Janzn ..... -98-, -118-
 Theunis Janzn van ..... -110-
 Thonis Janzn van ..... -62-, -64-, -75-, -211-
 Robloo
 Brienen ..... -140-
 Robloo
 Brienen ..... -139-
 Roelven
 Leijntje ..... -22-
 Leentjen ..... -71-
 Leijntjen ..... -19-, -70-
 Roelven
 Leintjen ..... -74-
 Roemer
 Jacomijntie ..... -163-
 Roosbeeck
 juffrouw van ..... -146-
 Roostig
 Ds. .... -66-

Rotarie
 Marh Ds. .... -71-
 Rotarig
 Ds. .... -64-, -70-
 Eliac Ds. .... -52-
 Mars Ds. .... -67-
 Marsilig ..... -113-
 Rotarij
 Ds. .... -71-
 Rotario
 Mars. Ds. .... -59-, -72-
 Rotaris
 Marsilis ..... -103-
 Rovre
 Baljau de ..... -13-
 Saets
 Maij ..... -99-
 Schaeff ..... -7-
 S. Peter ..... -7-
 Schaets
 Arien ..... -197-, -200-, -202-
 -203-, -205-, -207-
 Schaets
 Arien Cornelis ..... -100-
 Maij ..... -94-
 Schelpenoort
 Dirck van ..... -88-
 Schevenhuijsen
 Anna ..... -75-
 Anneken ..... -180-
 Ds. .... -87-
 Ds. Hermanus ..... -91-
 Helena ..... -45-, -214-
 Schevenhuijsen
 Engeltje ..... -41-
 SCHEVENHUISEN
 AMBROSIUS JANZN ..... -62-
 Engeliën ..... -35-
 Engeltje ..... -214-
 Hermanus ..... -88-
 Schevenhuiser
 Anna ..... -9-, -10-, -54-
 Ds. .... -92-, -97-
 Schevenhusig
 Helena ..... -88-
 Hermannus Ambrosij ..... -211-
 Schevenhusio
 Ds. Hermanno ..... -119-

Schildt		Govert van	..... -109-
Dirck Adriaenzn	..... -18-, -211-	Sluijs	
Jan Andrieszn	..... -210-, -211-	D. Van der	..... -135-
Teunis Jansen	..... -138-	David van der	..... 149-, -151-
Teunis Janzn	..... -135-	Levina van der	..... -126-
Thomas Janzn	..... -64-	Sluis	
Thonis Janzn	..... -211-	David van der	..... -145-, -218-
Schilperoort	..... -118-	Levina van der	..... -217-
Schilt		Smidts	
Cornelis Michielsen	..... -148-	Jan Dircksen	..... -219-
Dirck Arienzn	..... -143-	Smits	
Jan Andries	..... -11-	Maij	..... -213-
Maijken	..... -138-	Snellen	..... -13-
Teunis Jansen	..... -188-, -189-	Chr.	..... -37-
Thonis Janzn	..... -11-, -36-	Christiaen	... -35-, -39-, -42-, -45-
Tonis Jansen	..... -210-	-46-, -75-, -102-, -211-	
Schipper		Christiano	..... -13-
Adriaan Adriaanzn	..... -21-	Elisabeth	..... -62-
Adriaen Adriaenzn	..... -23-	Maria	..... -34-
Adriaen de	..... -22-, -27-	Snellen	
Cornelis de	..... -96-, -210-	S. Willem	..... -16-
Cornelis Janzn	.. -13-, -211-, -213-	Wilhelm	..... -38-, -75-
Schippers		Willem	..... -12-, -14-, -211-
Arien	..... -115-	Snellen	
Zijke	..... -115-	Chr.	..... -91-
Schoenmaker		Snoeck	
Dirk Jansen	..... -206-	Lijsbet Jacobs	..... -219-
Schouten		Sont	
Metie Jans	..... -193-, -195-	Anthonij de	..... -65-
Metio Jan	..... -208-	Soror	
Schreinwerck		Hermani	..... -214-
Bastiaen Adriaenzn	..... -35-	Staaen	
Schrieck		Anna van der	..... -214-, -220-
Gosuin Janzn	-10-, -54-, -55-, -62-	Stael	
-63-, -211-, -213-		Adriaen Floriszn van der	-75-, -109-
Jan Gosuinz	..... -77-	-110-, -190-	
Schriek		Anna van der	..... -73-
Gosuin Janzn	..... -62-	Nicolaes van	..... -109-
Schuijtenmaecker		Theuntje Ariens van der	.... -112-
Laurens	..... -179-	Willem Janzn van der	-10-, -24-, -26-
Sejer		-38-, -43-, -53-, -55-	
Jenneke	..... -126-	Stalen	
Sibrech		Anneke van	..... -96-
Dirken	..... -160-	Stam	
Slaetsio		Cornelis Jansen	..... -171-
Ds.	..... -59-	Gerrit Ariensen	..... -136-, -218-
Slingelant		Jan Adriaenzn	..... -19-, -75-
Govert van	..... -110-	-210-, -213-	
		Jan Arienzn	.... -92-, -109-, -188-

Stammen		
Majj	.....	-138-, -193-
Steeffort		
Catharijna Thomas van	....	-113-
Steenfort		
Catharina van	.....	-216-
Stockman		
Gerart Antonissen	.....	-110-
Gerrit Anthoniszn	...	-113-, -213-
Gerrit Theuniszn	.....	-108-
Gerrit Thonie	.....	-214-
Storij		
joffrouw	.....	-73-
Margarieta	.....	-74-
Stuart		
capitein	.....	-75-
Taets		
Jacob	.....	-112-, 113-
Tans		
Peter Janzn	.....	-211-
Taus		
Peter Janzn	.....	-72-
Tebus		
Dirck Hendricksen	.....	-212-
Tegmeio		
dominee	.....	-175-
Teteringen		
Cornelis Woutersen van	....	-196-
Teuwen		
Claes	.....	-29-
Claesje	.....	-83-
Geertreu	.....	-129-
Jan Janzn	.....	-119-
Theuwen		
Jan Janzn	.....	-216-
Thonis		
joffrouw	.....	-48-
Timmerman		
Luiris Wouters	.....	-11-
Torrentinus		
Abrahams	.....	-7-
Totemaeckers		
Dirs	....	-161-, -162-, -166-, -193-
Totemakers		
Dirksken	.....	-192-
Dirs	.....	-195-
Triglandium	.....	-137-
Tromp		
Maarten Harperzn	.....	-48-
Udemans	.....	-137-
Uppel		
Majjken van	.....	-26-
Vechtenbroeck		
Geertrui	.....	-62-
Gerti	.....	-57-
Vechtenbroek		
Geertruide	.....	-74-, -76-, -214-
Velthuijsio		
predicant	.....	-118-
Velthuisio		
Ds.	.....	-36-
Verdoorn		
Adriaen Cornelis	.....	-110-
Verdoorn		
Jacobijntje Corsten	.....	-43-
Jacobijntje Couten	.....	-214-
Lambert	.....	-45-
Majjken Corsten	....	-143-, -210-
Verdoorn		
Arien Hendricksen	.....	-220-
Verheij		
Joost Woutersen	.....	-202-
Vervooren		
Jan	.....	-142-
Vervoorn		
Adriaen Corneliszn	.....	-109-
Cornelia	.....	-131-
Elisabeth	.....	-148-
J.	.....	-167-
Jan	....	-26-, -35-, -48-, -67-, -74-
-98-, -106-, -118-, -136-, -168-,		-171-, -173-, -213-, -215-
Johan	.....	-138-, -148-, -160-
L.	.....	-34-
Lambert	-8-, -30-, -36-, -39-, -103-	
Lambert Jacobzn	.....	-26-, -42-
Lambert Lamberts	.....	-211-
Lambrecht	.....	-149-, -157-
Lambrecht Jacobzn	....	-10-, -21-
Lijsbeth	.....	-179-
Vervoorn		
R.	.....	-60-
Regnier	.....	-92-, -190-, -216-
Reijnier	.....	-160-
Reinier	-26-, -35-, -46-, -49-, -56-	
-61-, -62-, -76-, -82-, -213-, -214-		
Reynier	.....	-101-, -103-
Rijnier	.....	-125-

Vervoorn		
	Cornelia	-135,-138-
	Lambert	-97-
Vestien		
	Anne	-199-
Veties		
	Amie	-183-
	Anna	-189,-201,-204-
Vetjes		
	Anna Jans	-81,-214-
	Anneken Jans	-71-
Vetties,		
	Anne	-199-
Vinckius		
	Gerh. Ds.	-61-
Vlieger		
	Claes Pietersen	-217-
	Nicolaes Pieter	-120-
Vogelsang		
	Catharina	-10,-88,-210-
Vogelsangi		
	Catharina	
	Luderi Ds.	-52-
Vogelsano		
	Magdalena	-74-
Volthusius		-40-
Vrancken		
	Joffrouw Maria	-210-
	Jossi Maria	-45-
	Maria	-12,-51,-52,-67-
		-72,-73,-75-
Vrecchum		
	Johannes Ds.	-82-
Vrechem		
	Johannes	-88,-119-
Vrechenius		
	Johannes	-90,-92-
Vrechunius		
	Ds. Johannes	-87-
Vrecken		
	ds. Johannes	-163-
Vrechu		
	Ds.	-82-
Vries		
	Adriaen B. de	-214-
	Adriaen Berentzn de	-54-
	Adriaen Brentzn de	-54,-64--211-
	Brent de	-54,-210-
	Floris Jacobus de	-214-
	Floris Jacobbn de	-67,-114,-213-
	IJsbrant Arienzn de	-122-
	Isbrant Adriaenzn de	19,-75,-211-
	Jacob de	-213-
	Johanna de	-132,-218-
	Maria de	-200,-202-
	Mr. Adriaen Brentzn de	-15-
	Stijntie Isbrants de	-193-
Waelwijck		
	Jan Peterzn van	-66-
Wassenburch		
	Ds. P.	-91-
Wetten		
	Grietien van	-202-
Wevelinchoven		
	Adriaen Buijs van	-110-
Wevers		
	Lijsken	-29-
Wiel		
	Willem Janzn van der	-210-
Wijngaerden		
	Dirck Thonis van	-213,-214-
	Dirck Thoniszn ..	-54,-57,-67-
	heer	-102-
	heer Johan	-102-
	Jan van	-110-
	Jan Oem van	-136-
Wilt		
	Dirxken Siberts de	-214-
Witt		
	Jacomina de	-150,-175-
Zenten		
	Abraham	-138-
Zeten		
	Abraham	-217-

PATRONYMICA INDEX

- Aamen Barenden ..... -142-
Aart Michielzn ..... -48-
Achtjen
    Adrians ..... -210-
    Wouters ..... -72-
Adriaan
    Adriaanzn ..... -35-
    Adriaenzn .. -19-, -33-, -35-, -39-
    Bastiaenzn ..... -74-, -76-
    Brentzn ..... -44-
    Claeszn ..... -20-
    Cornelis ..... -125-
    Corsten -17-, -59-, -61-, -63-, -75-
    Corstiaenzn ..... -63-
    Dirckzn ..... -215-
    Everden ..... -64-
    Floriszn ..... -53-, -73-, -75-
    Helmichs ..... -57-
    Huijgen ..... -48-, -79-, -214-
    Huijgen ..... -80-
    Joordenzn ..... -15-
    Jordens ..... -213-
    Peters ..... -214-
    Peterzn ..... -7-, -16-, -27-
    -29-, -65-, -71-
    Wouterzn ..... -22-, -25-, -40-
Adriaentie Leenders ..... -128-
Adriaentje
    Leenderts ..... -218-
    Siberts ..... -8-, -213-
Adrian
    Adriaenzn ..... -210-
    Bastianzn ..... -213-
    Corstaenzn ..... -211-
    Corsten ..... -212-
    Franssen ..... -210-
    Huijgen ..... -213-
    Peterzn ..... -211-
    Geerrarts ..... -218-
Adriana Geraerts ..... -135-
Aechie Philipsen ..... -199-
Aecht Wouters ..... -81-
Aechtie Wouters ..... -89-
Aechtje Jacobs ..... -107-
Aechtjen Adriaens ..... -48-
Aelbert Aelbertzn ..... -121-, -217-
Aeltje Wouters ..... -74-
Aentie Bastiaens ..... -208-
Aentje Jans ..... -27-
Aentjen
    Bastiaendr ..... -11-
    Bastiaensen ..... -210-
    Dircks ..... -51-, -214-
    Jans ..... -214-
Aert
    Gijsbertzn ..... -113-
    Gijsbert ..... -216-
    Janzn ..... -35-
    Leenartzn ..... -22-, -40-
    Leenerts ..... -25-
    Lenarts ..... -25-, -27-, -29-
    Michielzn-18-, -22-, -26-, -35-, -48-
Agatha Adriaens ..... -11-
Agnieta Batalie ..... -219-
Agth Wouters ..... -8-
Agthje Wouters ..... -212-
Agthjen Adriaens ..... -19-
Ameltie Jacobs ..... -165-, -196-
Anna
    Theunis ..... -109-
    Claes ..... -213-
    Peters ..... -213-
    Thomas ..... -27-
Anneke
    Ariens ..... -112-, -216-
    Beerende ..... -124-
    Cornelis . -98-, -104-, -111-, -216-
    Crelis ..... -123-
    Thomas ..... -106-, -111-, -112-
    Wouters ..... -96-, -215-
    Thonis ..... -45-
Anneken
    Aerts ..... -18-, -62-, -213-
    Ariens ..... -168-
    Bastiaens ..... -202-
    Claes ..... -166-
    Cornelis . -54-, -206-, -214-, -217-
    Jans ..... -138-, -210-
    Joris ..... -50-, -214-
    Thomas ..... -212-
    Thönis ..... -213-
    Wouters ..... -152-, -158-

Annichie Jans ..... -217-
 Anthonie Commerzn ..... -35-
 Ariaen Jaspers ..... -171-, -168-
 Ariaentie
     Cornelis ..... -96-
     Daniels ..... -202-
     Joris ..... -216-
 Ariaentien
     Jaspers ..... -219-
     Teunis ..... -218-
     Theunis ..... -131-
 Ariaentje
     Jooris ..... -98-
     Cornelis ..... -215-, -217-
     Egberts ..... -215-
 Arien
     Barentzn ..... -101-
     Barents-91-, -94-, -96-, -99-, -102-
     Bastiaensen . -171-, -172-, -181-
     -183-, -197-, -204-
     Coppen ..... -123-, -217-
     Cornelis ..... -96-, -104-, -215-
     Cornelissen .. -172-, -176-, -179-
     Corsten ..... -94-, -97-, -106-
     Derksen ..... -94-
     Dirckxs ..... -90-
     Dirckzn . -117-, -121-, -203-, -215-
     Flooren ..... -103-, -181-
     Huijgen ..... -90-, -117-
     Janzn ..... -98-, -100-, -114-
     Joppen ..... -96-, -117-, -118-
     -119-, -215-
     Korsten ..... -196-
     Krijnen ..... -183-, -197-
     Peterzn ..... -95-, -98-
     Willemzn ..... -109-, -216-
 Arienten Ariens ..... -162-
 Arientie Sijberts ..... -90-
 Balt Hendrickx ..... -217-
 Balter Hendrieks ..... -210-
 Balther Hendricks ..... -74-, -210-
 Balthes Hendricks ..... -36-
 Balthes Hendrickzn ..... -37-, -66-
 Baltus Hendrickx ..... -126-
 Barbara
     Carels ..... -120-
     Carelsen ..... -217-

Barbara
     Cornelis ..... -205-, -208-
 Barber Cornelis ..... -125-, -217-
 Barent
     Hendrickzn ..... -127-, -218-
     Arien ..... -89-
 Bastiaan Crijnen ..... -23-
 Bastiaen
     Adriaens ..... -214-
     Bastiaenzn ..... -39-, -212-
     Daenen ..... -129-
     Gerretzn ..... -88-
     Hermensen ..... -206-
     Jacobzn ..... -109-, -216-
     Joosten ..... -99-
     Lambertzn ..... -129-
     mr. .... -89-
     Stoffelen ..... -11-, -60-, -213-
     Stoffelzn .... -22-, -23-, -49-, -54-
     -65-, -91-, -97-, -212-
     Willemzn ..... -78-, -213-
 Bastiaenjen Wouters ..... -26-
 Bastiaentje
     Paulus ..... -35-, -57-, -62-, -213-
     Wouters . -9-, -14-, -16-, -27-, -210-
 Bastian
     Adriaenzn ..... -213-
     Bastianzn ..... -213-
     Gerrits ..... -92-
 Beatris
     Florisdr ..... -210-
     Gerarts ..... -149-, -151-
     Gerrits ..... -148-
 Beatrix
     Gerats ..... -96-
     Gerrits .... -11-, -13-, -19-, -21-,
     -26-, -31-, -37-, -44-, -51-, -75-,
     -76-, -79-, -81-, -97-, -102-
 Belijcke Hendrix ..... -217-, -126-
 Caetie Echberts ..... -128-
 Catelijntje Antonis ..... -113-
 Cathelijntjen Anthonie ..... -214-
 Christina Adriaens ..... -71-, -214-
 Claertje Willems ..... -113-
 Claes
     Adriaenzn ..... -15-
     Crijen ..... -218-

Claes		Cornelis	
Huberts	..... -126-	Willemsen	..... -176-
Hubertzcn	..... -217-, -193-	Corst	
Krijnen	..... -122-	Bastiaenzn	..... -121-, -123-
Claesje		Daenzn	..... -112-
Gijsberts	..... -216-	Janzn	..... -122-
Willems	..... -216-	Crieten Thomas	..... -212-
Claeske Theunis	..... -106-	Crijn	
Commer in Altena	..... -183-	Paulus	..... -212-
Commerken		Wouters	..... -100-
Melsen	..... -45-	Wouterzn	..... -66-, -140-
Nelis	..... -51-	Crijntie Cornelis	..... -174-
Nelsen	..... -214-	Cuinder Stoffelzn	..... -21-
Cornelia		Daemken Bastiaens	-14-, -21-, -74-, -210-
Dirks	..... -199-	Daen	
Peters	..... -120-, -217-	Corsten	..... -77-, -95-, -211-
Cornelis		Corstiaenzn	..... -21-
Adriaenzn	..... -50-	Korsten	..... -7-, -98-
Aerts	..... -16-	Pietersen	..... -202-
Brender	..... -39-	Daniel Bastiaensen	..... -181-, -219-
Chielen	..... -108-	Davina Davids	..... -198-
Cornelis	..... -211-	Denijs	..... -162-
Corneliszn	..... -11-, -64-, -98-	Denis	..... -156-, -159-
	-212-, -214-	Lambertzn	..... -90-, -127-
Corsten	..... -67-, -211-, -212-	Denis in 't Hoff van Hollant	-160-, -164-
Dirckzn	..... -71-		-171-
Dirksen	..... -202-	Derik Adriaenzn	..... -75-
Everden	..... -76-, -94-, -97-	Dijnge	
	-100-, -212-	Ariens	..... -110-
Gielen	..... -199-	Jooris	..... -107-
Gijsbert	..... -210-	Joris	..... -109-
Gijsbertzn	..... -68-	Dijngetie	
Gijsen	..... -148-	Cornelis	..... -216-
Goosensen	..... -197-	Hendricks	..... -123-, -217-
Goosens	..... -204-	Dijntje Cornelis	..... -104-
IJsbrantzcn	..... -217-	Dinge Joris	..... -35-
Isbrantsen	..... -120-, -141-, -157-	Dingen Joris	..... -34-, -214-
	-184-, -186-, -187-, -190-	Dingetie Jans	..... -170-
Janzn	..... -14-, -27-, -39-	Dingetje Hendrickx	..... -96-, -215-
Lamberts	..... -105-, -216-	Dionijs Lamberts	..... -34-
Matthijs	..... -26-, -56-, -76-	Dionijs Lambertzn	-20-, -46-, -213-, -214-
Matthijszn	..... -20-, -51-, -211-	Dirck	
	-212-, -215-	Adriaenzn	..... -214-
Michielzn	..... -56-, -72-, -75-	Aertzn	..... -78-
	-77-, -122-, -147-, -148-	Arienzn	..... -100-
Thijs	..... -64-	Hendrixs	..... -216-
Tijssen	..... -101-	Hendrickzn	..... -105-, -124-

Dirck		Geertruijd Carels	-202-
Jansen	-175-	Geertruijt	
Janzn	-9-, -14-, -84-, -98-	Hendrickx	-94-
Lambertsen	-140-	Peters	-124-
Peterzn	-212-	Pieters	-113-, -216-
Dirckje Ariens	-114-	Gerit Jansen	-140-, -162-
Dircksken Hendricks	-150-	Gerrike Davits	-102-
Dirckxje Hendrickx	-114-	Gerriken Jans	-66-, -214-
Dircxken Sibert	-218-	Gerrit	
Dirk		Gijsbertsen	-213-
Jansen	-174-	Janzn	-45-, -94-, -99-, -122-
Janzn	-116-, -210-	Theunisse	-108-
Peterzn	-213-	Theuniszn	-93-, -98-
Dirksken		Thoniszn	-48-
Ariens	-206-	Jansen	-155-, -160-, -183-
Cornelis	-142-	Gijsbert Claeszn	-45-
Sibrechts	-194-	Gijsbertie Willems	-142-, -199-, -200-
Dirxken Siberts	-23-, -51-	-202-, -203-, -205-, -206-, -112-	
Eeriken Goverts	-20-, -34-	Gijsbertje Willems	-111-
Elisabeth Lucas	-21-	Gijsbertjen	
Elsbet Corstiaensdr	-91-	Willems	-45-, -46-, -214-
Elsken	160-, -162-	Willemdr	-57-
Elsken		Gosuin	
Eijmberts	-116-	Janzn	-15-, -66-
Imbert	-213-	Joriszn	-39-
Isac	-118-	Gouda Cornelis	-14-, -19-, -48-, -213-
Emerentia Ariens	-179-	Govert	
Erijken Goverts	-75-	Jansen	-90-
Eriken Goverts	-46-, -214-	Peterzn	-8-, -213-
Erntje Jans	-210-	Griet Stofflen	-37-
Evert		Grietebuer	-117-
Daenzn	-216-	Grietie	
Willemzn	-210-	Ariens	-128-
Ewout Michielzn	-64-	Cornelis	-199-
Fijcken Cornelis	-16-, -18-	Grietien Stoffels	-15-, -35-,
Fijke		Grietje	
Jans	-206-	Adams	-66-
Wouters	-208-	Adanie	-214-
Floris		Joosten	-214-
Jacobsen	-149-	Stoffels	-17-, -18-, -76-, -213-
Jacobzn	-116-, -117-	Willems	-119-, -216--
Florisken Ariens	-141-, -219-	Grietjen	
Frans Gijsberts	-141-, -219-	Jacobs	-76-, -81-
Geert Teunis	-172-	Joosten	-45-, -54-
Geertien		Stoffels	-79-, -213-
Ariens	-193-	Guinu Pauluszn	-22-
Teunis	-163-, -193-, -199-	Heijlten Ariensen	-141-
Geertje Cornelis	-9-, -15-, -213-	Heijltie Stoffels	-93-, -216-

Heijltien Aerts ..... -193-
 Heijltien Ariens ..... -219-
 Heijltje Fleuren ..... -111-
     Stoffels ..... -102-
 Hendericksken Jans ..... -131-
 Hendrick Thomaszn ..... -20-
 Hendricken Willems ..... -208-
 Hendrickje Jacobs ..... -119-, -216-
 Hendricksje Willems ..... -13-
 Hendricksken Jacobs ..... -143-
     Jans ..... -218-
 Hendrickxie Cornelis ..... -104-
 Hendrik
     Dirksen ..... -181-
     Thomaszn ..... -212-
 Hendriken Bastiaens ..... -196-
 Hendriksken Willems ..... -208-, -210-
 Hermaen Sibrechtsen ..... -178-
 Hermen Sibrechtsen ..... -176-, -194-
 Hubertie Ariens ..... -94-
 Hubertje Ariens ..... -215-
 Huijbertie Foppen .. -184-, -186-, -194-
     -195-, -198-, -199-, -201-, -202-
 Huijbertie Joppen ..... -176-, -183-
 Huijbertien Foppen ..... -186-
 Huijbertien Joppen ..... -152-, -156-
 Huijbertje Foppen ..... -196-
 Huijgh Jansen ..... -162-
 IJke Lucas ..... -218-
 IJsbrant Arienzn ..... -108-
 Ike Jans ..... -220-
 Isaac Janzn .. -19-, -23-, -26-, -52-, -212-
 Isac Janzn ..... -54-
 Isbrandt Adriaenzn ..... -57-
 Isbrant
     Adriaanzn ..... -21-
     Adriaenzn .... -7-, -17-, -21-, -48-
     -51-, -52-, -54-, -57-, -62-, -64-
 Jacob
     Adriaenzn ..... -20-, -30-, -50-
     Aertsen ..... -107-
     Ariensen -194-, -203-, -208-, -219-
     Arienzn ..... -96-, -100-
     Barentsen ..... -206-
     Dirckzn ..... -217-
     Dircxzn ..... -121-
     Pietersen ..... -202-
 Jacobie Gijsberts ..... -219-

Jacobje Egberts ..... -120-, -195-, -206-
 Jacomijntien
     Jans ..... -147-, -219-
     Korsten ..... -219-
 Jaepien Egberts ..... -217-
 Jan
     Adriaenzn ..... -17-
     Aertzn ..... -54-
     Ariensen ..... -158-, -159-, -208-
     Arienzn ..... -90-
     Chielzn ..... -43-
     Dircksen ..... -141-
     Hendrickx ..... -215-
     Jansen ..... -70-
     Janzn ..... -45-, -48-, -52-,
     -94-, -124-, -213-
     Matheussen ..... -90-, -215-
     Matheuszn ..... -96-
     Pauliszn ..... -211-
     Pauluszn -45-, -46-, -56-, -59-, -
         60-
     -63-, -72-, -74-, -121-, -128-, -210-
     Pauwelzn ..... -11-, -21-, -36-
     Stevense ..... -148-, -184-
     Stevensen -184-, -186-, -187-, -190-
     Stoffelen ..... -215-
     Stoffelse ..... -117-, -214-
     Stoffelzn .... , -51-, -64-, -94-, -98-
     Teuniszn ..... -93-
     Thomaszn 17-, -19-, -79-, -80-, -212-
     Tijsen ..... -160-
     Willemzn ..... -122-, -142-
 Janneken
     Cornelis ..... -18-, -213-
     Gerridts ..... -214-
     Gerrits .... -21-, -27-, -48-, -213-
     Gosuims ..... -214-
     Hermandr ..... -76-
     Jans ..... -219-
     Krijnen ..... -219-
     Pieters ..... -131-, -218-
 Jannetje Peters ..... -107-
 Jannichie
     Gerrits ..... -93-
     Cornelis ..... -93-
     Pieters ..... -195-, -208-
     Stoffels ..... -101-
 Jannichien Crijnen ..... -172-

Jelis Janzn ..... -9-
 Jelleke Barents ..... -217-
 Jenneke
     Beerende ..... -121-
     Lamberts ..... -128-
 Jenneken
     Adriaens ..... -213-
     Aerts ..... -214-
     Gerrits ..... -48-, -74-
     Pieters ..... -143-
 Joost
     Cornelissen ..... -198-
     Paulissen ..... -205-
 Jordan Adriaenzn ..... -76-, -215-
 Josijntjen Gijsberts ..... -76-, -215-
 Judit Ariens ..... -217-
 Judith Bastiaens ..... -196-
 Justin Wouterzn ..... -14-
 Kommer ..... -162-
 Kommer Teunissen ..... -197-, -204-
 Kuijndertje Jans ..... -101-
 Lambert
     Bastiaens ..... -214-
     Bastiaenzn ..... -27-, -29-, -49-
     -74-, -98-, -211-
 Lapuijt ..... -162-
 Laurensken Siberts ..... -54-, -214-
 Laurensken Sijberts ..... -75-
 Leendert Arienzn ..... -98-, -216-
 Leijchen Huijgen ..... -120-
 leijckjen Huijgen ..... -212-
 Leijntjen Joris ..... -50-
 Leintjen
     Joris ..... -62-, -214-
     Leenaarts ..... -66-
     Leenders ..... -210-
 Lemtien Aerts ..... -210-
 Lenaert Cornelissen ..... -152-, -219-
 Lenart Thonisz ..... -214-
 Lijn Jooris ..... -109-
 Lijntie
     Aerts ..... -219-
     Baltis ..... -158-
     Claes ..... -129-
     Floris ..... -162-
     Jans ..... -208-
     Jordaens ..... -208-
     Joris .. -162-, -165-, -201-, -202-

Lijntie
     Wouters ..... -90-, -215-, -217-
 Lijntien Aerts ..... -141-
 Lijntje Ariens ..... -206-
 Lijsbet Bastiaenen ..... -104-
     Bastiaens ..... -216-
     Cornelis ..... -124-
     Corsten ..... -104-, -216-, -217-
     Corstiaens ..... -94-, -215-
     Jans ..... -203-
     Jona ..... -202-
     Krijnen ..... -107-
 Lijsbeth
     Cornelis-14-, -51-, -75-, -120-, -210-
     Corsten ..... -220-
     Jans ..... -202-
     Pauwlussen ..... -208-
 Lijsbetie Jans ..... -104-
 Lijsjen
     Foppen ..... -215-
     Jacobs ..... -210-
 Lijske Ariens ..... -109-, -216-
 Lijsken
     Adriaens ..... -35-
     Bastiaendr ..... -17-
     Bastiaens ..... -210-
     Jacobs ..... -13-
     Joppen ..... -76-
     Wouters ..... -19-, -214-
 Lovijske Jans ..... -198-
 Lovijsse ..... -165-
 Lovis Lovisen ..... -220-
 Lubbeken Martins ..... -19-, -210-
 Lucia Sacharias ..... -205-, -208-
 Luirijn Wouterzn ..... -211-
 Machteljen Peters ..... -46-
 Machtelke Peters ..... -125-
 Machtelt Peters ..... -217-
 Machteltje Peters ..... -214-
 Maeij Cuijpers ..... -179-
 Maeken Ariens ..... -90-
 Maerten
     Arienzn ..... -106-
     Ariensen ..... -146-, -158-, -165-
 Mageret Pieters ..... -152-
 Maij
     Corsten ..... -138-
     Hermans ..... -20-

Maij		Mariken Adriaans	-51-
	Korsten	Marten	
	Krijnen	Ariensen	-146-, -162-
	Teunis	Wouters	-179-
	-178-, -180-, -181-, -183-	Martijntje Dirckx	-107-
	Theunis	Martin	
Maijke		Jacobs	-36-
	Jans	Jacobzn	-17-, -21-, -35-,
	Leenderts	-37-, -212-, -213-	
	Peters	Matthijs Janzn	-41-, -212-
Maijke		Mechteltie	
	Cornelis	Ariens	-202-
	Jans	Jans	-207-
	Leenderts	Meijke Bastiaens	-26-
	Pieters	Merchie Ariens	-199-
	Robrechts	Metie Jans	-220-
	Theunis	Metien Jans	-176-
Maijken		Metje Ponsen	-46-
	Adriaens	Metjen Andries	-15-, -213-
	Aerts	Michiel Cornelis	-216-
	Ariens	Miechiel Cornelis	-119-
	Claes	Neel	
	Claessen	Claes	-97-, -100-, -103-
	Cornelis	Grootens	-108-
	-11-, -12-, -17-, -29-, -143-	Kesen	-45-
	-190-, -195-, -210-, -219-	Maij	-14-, -16-
	Corsten	Neeltie	
	Gosuins	Claes	-96-, -208-, -215-
	Hermans	Cornelis	-180-, -194-, -195-, -202-
	Jans	Crijnen	-218-
	Lamberts	Theunis	-100-
	Leenardts	Tomas	-205-
	Leeners	Neeltien Ariens	-191-
	Lenaerts	Cornelis	-160-, -181-, -184-
	Peters	-187-, -193-, -198-	
	Pieters	Krijnen	-193-
	Thonis	Neeltje	
	Wouters	Bastiaens	-212-
Margretje Adams		Bernden	-213-
Margriet Pieters		Claes	-90-
Maria		Cuinders	-39-
	Claes	Dircken	-212-
	Claesdr	Kezen	-214-
	Robrechts	Peters	-11-, -212-
	Wouters	Stoffels	-11-, -210-
Marichien Huberts.		Thonis	-13-, -67-
Marickjen Adriaens		Neeltjen	
Marieken Adriaens		Bastiaens	-212-
Marijken Ariens			

Neeltjen		Janzn	-73-
Bernden	-71-	Joppen	-131-, -141-, -176-, -179-
Cornelis	-35-, -51-		-194-, -199-, -205-, -208-, -218-
Dircks	-61-	Pietertie Jans	-189-, -205-
Dirken	-35-	Pietertien Jans	-190-
Stoffels	-75-	Pleuntie Hendrickx	-126-, -217-
Thonis	-66-	Pleuntje	
Thönis	-213-	Teunis	-80--98-
Thonisdrr	-44-	Pleuntje Anthonis	-79-
Nellichie Baltis	-219-	Cornelis	-210-
Neltien Philips	-220-	Theunis	-216-
Nies Floren	-142-, -158-, -161-	Quinu Pauwelzn	-29-
Oechie Hendrixx	-96-	Quirijn Wouterzn	-49-, -210-
Oechne Hendrickx	-215-	Rockus Wouters	-70-
Oeijken Claes	-64-, -212-	Sara	
Oeijken Tomas	-212-	de kreemster	-171-
P. Joosten	-30-	Thomas	-23-, -74-, -213-
Peter		Shijke	
Ariensen	-165-	Wouter	-122-
Bastiaenzn	-45-, -213-	Shijke	
Corsten	-90-, -215-	Wouters	-121-
Daanzn	-41-	Sijecken Claes	-210-
Daenzn	-98-	Sijke	
Damiszn	-36-, -63-, -210-, -212-	Ariens	-165-
Dammiszn	-44-, -46-, -51-	Jans	94-, -205-, -215-, -219-
-59-, -60-, -64-		Steven	
Danielzn	-21-	Peterzn	-13-, -17-, -210-, -212-
Gerrits	-80-	Pieters	-115-
Gerritzn	-79-	Stijntie Ariens	-188-
Jansen	-14-	Stijntje Wouters	-123-
Janzn	-73-, -74-, -80-, -81-, -89-	Stoffel	
Joosten	-11-, -13-, -16-, -18-	Corneliszn	-91-
-19-, -21-, -23-, -26-, -28-, -30-, -		Peeterzn	-92-
32-		Peterzn	-18-, -45-, -49-
-34-, -89-, -92-, -93-, -211-, -214-		-54-, -211-, -213-	
Joppen	-64-, -	Pieters	-93-
199-		Pieterzn	-74-, -97-
Tomaszn	-16-	Susanne Ariens	-200-
Willemzn	-46-, -214-	Teunis Jansen	-159-
Pieter		Teuntie	
Ariensen	-165-, -180-, -181-,	Ariens	-203-, -204-
-184-, -192-, -193-, -195-, -198-		Teuntje	
Bastiaensen	-150-	Teunis	-196-
Damissen	-193-	Carels	-218-
Dammissen	-179-	Cornelis	-84-
Dammeszn	-124-	Corsten	-66-
Danielzn	-108-	Flooren	-215-
Joosten	-91-		

Teuntje
     Jacobs ..... -127-
     Jans ..... -35-, -214-
 Theunis Janzn ..... -108-
 Theuntie Flooren ..... -96-
 Thomas
     Arienzn ..... 109-, -216-
     Claeszn ..... -14-
     Commerzn ..... -26-
     Corneliszn ..... -48-
 Thonis
     Commerzn . -22-, -27-, -33-, -35-
     -37-, -38-, -79-
     Corneliszn ..... -35-
 Tijecken Cornelis ..... -17-
 Tijensien Cornelis ..... -212-
 Töentje Corsten ..... -11-
 Tomas Cornelissen ..... -164-
 Tonis Wouters ..... -214-
 Toontje Corsten ..... -67-
 Trijntien Ariens ..... -146-
 Trijntje Corsten ..... -210-
 Willem
     Adriaenzn ..... -50-
     Bastiaen ..... -122-
     Dircksen ..... -220-
     Dirckzn ..... -217-, -121-
     Hendricks ..... -213-
     Hendrickzn ..... -13-, -210-

Willem
     Jacobs ..... -214-
     Jacobsen ..... -159-
     Jacobzn ..... -20-, -21-, -66-,
     -102-, -213-, -214-
     Jansen ..... -103-
     Janzn ... -7-, -11-, -13-, -16-, -18-
     -19-, -26-, -31-, -35-, -45-, -56-,
     -70-, -72-, -74-, -211-
     Lambertzn ..... -20-
     Tomassen ..... -96-, -172-, -215-
     Thoniszn .... -44-, -48-, -51-, -52-,
     -54-, -57-, -71-
 Willemke Jacobs ..... -97-, -120-, -217-
 Willemtjen Jacobs ..... -213-
 Wouter
     Ariensen ..... -206-
     Bastiaensen ..... -210-
     Bastiaenzn .. -14-, -36-, -72-, -74-
     -122-, -192-, -212-
     Janzn ..... -100-
     Teunisse ..... -102-
     Teuniszn ..... -89-, -132-
     Theunissen .... -124-, -177-, -218-
 Wouter Thonisen ..... -210-
 Wouter Thoniszn ..... -67-, -214-
 Wouter Töniszn ..... -211-
 Wouter Wouterzn ..... -64-, -210-

ZAKEN INDEX

Administratie

belijdenis lidmaten. 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 26, 27, 35, 37, 45, 48, 50, 51, 52, 68, 70, 76, 73, 81, 90, 94, 96, 98, 102, 105, 109, 112, 114, 119, 120, 121, 123, 125, 128, 129, 131, 141, 166, 171, 174, 175, 177, 179, 180, 181, 184, 193, 196, 198, 202, 205, 206, 208

Diaconie

algemeen. 15, 20, 22, 25, 29, 38, 40, 43, 53, 69, 78, 83, 84, 100, 103, 108, 117, 135, 142, 146, 167, 170, 172, 174,
bestedingen. 22, 25, 24, 68, 69, 106, 159, 160, 171,

Armenhuizen

algemeen. 12, 22, 29, 53, 59, 66, 67, 68, 69, 78, 171, 172,

Attestatie

vertrekkende lidmaten. 9, 34, 41, 56, 65, 66, 67, 75, 80, 91, 94, 96, 102, 104, 112, 113, 121, 123, 124, 138, 161, 177, 180, 188, 191, 193, 195, 204,
inkomende lidmaten. 9, 13, 18, 22, 35, 43, 45, 48, 50, 54, 63, 70, 74, 77, 80, 90, 91, 96, 104, 112, 113, 120, 125, 126, 127, 128, 132, 135, 140, 141, 147, 157, 158, 170, 172, 180, 190, 196, 199, 200, 202, 203, 205, 206, 207, 208,

Avondmaal

bediening. 8, 9, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 26, 27, 34, 35, 37, 39, 44, 45, 46, 48, 51, 52, 57, 61, 66, 72, 74, 76, 81, 90, 93, 97, 98, 102, 105, 113, 115, 119, 120, 125, 126, 128, 178, 180, 183, 193,
aanvraag. 14, 18, 35, 45, 73, 131, 141, 148, 168, 174, 175, 180, 183, 188, 193, 195, 200, 202, 208,

Bid- en dankdagen

bediening. 12, 13, 14, 16, 18, 19, 24, 34, 35, 40, 41, 44, 46, 48, 51, 53, 61, 65, 72, 78, 93, 100, 103, 111, 114,
oorlogomstandigheden. 23, 39, 41, 44, 52,

Calamiteiten

brand. 64, 105,
pest. 40, 41, 43, 168, 173, 205,

Catechisatie

algemeen. 9, 131, 142, 153, 166, 171

Doop

algemeen. 24, 50, 56, 70, 90, 97, 113, 154, 191,

Financiën

armbussen. 43, 94, 99, 113, 118, 122, 125, 126, 127, 129, 147, 155, 160, 162, 183, 197, 204, 205,
collecten. 93, 94, 95, 104, 105, 160, 187, 188, 194,
Leningen, hypotheken. 10, 12, 23, 73, 91, 97, 101, 105,
kerkgoederen. 77, 102, 103, 118,
legaten, giften. 96, 97, 99, 100, 115, 118,
salarissen. 11, 43, 87, 91, 92, 97,
verantwoording. 11, 19, 22, 27, 37, 38, 56, 64, 65, 68, 77, 93, 99, 111, 118, 122, 125, 126, 127, 129, 133, 145, 155, 161, 167, 174, 182, 191, 197, 203,

Geschillen

kerkelijk buiten W'dam. 63, 70, 71, 72,
lidmaten. 15, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 42, 45, 116, 139, 140, 142, 152,
oudemannen goederen. 24, 26, 27, 38, 39, 43, 49, 53, 55, 64, 70, 73, 75, 80, 83, 84, 91, 94, 95, 99, 102, 105, 108, 109, 110,

- Hulpverlening
andere gemeenten. 65, 119, 149,
- Kerkenraads vergaderingen
zwijgplicht. 151, 167, 191, 197,
absentie boete. 146, 167, 170, 177,
188,
- Onderwijs
algemeen. 42, 37, 64, 65, 133, 134,
135, 137, 138, 187, 192, 193, 204,
onderwijzers. 42, 43, 91, 92, 97,
109, 112, 115, 133, 134, 135, 137,
138, 139, 140, 142, 173, 174, 189,
- Ouderlingen en diakenen
algemeen. 12, 21, 36, 38, 84
verkiezingen. 17, 22, 27, 37, 46,
51, 54, 68, 76, 93, 97, 99, 109, 111,
117, 122, 125, 126, 128, 132, 182,
143, 155, 160, 167, 174, 191, 196,
203, 207,
- Predikanten
algemeen. 45, 77, 79, 83, 119,
beroep en aanstelling. 6, 7, 8, 77,
78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 87,
88, 129, 131, 136, 137,
- Tucht
dagvaarding. 20, 26, 30, 31, 49, 72,
80, 81, 89, 92, 98, 112, 114, 117,
120, 128, 136, 138, 141, 142, 143,
144, 146, 148, 153, 154, 155, 156,
161, 162, 163, 165, 168, 173, 175,
176, 178, 181, 184, 186, 188, 190,
198, 202, 205, 208,
huisbezoek (vermaning). 17, 19,
36, 70, 142, 143, 148, 154, 166,
168, 175, 192, 194,
avondmaal (wegblijven). 19, 37,
80, 117, 157, 158, 159, 161, 162,
166, 173,
avondmaal (ten onrechte deel-
nemen). 150, 151, 173, 206,
arbitrage(verzoening). 17, 25, 41,
47, 50, 55, 58, 59, 60, 61, 62, 67,
74, 89, 90, 92, 98, 100, 101, 104,
arbitrage (verzoening)106, 113,
114, 120, 122, 123, 127, 128, 131,
138, 140, 141, 143, 145, 148, 150,
151, 152, 154, 156, 157, 158, 160,
166, 167, 171, 172, 173, 175, 179,
184, 185, 186, 190, 195,
dronkenschap. 89, 96, 112, 115,
120, 122, 124, 127, 128, 143, 148,
153, 156, 164, 171, 172, 175, 176,
180, 187, 194, 205, 207,
huwelijks zaken. 21, 47, 87, 121,
122, 123, 162, 163, 164, 165, 200,
201, 202,
laster en schelden. 20, 26, 31, 79,
90, 101, 102, 106, 114, 119, 120,
124, 138, 142, 146, 151, 152, 154,
161, 175, 176, 206,
onzedelijke handelingen. 106, 107,
108, 109, 110, 111,
vechtpartijen. 103, 138, 158, 160,
166, 172,
- Tuchtmaatregelen
ontzegging avondmaal. 17, 21, 80,
96, 118, 153, 159, 162, 166, 175,
176, 180, 181, 187, 189, 192, 194,
196, 207,
- Visitatie
classis. 13, 18, 34, 46, 52, 61, 82,
96, 103, 113, 119, 170,
lidmaten, 8, 11, 13, 15, 16, 18, 20,
23, 25, 27, 33, 35, 36, 44, 45, 46,
48, 51, 54, 56, 62, 65, 66, 70, 74,
76, 80, 89, 93, 94, 96, 102, 104,
109, 112, 113, 115, 118, 129, 119,
121, 123, 124, 125, 126, 127, 128,
131, 135, 164, 168, 177, 180, 183,
187, 189, 192, 193, 195, 197, 199,
204, 205, 207,
- Wereldse vermaken
dansen. 156, 173, 180,
koord dansen. 198,
toneel spel. 141,
muziek. 105, 156,

VERKLARENDE WOORDENLIJST

Absolveren	= vrijspreken
Accommoderen	= schikking treffen, een vergelijk treffen
Accorderen	= toestaan
Acquiesceren	= genoeg nemen met, berusten
Actum ut supra	= gedaan als boven, t.w. op dezelfde datum
Adherent	= aanhanger, voorstander
Admitteren	= toestaan
Aggreëren	= behagen, toestemmen
Allegeren	= aanhalen, bijbrengen
Alteratie	= ontsteltenis, opschudding, consternatie
Apostil	= kanttekening (andwoord) op een akte of verzoekschrift
Apparentie	= waarschijnlijkheid
Appelleren	= in hoger beroep gaan
Appliceren	= toedienen
Approbatie	= goedkeuring door hoger gezag
Assertie	= verzekering, bewering in rechte
Attestatie	= bewijs van lidmaatschap (en goed gedrag) bij verhuizing door de kerkenraad afgegeven
Bamis dag	= 1 oktober
Bestedeling	= iemand die op koste van de kerk of gemeente ergens in de kost besteed is
Carreseren	= liefkozen, strelen
Cassatie	= tenietdoening in de rechtspraak van de N.H. Kerk door de algemene synode
Censure	= bestraffing, toets
Cesseren	= een einde nemen
Citeren	= dagvaarden, dagen
Collatie	= vergelijken van een afschrift met het origineel
colligeeren	= verzamelen
Comminator	= met straf bedreigend, strafbeding
Compareren	= ter vergadering komen
Comparite	= vergadering, bijeenkomst
Comportement	= handel en wandel
Comptoir	= schrijfkamer (kantoor)
Concipiëren	= in de geest vormen
Condemnatie	= veroordeling
Confusien	= verwarring
Consciëntie	= gewetenszaak
Consenteren	= toestemmen, bewilligen in
Contenteren	= genoeg doen
Contingeeren	= gebeuren, aanroeren, aangaan
Contramineren	= tegenwerken
Contrarie	= ingaande tegen, ondanks
Contumacie	= weerspannigheid aan de wet, niet verschijnen op een dagvaarding
Coram	= in tegenwoordigheid van
Croon	= in dit geval een Kroonluchter
Cum suis	= met de zijnen

Cure	= geen genezing, geen betaling
Deboucheren	= uit een dekking te voorschijn komen
Decisief	= beslissend, afdoend
Defenderen	= verdedigen, verweren
Delibereren	= beraadslagen, overleggen, redeneren
Demissie	= ontslag uit dienst
Demitteren	= ontslaan
Desisteren	= afzien van, intrekken, afstand doen van
Different	= verschillend, onderscheiden
Disponeren	= beschikken, regelen
Dissoneren	= als een wanklank klinken
Doleren	= zich beklagen, zijn klachten inbrengen
Ecclesiastes	= het bijbelboek Prediker
Ecclesiastisch	= kerkerlijk
Electie	= verkiezing, keus
Emolumenten	= ongeregelde bijkomende verdiensten boven de ambtelijken beloning
Exhiberen	= (bewijsstukken) overleggen, vertonen
Exploot	= aanzegging door de deurwaarder van een rechtelijke beslissing
Fatum	= het lot, noodlot
Favorabel	= voordelig, gunstig
Geriefkamer	= in dit geval de consistorie kamer
Groot	= muntstuk van een ½ stuiver
Haraseren	= afmatten, vermoeien
Inductie	= wijze van redeneren waarbij men besluit van het bijzondere tot het algemene
Infamie	= schandelijke daad
Inhibitie	= verhindering, remming
Injurie	= belediging, hoon, 2 ^e mishandeling
Insereren	= inlassen, laten opnemen b.v. in een akte
Insertie	= overneming in een ambtelijk geschrift van een extract of een kopie
Insolentie	= onbeschaamdheid, brutaliteit
Instantelijk	= onverwijld, terstond
Interdict	= rechterlijk verbod
Interditie	= verbod
Interrogatie	= ondervraging
Jonge man	= ongehuwde man
Jonge dochter	= ongehuwde vrouw
Justificeren	= rechtvaardigen
Machinatie	= heimelijke en oneerlijke methoden om iets gedaan te krijgen
Maegt	= dienstmaagd
Mainteneren	= in stand houden
Meesteren	= geneeskundig behandelen, aan de genezing werken
Memorie	= geheugen, beschouwing
Mennoniet	= doopsgezinde
Mentioneren	= melding maken van
Missive	= officieel schrijven (brief)
Moije	= tante
Moveren	= tot iets bewegen, in beweging zetten
Occasie	= geschikte tijd, gelegenheid

Opiniëren	= een bepaalde opinie tot uiting brengen
Ordineren	= vaststellen, instellen
Patronaat	= beschermerschap van een kerk
Periëgetisch	= rondreizend of betrekking hebben op rondreizen
Persistentie	= niet veranderd, volhardend
Persisteren	= doorgaan met, aanhouden, bijblijven
Prejudice	= onverminderd het recht van iemand anders
Principaal	= voornaamste, belangrijkste
Profanatie	= heiligschennis, ontheiliging
Proponent	= theoloog, als predikant beroepbaar
Purgeren	= zich van een beschuldiging of verdenking zuiveren
Quod	= wat, hetgeen
Quotisatie	= berekening van ieders aandeel
Reciproceren	= op gelijke wijze behandelen
Reciproque	= wederzijds, wederkerig
Reciteren	= op voordrachtstoon ten gehore brengen
Recoleren	= overzien, terugzien
Recriferen	= schriftelijk antwoorden
Redres	= herziening
Remotie	= ongevraagd ontslag, afzetten
Remuneratie	= vergelding, beloning, betaling
Resolveren	= een besluit nemen
Retireren	= terugdeinzen, achteruitwijken
Retorsie	= weerwraak
Roeper	= (dorps) omroeper
Sauvegarde	= boven de ingang van een klooster, hospitaal e.d. aangebracht wapen dat dient tot vrijwaring tegen inkwartiering, rekwisitie e.d.
Scholtis	= schout
Seditie	= oproer
Seditieus	= oproerig
Sententie	= rechterlijke uitspraak
Sisteren	= zich stellen of optreden als procureur
Soigneren	= met zorg behandelen
Solemneel	= ieder jaar terugkerend, ieder jaar gevierd
Solemniteit	= plechtigheid
Stilo novo	= nieuwe stijl, t.w. van kalenderhervorming van 1582
Stipendium	= toelage (beurs)
Substitueren	= in plaats stellen, of in de plaats treden
Succederen	= opvolgen
Suffisante	= toereikend, voldoende
Supplicatie	= verzoek (schrift) smeekbede
Suspenderen	= schorsing
Suspicie	= verdenking, argwaan
Sustineeren	= zich beroepen op
Tracteren	= als gast ontvangen
Utopie	= niet te verwezenlijk ideaal
Vedelen	= muziek spelen op de vedel of veel (voorloper van de viool)
Vide	= zie

De publicatie van dit boek is financieel mogelijk gemaakt door:
Stichting 'Pro Religione et Libertate'

Met dank voor hulp, steun en advies aan:

Mevrouw V. C. Wikaart - Derkzen.

drs. A. J. Verschoor.

Streekarchief voor het Land van Heusden en Altena.